

● GünXəbər

Dünya liderləri təbrik edir

28 May - Cümhuriyyət Günü ilə bağlı Azərbaycan Prezidentinin adına başda Türkiyə prezidenti R. T. Ərdoğan, Pakistanın prezidenti İmran Xan, ABŞ prezidenti Co Bayden, Rusiya prezidenti V.Putin, İngiltərənin baş naziri B. Conson olmaqla dünya dövlətlərinin rəhbərlərindən təbrik məktubları gəlməkdədir.

Dünya bu görüşü gözləyir

«Rusiya lideri Vladimir Putinlə amerikalı həmkarı Co Bayden arasında keçiriləcək görüş Moskva ilə Vaşinqton arasındakı münasibətlərin yaxşılaşdırılması prosesinə töhfə verəcək».

Bunu rusiyalı senator Vladimir Cabarov deyib. "Görüş təkə Rusiya və ABŞ üçün deyil, bütün dünya üçün vacibdir. Hamı gözləməkdən donub qaldı. Bəlkə də bu görüş bütün problemləri həll edə bilməyəcək, ancaq münasibətlərimizdə bir inkişafa səbəb olacaq", - senator bildirib.

Xalqımızı, ürəyi Azərbaycanla döyünən hər bir soydaşımızı qarşıdan gələn 28 May Cümhuriyyət Günü münasibətilə təbrik edir, cəsaqlığı, dövlətimizin daha da möhkəmlənməsi və iqtisadi inkişafı yolunda mübarizədə uğurlar arzulayırıq!

Cümhuriyyət qurucularına və bu gün onu qoruyub saxlamaq yolunda şəhid olanlara Allahdan rəhmət, qazilərimize şəfa diləyirik!

Tapdıq Abbas və "Paralel" qəzetinin kollektivi.

Dayanacaqda maska taxmaq tələbi ləğv edildi

Mayın 31-dən ictimai nəqliyyat dayanacaqlarında, bilet kassalarının, bankomatların (ATM) və ödəniş terminallarının, ticarət, iş və xidmət obyektlərinin qarşısında növbədə dayanarkən tənəffüs yollarını qoruyan fərdi vasitələrdən (tibbi maska, parça maska, respirator və sair) istifadə ləğv edilir. Bu barədə Nazirlər Kabinetinin qərarında bildirilib.

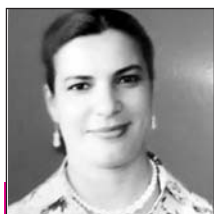
... Qiyməti artanda dərd verir su da

Hökumət suyu bahalaşdırmaqla problemii həll edə bilməyəcək

Səh. 4

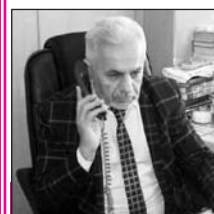
Ən sadıq dost...

Əsrlər qədər yaşı olan yaşdımız

Səh. 5

Kasıbların qənimi

Koronanın ömrü niyə uzandı?

Səh. 6

THE | FORTRESS

NEWS - VIEWS - ANALYSIS

PAKISTAN MIDDLE EAST WORLD BUSINESS DIPLOMATIC AFFAIRS VIEWS ART EDUCATION

ARMENIA'S VANDALISM ON NATIONAL AND UNIVERSAL VALUES

By: Fuad Huseynzade

"The Armenians destroyed all our cities, all our historical monuments, plowed the cemeteries, razed the graves, built more than 60 mosques and kept cows and pigs in semi-collapsed mosques"

Qarabağdakı erməni vandallığı Pakistan mediasında

Soydaşlarımızın təşəbbüsü ilə Pakistanın <http://thefortress.com.pk> saytında "Ermənistanın milli və bəşəri dəyərlərə vandallığı" sərlövhəli məqalə dərc olunub.

Diasporla iş üzrə Dövlət Komitəsindən verilən məlumata görə, məqalədə işğaldan azad edilən Azərbaycan ərazilərində ermənilərin törətdiyi vandallıq və insanlığa sığmayan vəhşiliklərə diqqət çəkilib. Bildirilib ki, Ermənistan təxminən bu 30 il ərzində işğalda saxladığı Azərbaycan ərazilərində məscidləri, müqəddəs ocaqları təhqir edib, tarixi və mədəni abidələri dağıdıblar: "Ermənistanın, xüsusən müqəddəs yerləri, məscidləri və ziyarətgahları dağıtması, təhqir etməsi islam aləmi ilə yanaşı, bütün dünya dəyərlərinə qarşı edilmiş barbarlığın təzahürüdür".

Yazıda Prezident İlham Əliyevin təlimatına əsasən, səfirlərin, hərbi ataşelərin və beynəlxalq təşkilatların Azərbaycandakı nümayəndəliklərinin rəhbərlərinin işğaldan azad olunmuş ərazilərə səfərləri haqqında məlumat verilib. Erməni barbarlığına şahidlik edən diplomatların bu mənzərələrdən dəhşətə gəldikləri vurğulanıb.

Müəllif Heydər Əliyev Fondunun Qarabağ ərazisində Azərbaycan xalqının milli sərvəti olan dini abidələrin, məscidlərin bərpası üzrə layihəyə başladığını xatırladı: "Təəssüf ki, ermənipərəst dairələr Ermənistanın Azərbaycanın torpaqlarını işğal edərək bütün infrastrukturunu və tarixi, dini-mədəni abidələri dağıtmasına səssiz qalırlar. İşğal olunmuş ərazilərdə bir dənə də olsun salamat ev, qəbiristanlıq qalmayıb. Ermənistan rəhbərliyi və onun havadarları uzun illər bu vandallığı qapalı saxlayıblar. İşğal zamanı Azərbaycanın bu ərazilərinə qeyri-qanuni səfərlər edən beynəlxalq təşkilatların nümayəndələri də həmin faktları gizlədiblər. Azərbaycan 44 günlük Vətən müharibəsində qələbə qazanmaqla Ermənistanın bu talançılığını, vəhşiliklərini də dünyaya göstərdi. Artıq Prezident İlham Əliyev tərəfindən qarşıya qoyulmuş tapşırıqlara uyğun olaraq işğaldan azad edilmiş torpaqların bərpası və inkişafı konsepsiyası hazırlanıb. İşğaldan azad olunmuş bütün ərazilərimizdə ardıcıl, planlı və məqsədyönlü şəkildə böyük quruculuq, tikinti işləri aparılacaq".

Məqalədə qeyd edilib ki: "Tezliklə Pakistan şirkətləri də Azərbaycanın işğaldan azad edilmiş ərazilərinin bərpası prosesinə qoşulacaqlar. Bu haqda Pakistanın Azərbaycandakı səfiri Bilal Hayee məlumat verib".

Ermənilər istəməsə də proses həllini tapacaq

Azərbaycanın həyata keçirdiyi siyasət beynəlxalq hüquqa və milli mədəni dəyərlərə əsaslanır. Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qəhrəman Azərbaycan Ordusunun işğal altındakı torpaqları düşməndən

O bildirib ki, son günlər Azərbaycan-Ermənistan dövlət sərhədində baş verənlərlə bağlı qarşı tərəfin yaydığı təxribat xarakterli informasiyalar qəbul edilməzdir: "Azərbaycan bütün dünyaya sübut edib ki, dövlət siyasətinin əsası sülh və sabitliyin qorunmasına, inkişaf və

Çünki Azərbaycan beynəlxalq hüququn tətbiqində qərarlıdır. Perspektivdə olan beynəlxalq layihələrə qoşulmağın yeganə yolu isə qarşılıqlı əməkdaşlıq və ehtiramdan keçir".

Mayın 20-də Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin iştirakı ilə Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzi

azad etməsi beynəlxalq hüququn verdiyi haqdır. Dövlətlərin ərazi bütövlüyünün toxunulmazlığı beynəlxalq hüququn tələbi, xalqların arzusu, normal tərəkürlü insanlar üçün ən yüksək dəyərlərdən biridir. Çünki sülh və sabitliyin qorunması sərhəd toxunulmazlığından və qarşılıqlı anlaşmadan asılıdır.

Bu fikirləri Azərbaycanın açıqlamasında ehtiyatda olan türkiyəli general Yücel Karauz bildirib.

rifaha yönələn proseslər təşkil edir. Ermənistan tərəfi isə təcavüzkar niyyətlərinin nəyə gətirib çıxaracağını dərk etməli və regiondakı inkişaf şanslarını düzgün dəyərləndirməlidir. Hazırda regiondakı bütün iqtisadi layihələrin tərəflərinin müəyyən edilməsində söz sahibi olan Azərbaycanla hesablaşmadan bu layihələrə daxil olmaq mümkün deyil. Ermənistan Azərbaycanla dövlət sərhədinin bərpasını anlaşma şəraitində qəbul etmək istəməsə belə, bu proses həllini tapacaq.

nin "Cənubi Qafqaz: Regional inkişaf və əməkdaşlıq perspektivləri" adlı videoforumatda müzakirələrdə qaldırılan məsələləri xatırladan general Yücel Karauz əminliklə ifadə edib ki, Azərbaycanın dövlət başçısının bütün çağırışları beynəlxalq hüququ və ölkələrin inkişaf istəyini özündə ehtiva edir: "Ona görə də Azərbaycanın mövqeyi təkə region üçün deyil, fundamental inkişafı qəbul edən bütün tərəflər üçün maraqlı və cəlbedicidir".

Arakelyan: "sArtsax" adlı seçki dairəsi artıq yoxdur...

Ermənistan vətəndaşlarını çox çətin seçim gözləyir. Onlar dövləti məhv etmək üçün əlindən gələni edənler arasında ölkə rəhbərliyini seçməlidirlər. Ermənistanda istisnasız olaraq bütün namizədlər qaranlıq keçmişə malikdir.

Bu sözləri keçmiş erməni nazir Mesrop Arakelyan Ermənistanda 20 iyunda baş tutacaq növbədənəkar parlament seçkiləri ilə bağlı danışarkən deyib. Onun sözlərinə görə, ermənilər uzun illər öz ölkələrinə zülm edən, hamının zəhləsi getdiyi bir dövlətə çevirən, siyasi delilikdən əziyyət çəkənlər, 30 il ərzində öz günahlarını qəbul etməyənlər arasında seçim etməli

olacaqlar: "Təsəvvür edin ki, artıq "arsax" Ermənistan Respublikasının seçki dairəsi hesab edilmir. Bu

rada nə barədə danışmaq olar? İndi Ermənistanda bəziləri nəyin bahasına olursa-olsun, hakimiyyəti əldə saxlamaq üçün, bəziləri hakimiyyəti ələ keçirmək üçün, bəziləri isə kresloya nail olmaq üçün mübarizə aparır. Bununla əlaqədar bildirim ki, mən növbədənəkar parlament seçkilərində iştirak etməmək barədə qərar qəbul etmişəm".

İmtahanların ikinci mərhələsi keçirilməyə bilər

Məsləhət görürəm ki, hər kəs birinci imtahan cəhdində iştirak etsin.

Bunu Dövlət İmtahan Mərkəzinin (DİM) Direktorlar Şurasının sədri Məleykə Abbaszadə bu gün keçirilən mətbuat konfransında deyib. Onun sözlərinə görə, pandemiya ilə əlaqədar ola bilər ki, imtahanların ikinci mərhələsi keçirilməsin: "İmtahanlarla bağlı abituriyentlər və onların valideynləri bu gündən etibarən abituriyent jurnalını sifariş edərək, məlumatları əldə edə bilərlər. Subbakalavrlardan imtahan götürülmədiyi üçün, hələ ki, sənəd qəbulu başlamır. Bu abituriyentlər üçün iyul ayından etibarən sənəd qəbulu başlayacaq".

Məleykə Abbaszadə qəbul imtahanına sənəd qəbulunda çətinlik çəkən abituriyent və valideynlərə məsləhət mərkəzlərinə yaxınlaşmağı tövsiyə edib: "Çox zaman görürük ki, bir insan 50 nəfərin ərizəsini doldurub. Kiminsə məlumatlarında yanlışlıq olduqda, abituriyentlə əlaqə saxlaya bilmirik. Yaxud da ali məktəb, ixtisas qrupu seçimində yanlışlıqlar olur. Sənəddə yol verilən səhvlərdə məsuliyyət valideyn və abituriyentin üzərinə qalır".

Təhsil Nazirliyinə 10 milyon manat ayrıldı

Prezident İlham Əliyev "Azərbaycan Respublikasında modul tipli təhsil müəssisələrinin quraşdırılması işlərinin davam etdirilməsi haqqında" sərəncam imzalayıb.

Sərəncamla Azərbaycan Respublikasının ərazisində modul tipli təhsil müəssisələrinin quraşdırılması məqsədilə "Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il dövlət büdcəsində dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri) üçün nəzərdə tutulan vəsaitin bölgüsü"nün 1.13.3-cü yarımbəndində göstərilmiş 10 milyon manat Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyinə ayrılıb.

Bu gün birmənalı olaraq Azərbaycan cənab Prezident İlham Əliyevin iradəsi, əzmi ilə regional və qlobal səviyyədə aparıcı mövqeyə sahibdir. Azərbaycan Cənubi Qafqazda inkişaf edən, getdikcə öz ətrafında iqtisadi və siyasi güc mərkəzi yaranan bir dövlətə çevrilib. Bu gün ölkəmiz bölgənin və dünyanın çox əhəmiyyətli, nüfuzlu bir dövlətidir.

Bunu Teleqraf.com-a Milli Məclisin deputatı Jalə Əliyeva deyib.

Onun sözlərinə görə, Azərbaycana olan maraq 44 günlük Vətən müharibəsindəki tarixi Qələbədən sonra daha da artıb: "Dünya Azərbaycanın gücünə, strategiyasına şahidlik etdi. Çünki dövlətimizin həyata keçirdiyi siyasət məhz bölgədə sülhün, təhlükəsizliyin həyata keçirilməsinə xidmət edib. Ölkəmiz eyni zamanda beynəlxalq birləşmənin Azərbaycan ərazilərinin işğaldan azad olunması ilə bağlı çıxardığı qərarları

Prezidentə ünvanlanan məktublar: Azərbaycanın artan nüfuzu...

təkbəşinə icra edib. Bununla da Azərbaycan beynəlxalq hüquqa, verilən qərarlara nə dərəcədə sadıq olduğunu bir daha nümayiş etdirib. Dünya birliyi də bir daha əmin oldu ki, Azərbaycan ən etibarlı və ciddi bir tə-

rəfəşdir, dünyada öz mövqeyi və gücü ilə seçilən bir dövlətdir. Cənab Prezident "Bir qarış torpağımızı belə erməni işğalında qoymayacağıq" prinsipini dünyanın gözü qarşısında öz gücü hesabına həll etdi. 44

günlük Vətən müharibəsində Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü təmin etməyi bacardı".

Jalə Əliyeva vurğulayıb ki, Azərbaycan hər zaman dünyada sülhə, təhlükəsizliyə töhfə verən ölkə olub: "Ərazilərimizin sülh danışıqları yolu ilə geri qaytarılması istiqamətində aparılan uzunmüddətli danışıqlar bunu təsdiqləyir. Amma bu danışıqlar artıq əhəmiyyətsiz olduğu məqamda Azərbaycan dünya birliyi tərəfindən tanınan ərazi bütövlüyünü bərpa etməyə nail oldu. Azərbaycan ərazilərini işğaldan azad etdiyi andan etibarən bərpa, quruculuq işlərinə başlamaqla buraların əsl sahibinin kim olduğunu da dünyaya bəyan etdi. Bu gün işğaldan azad edilən bütün ərazi-

lərdə tikinti, quruculuq işləri həyata keçirilir. Ağır pandemiya şərtlərinə baxmayaraq, Azərbaycan dövləti öz iqtisadi imkanları hesabına ərazilərində bərpa işlərini ardıcıl icra edir".

Deputat qeyd edib ki, dünyanın aparıcı dövlətlərinin liderləri tərəfindən 28 May - Respublika Günü münasibəti ilə cənab Prezidentə göndərilən təbrik məktublarında Azərbaycanın artan nüfuzu bir daha vurğulanır: "ABŞ və digər dünyada güclü nüfuzla malik olan dövlət rəhbərlərinin təbrik məktublarında ölkəmizin regional və qlobal müstəvidə rolundan bəhs olunur. Sözsüz ki, bu yanaşmalar cənab Prezidentin uğurlu siyasəti sayəsində mümkün olub. Eyni zamanda bu cür yüksək səviyyəli münasibətlər Azərbaycanın artan beynəlxalq nüfuzundan, dövlətimizin regional və qlobal müstəvidə aparıcı mövqeyindən xəbər verir".

Tapdıq Qurbanlı

Qərargah rəisinin Makronu hədələməsinin səbəbi

Fransada faktiki olaraq hərbi çevriliş öncəsi proses yaşanır. Prezident Emma-

Politoloqun sözlərinə görə, Fransa ordusu bir vaxtlar Türkiyədə olduğu kimi, özünəməx-

ki, Makron hakimiyyəti Fransa üçün uğursuzdur və prezident ölkə üçün kifayət qədər problemlər yaradıb. Xüsusilə islamofobiya, irqçilik kimi daxili problemlər Afrikada, Yaxın Şərqdə aparılan uğursuz hərbi əməliyyatlar, xarici siyasətdə atılan yanlış addımlar Fransanın həm nüfuzunu, həm də təsir imkanlarını azaldı. Real yanaşdıqda bu gün hansısa bir siyasi proses baş verdikdə ilk ağıla gələn ABŞ, Rusiya, Böyük Britaniya, İsrail, Türkiyə kimi güclərdir. Fransanın adı bu dövlətlərlə birlikdə çəkilir. Digər tərəfdən, Avropanın özündə də Fransa günü-gündən Almaniyaya qarşısında güc itirir".

Politoloqun sözlərinə görə, Makronun ən böyük dəstəkçisi və müəllimi olan Jak Apriye belə artıq ondan üz döndərmişdir: "Makronun ən böyük dəstəkçisini itirməsi onun qarşısından gələn prezident seçkilərində şansını ciddi ölçüdə azaldacaqdır. Ehtimal ki, ordu da onun hakimiyyət müddətinin bitməsinə gözləyir. Makron əgər yenidən prezident seçilsə, ordunun hərbi çevriliş etməsi mümkündür".

Generallar düşünür

nel Makronun ard-arda etdiyi səhvlər, apardığı yanlış siyasət rəsmi Parisin dünyada və regionda zəifləməsinə, öz təsirini itirməsinə səbəb olub. Bunu görən, başa düşən ehtiyatda olan və hazırda orduda xidmət edən əksər yüksək rütbəli zabıtlar Makronun hakimiyyətdən getməsinə tələb edir.

Bu sözləri politoloq Turab Rzayev Fransa Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi general François Lecointrenin təhdid etməsi haqda danışarkən deyib.

Ceyhun Bayramov BMT rəsmisi ilə görüşüb

Azərbaycanın xarici işlər naziri Ceyhun Bayramov ilə BMT Vyana bölməsinin Baş direktoru və BMT-nin Narkotiklər və Cinayətkarlığa qarşı Mübarizə İdarəsinin İcraçı direktoru Gada Vali arasında görüş keçirilib.

Bu barədə "Report"a Xarici İşlər Nazirliyinin Mətbuat xidməti idarəsindən məlumat verilib.

Görüşdə Azərbaycan ilə BMTNCİ arasındakı əməkdaşlıq münasibətlərinin inkişafından məmnunluq ifadə olunub.

Tərəflər narkotiklərin qeyri-qanuni dövriyyəsi, korrupsiya və digər transmilli cinayətkarlıq növlərinə qarşı mübarizə üzrə meydana çıxan çətinliklər barədə müzakirə aparıb və birgə əməkdaşlıq layihələrinin həyata keçirilməsi ilə bağlı razılıq əldə edib.

Görüş zamanı, həmçinin korrupsiyaya qarşı mübarizə istiqamətində Azərbaycan Respublikasının uğurlu modeli olan ASAN Xidmət və DOST Mərkəzləri barədə fikir mübadiləsi aparılıb və bu müsbət təcrübənin bölüşdürülməsinin əhəmiyyəti vurğulanıb.

"Rəsmi Vaşinqton ABŞ prezidenti Cozef Baydenin Rusiya prezidenti Vladimir Putinlə iyunun 16-da İsveçrənin Cenevrə şəhərində keçiriləcək sammit üçün əvvəlcədən heç bir şərt irəli sürməyib".

Bunu mayın 26-da Ağ evin sözcüsü Cen Psaki gündəlik

"Baydenlə Putin iyunun 16-da Cenevrədə görüşəcək"

mətbuat konfransında bildirib.

"İki liderin vaxtlarının çoxunu strateji sabitlik məsələsinə sərf edəcəklərini gözləyirik", - o vurğulayıb.

Müxbirin "Baydenin Putinlə görüşməsi Putin üçün mükafat deyilmi" sualını cavablandıraraq sözcü keçmiş prezident Donald Trampın hakimiyyəti dövrünə işarə edərək deyib: "Ötən illərdə baş verənləri unuda bilərsiniz. Ancaq diplomatiya belə həyata keçirilir. İnsanlarla sadəcə həmfikir olanda görüşürük. Rusiya lideri ilə bir çox anlaşılmazlığımız olduğundan görüş gerçəkdən əhəmiyyətlidir. Rusiya prezidenti ilə görüşü bir mükafat olaraq görmürük. Bu görüşü ABŞ-ın maraqlarının müdafiəsinin həyati bir parçası olaraq görürük".

Qeyd edək ki, ötən gün ABŞ mətbuatında C.Baydenlə V.Putinin iyunun 15-16-da Cenevrədə görüşəcəyi barədə məlumatlar yayılmışdı.

Dilimizdə "su qiyməti" deyilən bir anlayış var, bu anlama görə Allahutəalənin insanlara baxış etdiyi bu əvəzsiz nemət, nominal dəyər baxımından hər şeydən ucuz olub. O qədər ucuz ki, bazarda hansı malın qiyməti ucuzlaşarsa deyərdik ki, filan şey bazarda su qiymətinədir. Bu deyimin formalaşmasında iki amilin böyük rolu var.

Ta qədim zamanlardan Azərbaycanda su çatışmazlığı olub, əsas da içməli su... İnsanlar həmişə arzulayıb ki, suyu asanlıqla əldə etsinlər. Buna isə yalnız sovetlər dönəmində nail ola bildi. Hər kəndə, hər qəsəbəyə içməli su çəkildi - harda həyat varsa, orda su oldu - həm içməli, həm də texniki. Bakı şəhərinin özü sovetlər dönəminə qədər yalnız "Şollar-Bakı" su kəmərinin (bir də quyu sularının) ümidinə qalmışdı ki, bu kəmərdə şəhərə saniyədə yarım kub su verə bildi. Lakin sovetlər dönəmində Şollar suyunun mənbəyindən ikinci su kəməri çəkildi. Daha sonra Ceyranbatan gölündən və Kür çayından çəkilən su kəmərləri vasitəsi ilə şəhərin suya olan tələbətini ödənilirdi. İkinci bir tərəfdən, belə bir deyim də var, "su - həyatdır", sovetlər dönəmi bu "həyat"ı insanlara əlçatan etmək üçün onun qiymətini maksimum ucuzlaşdırdı. Müstəqillik dönəminə qədər Azərbaycanda su saygacı mövcud olmayıb, mənzildə yaşayan hər nəfərə görə, yeni metodika ilə heçablanıb su pulu. Həmin dövrdə suyun qiyməti o qədər ucuz idi ki, ayda hər nəfərə 12 min kub.m. su nəzərdə tutulurdusa da, su pulu qəpik-quruş olurdu. Həmin vaxtlarda mənzildə qeydiyyatda olan hər nəfər üçün insanlardan (o dövrün pulu-rublla -12 qəpik) su pulu yığılırdı ki, bu da dörd nəfərlik ailə üçün 48 qəpik demək idi. Hazırda Azərbaycan manatı da təxminən eyni həmin ki dövrün 1 rublna uyğun məbləğdir, lakin biz onda bir 1 kub.m. suya 1 qəpik, indi isə 1 manat, yəni 100 dəfə çox pul ödəyirik. O vaxtlar Bakı şəhərinin ümumi sərfiyyatı şişirdilir, kəmərlərlə şəhərə axıdılan suyun həcmi real göstəricidən daha çox alınır. Amma buna heç kim əhəmiyyət vermirdi, hamı, "sudu da, bundan ucuz nə

var ki",- deyirdi. Hazırda Bakıya dörd su kəməri ilə saniyədə 14 kub, Xırdalan və Sumqayıta isə saniyədə 3,5 kub - ümumilikdə Abşeron iqtisadi rayonuna saniyədə 17,5 kub metr içməli su daxil olur. Dörd kəmərin üçü ilə su heç bir nasos stansiyasından istifadə etmədən, öz axını ilə Bakıya çatır. Yalnız Kür çayından mənbə alan kəmərlər (Bakıya saniyədə 1,4 kub.m. su verir) nasos stansiyalarından istifadə etməklə şəhərə gətirilir. Belə alınır ki, Bakı şəhərinə verilən suyun yalnız 10% -nə qədəri nasos vasitəsi ilə nəql edilir, qalan 90% isə Abşeron yarmadasına qədər şimaldan öz axını ilə gəlir. Həm şəhərdaxili, həm də daşıyıcı kəmərlər 80-100 ildən bir təmir edilir və bu təmir üçün dövlət

diyyat otuşmayıb, sabitləşməyib və hələ də fundamental problemləri var.

Suyun qiyməti bahalaşdırıldıqdan sonra müşahidə etdiyimiz mənzərə ondan ibarətdir ki, su və kanalizasiya xidmətləri 50 qəpik olanda orta statistik Azərbaycan ailəsinin kommunal xərclərində su sərfiyyatı xərcləri 10-12 faiz təşkil edirdisə (Azərbaycan üçün bu da yüksək göstərici sayıla bilər), su və kanalizasiya xidmətlərinin qiyməti iki dəfə artdıqdan sonra su sərfiyyatı xərcləri 40-50 faizə qədər yüksəlib. İqtisadi baxımdan gülcünc bir mənzərəyə şahidlik edirik - bütün dünyada su sərfiyyatı xərcləri ümumi kommunal ödənişlərdə 5-20% faiz civarında xüsusi çəkiyə malik olduğu halda, Azərbaycanda

Azərbaycan hökuməti hər il dövlət büdcəsini təsdiqləyəndə özünü sosial dövlət adlandırır, doğrudan da əhəlinin sosial müdafiəsinə xeyli büdcə vəsaiti xərclənir, təxminən büdcənin 20%-ə qədər. Elə isə su məsələlərini sosial baxımdan təhlil edək. Orta statistik (dörd nəfərdən ibarət olan) Azərbaycan ailəsinin aylıq su sərfiyyatına xərclədiyi vəsait təxminən 30 manata bərabərdir. Bu minimum əmək haqqının (250 manat) 12%-ə, median əmək haqqının (343 manat) 8,7%-ə, orta aylıq əmək haqqının isə (700 manat elan ediblər) 4,3%-ə bərabərdir. Nəzərə alsaq ki, işləyən əhəlinin yarısı median əmək haqqı səviyyəsində gəlirlər malikdir, əhali qazancının 10% faizini içdiyi su üçün

su" ASC də ştat vahidini lüzumsuz olaraq artırır, heç bir işlə məşğul olmayan minlərlə ASC əməkdaşları mövcuddur. Hər hansı bir qəza baş verəndə qəza yerinə 2-3 fəhlə və ya usta gəlsə, o 2-3 nəfərə komanda verən 6-7 nəfər qalstuklu gəlir, yəni hər fəhləyə 2 rəis düşür. Bu qalstuklu-kostyumlu adamların hərəsinə ayda azı min manat maaş verilir. Şirkətin israfçılığının digər səbəbi isə əməliyyatların maya dəyərinin şişirdilməsidir. Bütün xərclər bir neçə dəfə şişirdilir ki, bu da xərcləri, o da öz növbəsində suyun maya dəyərini şişirdir. Məhz bu səbəbdən də, artıq neçə illərdir ki, "Azərsu" ASC ölkədə su satan dövlət şirkəti olmasına baxmayaraq, öz gəlirləri ilə daxili xərclərini örtə

... Qiyməti artanda dərd verir su da

Hökumət suyu bahalaşdırmaqla problemini həll edə bilməyəcək

büdcəsindən dotasiya şəklində (geri qaytarılmayan) vəsait ayrılır. Məsələn, Şollar su kəmərinin 100 yaşı bir neçə il əvvəl qeyd edildi, amma həmin kəmərdə heç bir təmir işi aparılmadı, yalnız müxtəlif vaxtlarda torpaq işləri aparılarkən zədələnən hissələr təmir edildi və həmin hissələrdə beton borular polad borularla əvəzləndi. İkinci Bakı su kəməri daha uyğun və bir qədər mütərəqqi metodlarla çəkildiyindən, onun hələ ki, təmirə heç bir ehtiyacı yoxdur. O ki qaldı Oğuz-Qəbələ-Bakı su kəmərinə, bu kəmərlər daha gənc kəmərlər sayılır və hələ ki, onun da nə cari, nə də əsaslı təmirə ehtiyacı yoxdur. Elə isə "Azərsu" ASC hansı əsaslarla suyun qiymətinin bahalaşdırılması üçün müraziət edib və Tarif (qiymət) Şurası da bunu əsaslı sayaraq qiymətləri 100% qaldırıb? Özünə hörmət edən hökumət heç vaxt bu cür kəskin formada qiymət qaldırmaz, çünki 100% və ya 50% hər hansı bir mal və xidmətin qiyməti inzibati qaydada bahalaşdırılırsa, deməli, bu ölkədə iqtisadi

bu göstərici 50%-ə qədər yüksəlib. Başqa bir rəqəsdən baxanda, biz su məsələlərinə abonent olaraq enerji daşıyıcılarına (təbii qaz və elektrik enerjisi) xərclədiyimiz qədər vəsait xərcləyirik. Bu necə olur axı, dənizin dibindən, yerin təkindən çıxan karbohidrogenə alınan enerji daşıyıcıları su ilə eyni qiymətə əhaliyə satılır? Yəni "Azərsu" ASC də suyu dənizin dibindən, yerin kilometrərlə təkindən hasil edir? Axı biz yuxarıda ASC-nin qidalandığı kəmərləri və onların vəziyyətini xarakterizə etdik, normalda su sərfiyyatı xərcləri digər xərclərin birinin yarısına bərabər olmalıdır.

xərcləyəcəksə, bəs onda ərzağa, geyimə və digər tələbatlara yerdə qalan vəsait yetəcəkmi?

Görəsən, qeyri-məntiqi olaraq su sərfiyyatı xərclərinin artırılması hansı ehtiyaclardan irəli gəlir? Bu suala ən dolğun cavabı özündə səmimiyyət tapa bilsə "Azərsu" ASC-nin yetkililəri verə bilər, amma onlardan belə bir səmimiyyət gözləmək cəfəngiyyətdir. Çünki onlar da digər dövlət qurumları kimi reallıq hissini itirərək vətəndaşların cibinə girməyə fürsət axtarırlar.

Biz bu barədə təxmin və gümanlarımızı sətirlərə həkk edə bilərik. Belə ki, digər dövlət qurumları kimi "Azər-

bilmədiyindən, başqa sözlə desək, zərərli işləyən dövlət qurumu kimi büdcədən dotasiya alır. Qeyd edim ki, biz son dəbdəbəli ofisin tikintisi və Oğuz-Qəbələ-Bakı su kəmərinin tikintisinə ayrılan 1,7 milyard manatı bura aid etmirik, bu kəmərlər birbaşa dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilib və "Azərsu" ASC-nin istismarına təhfil verilib.

Son zamanlar hökumət bütün dövlət şirkətlərini, o cümlədən də "Azərsu" ASC-ni rentabelli - mənfəətlə işləyən şirkətlər mövqeyinə çıxarmaqla yəqin ki, özəlləşdirmək niyyətindədir. Bunun üçün, əslində ilk növbədə lüzumsuz ştatlar xitəsara salınmalı və şirkətdə şəffaflıq və hesabatlılıq təmin edilməlidir. Çox təəssüf ki, hökumət şəffaflığa, hesabatlılığa və lüzumsuz ştat vahidlərinin ləğvinə deyil, yalnız qiymət artımına üstünlük verdi. Lüzumsuz ştat vahidlərini artırmaqla işsizliyi aradan qaldırmaq mümkün deyil, bunun üçün çox çevik iqtisadi üsullar var, bu barədə başqa yazıda söhbət açacağıq.

Akif Nəsirli

Hamı, bəlkə də əksəriyyət qəbul etməsə də, düşünürəm ki, həyatda uğur qazanmaq istəyən istənilən kəs öncə kitablarla tanış olmalıdır. Bəli, əvvəlcə tanış, sonra da dost.

Çoxlarından eşitmişəm ki, dostlarından əvvəl kitablarla tanışlığı olub. Hər halda, ciddi və gələcəyin dürüst adamlarının əksərinin həyatında bu, mütləq baş verib. Doğrudan da, kitaba maraq, mütaliə sevgisi ən təhlükəsiz olduğundan, insanın həyatında çox, olduqca böyük rol oynayır. Amma baxır hansı müəllifi və hansı kitabı oxuyursan. Çünki, istisnasız olaraq, hamının, bütün ölkələrin, millətlərin, yerli və dünya ədəbiyyatının oxunmalı, oxunaqlı və oxuna bilinməyən əsərləri var. Bu, qeyd-şərtsiz belədir, çünki yaradıcılıq da zamanla müəyyən mərhələdən, eniş-yoxuşdan, yüksəlişdən keçir. Onsuz ədəbiyyat da öz missiyasını əbədən saxlaya bilməzdi. Ədəbiyyat adına daimiliyini, əbədiyaşarlığını saxlayan nümunələri başqasından bəs, necə ayırmaq olardı?!

...90-cı illərdə bütün ölkədəki vəziyyət kiminsə yadından çıxmayıb, yəqin ki. Əksəriyyətin, bəlkə də hamının ortağ dərdi, problemi olan ərzaq təchizatından, daha dəqiqi, qeyri-təchizatdan danışmağına da dəyməz bu məqamda. Böyüklü-kiçikli, hamı bu məsələylə bağlı, yəni o illərdən, çətin döndən salamat keçmək haqqında düşünürdü. İttifaqın dağıldığı və əslində, keçid adlansa da, bütöv bir ömrə bərabər olan o dönəmi "sonu görünməyən keçid" adlandıranlar da vardı. Şərəfli olsa da, çətinliklərlə dolu həmin olum-qalım dönəmində belə, kitaba, mütaliyəyə olan maraq, həvəs birdəfəlik sönmədi, ölmədi. 90-cıların simasında maraqla qarşılanan, yeni fikir, söz, qələm sahibləri meydana gəldi. Baxmayaraq ki, o dövəndə kütləvi şəkildə bambaşqa bir durumda idi hamı... Əslinə qalsa, min illərdir kitablar yazılır, yaranır, yaşayır. Onları oxuyanlar olmasaydı, kitablar yaranardımı? Demək, maraq həmişə olub. O marağın çox olmasında rol almaq istəyənlərdir, kitabı, mütaliəni, sadəcə, oxuduqlarını məsləhət və tövsiyə etmək.

Oxumaq, yazmaq, yazılanları oxumaq, oxuduğumu, yazılanları dəyərləndirmək ən çox öhdəsindən gəldiyim, həm də sevdiyim işdi. Səviyyə gözləntisini isə kim-

dənsə ummamışam, belə yazılmalydısa, elə bu cür də alınmalıydı, düşünmüşəm. Necə ki yaradılanların hamısı birmənalı şəkildə mükəmməl və ya, əksinə olmur. Əslində, yaradılanları, yaradıcılığı olduğu kimi qəbul etmək ən məntiqli yanaşmadır. Bir də ki, hamı birmənalı şəkildə mükəmməl və yaxud əksinə olsaydı, yazsaydı, o zaman onları bir-birindən necə fərqləndirmək, ayırmaq olardı?!

...Kəm-kəsirsiz, lazımlı və ya, hər cür lazımsız məqamlarla dolu ömrümüzde ağa-qaraya, acı-şirinə və s. çox ehtiyac var. Ən azından, gecəni aydın səhərə görə "bağışlayırıq". Səhərlərin bizə yaxşı, ya pis, yükləyi hər yorğunluqdan çıxışı isə gecələrdən gözləyirik. Və beləliklə, insan övladı ona hesablanan nə varsa, hamı-

smətə yazılan ömürdə çox şeylərdən keçirik. Bəzən onun adına sınaq, imtahan da deyirlər. Deməli, oxudun, ya da oxumadın, hansı formada imtahan sənə gözləyir. Onun ömrünün əvvəlində, ortasında, axırında olmasını bilməzsən. İmtahan

nin üçün "keçilməz dağ" olan sınaq. Ondan ən az zərər, bəlkə də ən böyük qələbəylə keçmək üçün görəsən, nə lazımmış?!

Onun cavabı sadədir. Oxumağı, ən başından, kitab oxumağı hər zaman tövsiyə edək və etməliyik. Doğrudur, kimlərsə ona dərs keçməyi, məsləhət verməyi xoşlamaz. O zaman, ən etibarlı məsləhətçiyə müraciət

dostu, bizə xəyanət etməyənlərin ən sədaqətlişidir, çünki. Yeter ki, özümüzə ondan üz çevirməyək. İnanın ki, o da heç zaman bizi naümid qoymaz.

Kitab! Dostu-düşməni, yaxını-uzaqı, pisi-yaxşını, ağı-qaranı bizə göstərən əsl dost. Belə təmənnəsiz dostla qarşılaşmaq üçün onu kiməsə məcburi şəkildə oxumağımı məsləhət edək? İndi heç kim məcburiyyəti sevmir, hamı azaddır axı!

O zaman təmənnəsiz dostluğa yolçuluq üçün kitabı başqa bir yolla təbliğ edək. Onu bilərəkdən parkda, skamyanın üstündə, ağacın dibində, məktəbdə partanın "gözü"ndə buraxaq. "Unutmuş" olduğunuz dostu kiməsə mütləq tapacaq və onun nədən buraxıldığına maraqla, vərəqlərini çevirəcək. İlk tanışlıqdan qocaman dostluğa qədər uzanan nümunələri azmi eşitmişik?

Sonda bir neçə cümlə də

Ən sadıq dost...

Əsrlər qədər yaşı olan yaşımız

sını həzm etməyə qadirdir. Yoxsa, başqa canlılardan fərqləndiyimizlə necə

fərqi varmadığın, ağına edəkmi?! Necə deyirlər, bir gətirmədiyən məqamların kitab oxumaq neçə dəyərlili insanla həmsöhbət olmağa

bugünlərdə iştirakçısı, tamaşaçısı olduğumuz "Avroviya" müsabiqəsi barədə. Ona görə ümumi şəkildə iştirakçısı deyə qeyd edirəm ki, ordakı fərd cəm halında ölkəmizin siması demək idi. Tamaşaçı sözünü işlətməyimin məqsədi isə oradakı təqdimatın bir nüansla səsküyə, müzakirələrə səbəb olmasındır...

Təkrarçılıq olmasın, dediyim kimi, dünyanın hər tərəfini, elə hərtərəfli formada kitablar bizə tanıdır, öyrədir. Görəsən, nədən bixəbərliliyin təzahürüdür ki, başımızın üstündə, ürəyimizdə, bir sözlə, ən qiymətli yerdə saxlamalı olduğumuz bayrağa o şəkildə münasibət sərgiləndi?!

Nigar Orucova

"The Washington Post": Virusun Çindəki laboratoriyadan sızması inandırıcıdır

Dünyada 3 milyondan çox insanın həyatına son qoymuş koronavirusun mənşəyi hələ də sirr olaraq qalır. Ancaq son aylar virusun Vuhan Virusologiya İnstitutundan (VVI) sızması versiyası yenidən gündəmə gəlib, onun mümkünlüyünə dair fikirlər səslənib. Halbuki vaxtilə bu versiyayı gülcünc konspirologiya sayanlar vardı. "The Washington Post" qəzetində sözügedən ehtimal ətrafında baş verənlərin xronologiyası təqdim olunub.

Müəllif Qlen Kesler yazıb ki, əvvəla, virusun təbii mənşəyini aşkarlamaq cəhdləri alınmayıb. İkincisi, ilkin dövəndə laboratoriyadan sızma versiyası virusun biosilah kimi yaradılması spekuliyası ilə qarışırdı. Buna görə də alimlər asanlıqla laboratoriya versiyasını kənara qoyurdular. Amma Çin tərəfdən şəffaflığın olmaması, Vuhandakı laboratoriyaya diqqətin artması bəzi alimləri bu versiyanı çıxdaş etməkdə tələsdiklərini dilə gətirməyə vadar edib.

Vaxtilə Senator Tom Koton Vuhandakı laboratoriyayı göstərərək Çindən cavab tələb edirdi. "O haqlı çıxarsa, adı tarix kitablarına düşəcək", – müəllif yazır.

Tramp administrasiyası laboratoriya ssenarisini üzə çıxarmağa çalışsa da yalnız ümumi, o qədər də aydın olmayan kəşfiyyətə istinad edirdi. Digər tərəfdən, Tramp administrasiyasının mesajı arxasında antiÇin ritorikası dayanırdı.

Laboratoriyadan sızma versiyası ilə bağlı ən son hadisə 18 tanınmış alimin "Science" jurnalına məktubu oldu. Onların fikrincə, yeni araşdırma lazımdır, çünki həm laboratoriyadan təsadüfi sızma, həm də heyvanlar vasitəsilə yayılma versiyaları ağılabatandır.

öyünərdik?!

...Uzun və yaxud qısa, qi-

ma hazırlığının olub-olmamasına baxmır bu çətin, sə-

bərabərdir...

O, hər birimizin ən yaxın

Son zamanlar koronavirus haqqında o qədər əcaib-qərib sözlər danışılır ki, bilmirsən nə edəsən. Biri deyir ki, korona ilə birgə yaşamağı öyrənmək lazımdır. Qardışım, indiki zamanda adam halal arvadı ilə yaşamağı doğru-dürüst öyrənmə bilmir. Evlənilib üç gün keçməmiş, deyir ki, boşanıram. Korona isə öz ölüm xofu ilə hamını rəncidə etdiyi bir zamanda onunla birgə yaşamağı necə öyrənək? Bir başqası deyir ki, korona heç də deyildiyi qədər təhlükəli deyil.

Belədirsə, dünyanın ağıllı başları nə üçün bu bəlanın təhlükəsizliyi barədə qərar qəbul etmirlər?

Əlqərəz, hərə bir söz danışır, millət zillət çəkir, korona da öz işində.

Məlumdur ki, 2020-ci ilin fevralında ölkəmizdə koronavirus infeksiyasının mövcud olduğu rəsmi şəkildə təsdiqləndi və mart ayında sərtləşdirilmiş karantin rejimi tətbiq olundu. Heç şübhəsiz ki, bu vaxta qədər, artıq bir çox insanlar bu virusa yoluxmuşdular və onu adi qrip kimi keçirərək özləri müalicə olunmuşdular. Koronavirus pandemiya halını alanda isə bu bəla həmin insanlardan yan keçdi. Bunun əsas səbəbini isə həmin insanların immun sisteminin güclü olması ilə əlaqələndirdilər. Yeni o dövrdə bu virusdan ölənləri də, adi ölüm kimi qəbul etdilər. Bu, o vaxta qədər davam etdi ki, ölkədə rəsmi şəkildə pandemiya elan olundu. Daha sonra hər kəsin ağızından bir avaz gəldi. Biri dedi, bu virus az bir zaman kəsiyində yox olub gedəcək, havaların qızmağını gözləmək lazımdır. Bir başqası bəyan etdi ki, bu çox təhlükəli virusdur sərt karantin rejimi tətbiq olunmasa, onunla mübarizə aparmaq çətin olacaq. Bu sayaq fikirlər də, insanları çaşqın vəziyyətə saldı və bir çoxları virusun mövcudluğuna əhəmiyyət vermədən öz həyatlarını davam etdirdi. Çünki heç kim koronavirus pandemiyasının bu qədər davamlı olacağını gözləməzdi. Keçən ilin may ayında yoluxma hallarının 2 rəqəmli həddə düşməsi də, insanlarda bir arxayınçılıq yaradı ki, artıq koronanın sonudur. Bu səbəbdən də görülən tədbirlərə, tələb olunan qaydalara biganə yanaşmağa başladılar. Bu biganəlik heç də müsbət nəticələrə səbəb olmadı və yay aylarında yoluxma halları sürətlə artmağa başladı. İkinci Vətən Müharibəsi və ondan sonrakı dövrlərdə də artım tempi aşabı düşmədi, daha da sürətlənərək kritik həddə çatdı. Bununla belə, insanlar bu virusu ciddiyyə almaq istəmədilər, hər kəs öz işində, gücündə oldu. Bu da əsas etibarlı ilə insanların sosial du-

rumları ilə bağlı idi. Çünki virusun yaratdığı təhlükəyə baxmayaraq, insan həm də öz yaşamını təmin etmək zorunda idi. Məhz buna görə də, görülən bütün tədbirlərə, aparılan təbliğat kampaniyalarına və maarifləndirmə işlərinə baxmayaraq, insanlar tətbiq olunan qadağaları pozmaqda davam etdilər və bu da son nəticədə koronavirusun ömrünün uzanmasını xidmət etdi. Onu da yaddan çıxarmayaq ki, koronavirusla mübarizənin iki nəticəsi olur; insan bütün imkanlarından və tətbiq olunan qaydalardan istifadə edərək koronavirusa qalab gəlir, yaxud da heç bir qadağaya məhəl qoymur və koronavirusa uduzur-ölür, üçüncü yol yox...

Burada biz kiçik bir statistik araşdırma aparsaq, belə bir nəticəyə gələ bilirik ki, sosial

insanlar arasında ayrı-seçkililiyin ən yüksək həddə çatmasıdır. Bunun əyani sübutu özünü imkansızlara 190 manat yardım verildikən göstərdi. İddia olundu ki, bu yardımdan 600 min insan yararlandı. Amma heç kim soruşmadı ki, ölkədə bu yardıma ehtiyacı olan 1,5-2 milyondan çox insan olduğu halda, nə üçün cəmi 600 min nəfər bu şərəfə nail olub? Belə faktlar da var ki, kasıb qonşunun varlı qonşusu bu yardımı alıb, kasıba isə verməyiblər ki, "sənin heyətində 2 velosiped var". Bax belə... Soruşuram, dövlətdən heç bir yardım almayan 100 minlərlə insanın bütün bu müddət ərzində öz yaşamını necə təmin etdiyini soruşan olubmu, bu məmləkətdə? Olmayıb! Burası memurlar ölkəsidir, burada kasıbları düşünen yoxdur!

Amma qoyulan qadağaları

nan Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı, virusun zəiflədiyini etiraf etmək zorunda qalıb.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı dedim, marağı bir məqam yadıma düşdü. Onu da sizinlə bölüşmək istəyirəm. Son zamanlar səhiyyə qurumlarına tez-tez baş çəkmək zorundayam və bu səbəbdən bir çox mətləbləri araşdırmaq mənə daha asan olur. Həkimlər jurnalistlərlə açıq danışmaq istəməsələr də, xəstə ilə, yaxud xəstənin yaxınları ilə danışmaqdan çəkinmirlər. Çünki dolanışıqları xəstədən çıxır.

Bir məsələyə diqqət edin, hazırda dünya səhiyyəsini idarə etdiyini iddia edən ÜST, əslində, formakologiya və səhiyyə mafiyasının ilhamvericisi funksiyasını yerinə yetirir.

Aparadığım araşdırmalar zamanı Azərbaycan səhiyyəsinə və formakologiyasında

Keçək əsas məsələyə:

Bu gün dünya insanların (bəşər övladının) sağlamlığı, əslində səhiyyə və formakologiya mafiyasının əlindədir. Bu iki qurum yaranmış vəziyyətdən istifadə edərək hər il milyardlarla dollar pul əldə edir. Lakin onlar insanların sağlamlığında, əsla maraqlı deyillər. Buna görə, bizim ölkəmizdə də xəstəxanaların, klinikaların və digər "sağlamlıq"

mərkəzlərinin sayı gündəngünə artsa da, sağalan insanlara rast gəlmək çətinləşib. Məhz bu səbəbdən də, istər xəstəxanalarda, istər poliklinikalarda xəstə əlindən tərpenmək olur.

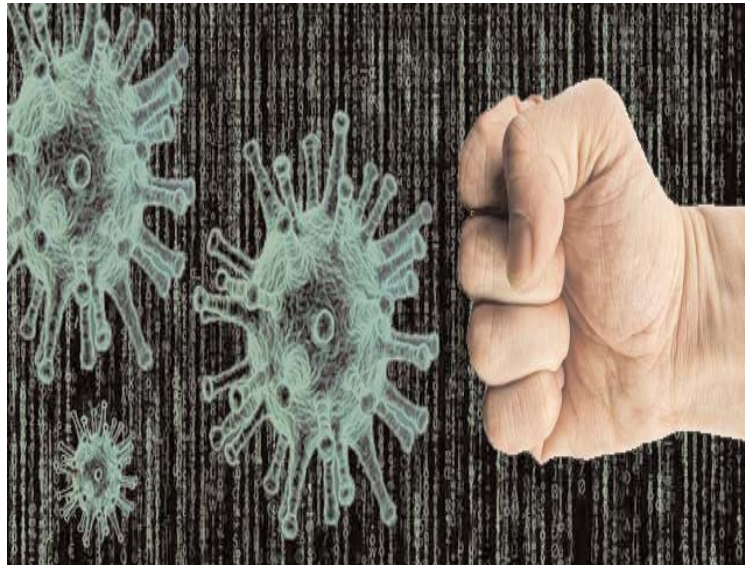
Koronavirus kimi epidemiyaların yayılmasının əsas səbəblərindən biri də, müxtəlif xəstəlikləri olan insanların bir məkanda (xəstəxana və klini-

Kasıbların qənimi

Koronanın ömrü niyə uzandı?

vəziyyəti ağır olan kasıb insanlar arasında ölüm halları, varlı, imkanlı insanlarla müqayisədə 80-in, 20-yə nisbətindədir. Yeni hər 100 kasıbdan 80 nəfəri, hər 100 imkanlıdan isə 20 nəfəri koronanın qurbanı olur. Onu da yaddan çıxarmayaq ki, bu virusa yoluxanların da böyük əksəriyyəti kasıblardır. O kasıblar ki, avtobuslarda biri-birinin belində işə gedib-gəlir, o kasıblar ki, normal qidalana bilmir, o kasıblar ki, imkansızlıqları üzündən həkimlərə müraciət etmir və s. Belə bir statistikanı yəqin ki, dövlət qurumları, o cümlədən Operativ Qərargah və TƏBİB aparmır. Çünki belə bir statistika, ümumilikdə ölkədə mövcud olan sosial ədalətsizliyin təsdiq demək olardı. Bütün bunlara baxmayaraq, yüksək çinli məmurlar, deputatlar və dövlət təmsil edən digər şəxslər minimum əmək haqqının 250 manat, minimum əmək pensiyasının 200 manat olduğu bir məmləkətdə insanların həyat səviyyəsinin və rifahının yüksək olduğunu iddia etməkdən utanmırlar. Bu necə rifahdır ki, insan aldığından fərq etməz pensiya, yaxud maaş-böyük qismini kommunal xərclərə və dərmanlara xərcləyir. Belə bir insanın koronavirus dönəmində işləmədən evdə oturması mümkündürmü?

Koronavirusun uzunömürlülüğünün bir səbəbi də, ölkədə güclü təbəqələşmənin,

pozmaq məcburiyyətində qalan bu imkansız insanların cərimələnməsi faktları olub (Həm də nə az, nə çox 23 milyon manat). Dövlət bununla da insanların kasıb qismini polisə üz-üzə qoydu: "taziya tut, dövşana qaç",- deməklə.

Son zamanlar isə koronavirusun ömrünün sona çatması, yaxud da, ümumiyyətlə koronavirusun öldürücü təsirinin olmaması barədə fikirlər gündəmə buraxılır. Mənə belə gəlir ki, bütün bunlar korona dönəminin bitməsi barədə çağırışa bir hazırlıq mərhələsidir. Çünki bu bəlanın davam etməsi haqqında iddialar daha bir müddət davam edərsə, bu həm dövlətlərin iqtisadi vəziyyətinin ağırlaşmasına, həm də bəzi dövlətlərdə qarşılaşılınmaz sosial partlayışlara səbəb ola bilər. Məhz bu səbəbdən də, virusun mövcudluğu iddiasından milyardlar qaza-

(dərman satışı və istehsalı müəssisəsi, Apteklər şəbəkəsi) gördüklərimin, eşitdiklərimin ancaq Azərbaycanda mövcud olduğunu düşünürdüm. Fəqət, sonradan Azərbaycanın bu bataqlığın yalnız bir qətrəsi olduğu düşüncəsinə gəldim. Çünki Azərbaycan səhiyyəsində və formakologiyasında baş verənlər sadəcə, azərbaycanlı həkimlərinin və formosevtlərinin icad etdikləri deyil. Burada böyük bir şəbəkə fəaliyyət göstərir ki, Azərbaycanın bu şəbəkədən kənardə fəaliyyəti əsla mümkün deyil. Azərbaycan səhiyyəsində mövcud olan rüşvət əmsalı onları sadəcə daha ağır cinayətlərdən sığortalayır. Azərbaycanda hansısa həkim hələ ki, ölüm faktında ittiham olunaraq həbs edilməyib. Ən ağır halda rüşvət, vəssalam! Azərbaycanda isə rüşvəti yalnız o kəslər almır ki, ona vermirlər.

kalarda) kütləvi şəkildə toplanmalarıdır. Biz bu gün insanların açıq havada belə, bir yerdə olmalarını, maskasız gəzmələrini qadağan edirik. Sağlam insanların toy, yas mərasimlərində iştirakına qadabağ qoyuruq, amma xəstəxana və klinikalarda xəstə insanlar bir-birinin ağızına girir və bunu görməzdən gəlirik, nə üçün?

Dünya Səhiyyə mafiyasının üzvü olan Azərbaycan səhiyyəsinin başbilənləri, görsən bu suala cavab verə bilirlərimi? İnanmıram, çünki savab versələr belə, dedikləri yalan olacaq. Ona görə ki, son 20-30 ildə bu məmləkətdə realığı olduğu kimi söyləyən bir məmura rast gəlmədim. Biz yalan içində səadət axtaran bir topluma çevrilmişik. Nə qədər ki, bu yalanlara inanacağıq, nicat tapmağımız mümkün deyil.

Yusif Seyid

Belə deyirlər ki, kəramətli insanlar Tanrının yer üzündə kölgəsidir, bu gölgə insanları pisliklərdən qoruyur. Lakin belə kəramət sahibi olan insanlarla hər adam rastlaşa bilmir, bu da bir qismətdir, Allahın bəndələrə göstərdiyi lütfüdür. Haqqında söhbət açmaq istədiyim mələk qiyafəli insan - Sabir həkim də, məhz belə kəramətli kişilərdən biri idi. Bu kəramət sahibini tanıdığım, təmasda olduğu və onun şəxsinə yuxarıda qeyd etdiyim Tanrı kölgəsindən bəhrələndiyim üçün özümü xoşbəxt sanıram. Onunla hər bir təmas mənim üçün bir yenilik olurdu, hər söhbətində ondan nəse öyrənməyə çalışırdım. O, yalnız həkim deyildi, Sabir həkim canlı ensklapediya idi. Dövrü mətbuatı ahıl yaşlarında belə, çox diqqətlə izləyir, ictimai-siyasi və ədəbi arenada baş verən hadisələrə öz kriteriyaları ilə qiymət verməyə çalışırdı. Sabir həkim həm də ədəbiyyat vuruşu- söz sərrafı idi. O, bəzən siyasi sahədə baş verən hadisələrə, dünyanın siyasi liderlərinin Azərbaycana yönəlik mənfə və müsbət fikirlərini nəzmə çəkərdi, onları gözəl bədi vasitələrlə, müvafiq olaraq özünəməxsus tərzdə ya tənqid, ya da təqdir edərdi. Bir dəfə Fransa prezidenti Nikola Sarkozinin Azərbaycana qarşı aqressiv mövqeyini tənqid edən kiçik bir şeir parçasında Sabir həkim Fransanın ölkəmizə qarşı kin-küdurətinin səbəblərini bədi vasitələrlə ortaya qoymuşdu. Şəri oxuyanda aydın olurdu ki, Sabir həkim həm də tarixi gözəl bilir.

Sabir həkimlə söhbətimiz zamanı o, tez-tez öz gəncliyinə müraciət edər, pisə də, yaxşıya da, yalnız özündən misallar gətirirdi. Belə söhbətlərin birində o dedi ki, gənclik illərində harda yazı görsəm onu elə acıq-özülük oxuyurdum ki, əlimdəki digər işlər yadımdan çıxırdı: "Buna görə bəzi tədbirlərə əl atırdım. O tədbirlərdən birini sənə nəql edirəm, amma bu barədə xahiş edirəm, sağlığında nə yazma, nə də danışma (Nə danışsınız, Sabir həkim, xalqın hələ sizə çox ehtiyacı var-A.N.). Bir gün tələbə yoldaşlarım mənim qaldığım otağa gəlmişdilər. Üstünə süfrə əvəzi qəzet sərilmiş stolda onlara çay verdim, çay içə-içə xeyli söhbətləşdik. Adı günlərdə olduğu kimi, tələbə yoldaşlarımı yola salıb dərslərimlə məşğul olmağa başladım. Səhər dərsə gələndə hiss etdim ki, hamının mənə baxışlarında bir qeyri-adilik var. Fikirləşdim ki, bəlkə mənə elə gəlir, əhəmiyyət vermədim. Günün sonunda qrupda mənə yaxın olan tələbə yoldaşlarımdan biri məndən soruşdu ki, Sabir, sən erməni dilində bilir-sən? Cavab verdim ki, yox, bu hardan ağına gəldi? Cavabında bildirdi ki, bəs dünən uşaqlar sizə qonaq gedib, stolun üstünə erməni dilində qəzetlər səribsən... Qeyri-ixtiyari gülmək məni tutdu - mən stolun üstünə erməni dilində qəzetləri ona görə sərirəm ki, oxuya bilməyim, başqa qəzet sərəndə başım qəzet oxumağa qarışır, yemək yadımdan çıxır".

Sonuncu dəfə Sabir həkimlə onun tərtib etdiyi arxaikləşmiş sözlərin lüğətini müzakirə etmişdik. Çox maraqlı bir lüğət tərtib edib, səhv etməməyə həmin lüğət kitablarından birini də çap olunub. Lüğət Xalac camaatının dilində işlənən sözlər kimi təqdim edilsə də, orada tərəkəmə camaatının dilində olan, publika üçün arxaikləşmiş sözlər izah edilirdi. Sonradan mən "Türkün qızıl kitabı"nda həmin lüğətdə yer alan ifadələrin böyük əksəriyyətinə rast gəldim. Sən demə, bu sözlər tərəkəmə camaatı arasında yaranmayıb, qədim türk dilinin yad-daşlarda qalan hissəsi kimi el arasında yaşayır. Bəlkə də dilçilərin bundan xəbəri yoxdur, çünki əksər dilçilər hazırda şəhərlərdə yaşayan ailələrdən çıxır - o ifadələri yalnız tədqiqatçıların kitablarından oxuyur.

Halbuki, publika üçün arxaikləşmiş həmin sözləri Mil düzündə əhali bu gün də işlədir. Əslində, bu kiçik lüğətlə Sabir həkim dilçilik elmində böyük bir tədqiqata ipucu verib.

Bu yazıda Sabir həkimin mənimlə bölüşdüyü, sovetlər dönməndə siri olan bir işini də oxucularla bölüşmək istərdim. O, Tibb İnstitutuna daxil olandan bir il sonra həm də pedaqoji institutun filologiya fakültəsinə daxil olur və hər iki ali təhsil diplomunu əla qiymətlərlə alır. Özünün deməsinə görə, ömrü boyu 53 imtahan verib və hamısından "əla" qiymət alıb. O zaman bu cür paralel oxumaq həm mümkün sayılmırdı, həm

lərdə Dünyamallar kənd xəstəxanasında feldşer kimi çalışıb. 1962-68-ci illərdə N.Nərimanov adına Azərbaycan Tibbi İnstitutunun Pediatriya fakültəsində oxuyub və institutu fərqlənmə diplomu ilə bitirib. 1963-68-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Pedaqoji İnstitutunun Filologiya fakültəsində qiyabi təhsil alıb və fərqlənmə diplomu ilə filoloq ixtisasına yiyələnib. 1963-68-ci illərdə S.M.Kirov adına Fizioterapiya və Kurortologiya İnstitutunda tibb qardaşı işləyib. 1968-ci ildə tibb işçilərinin həmkarlar komitəsi tərəfindən "Azərbaycan Tibb İnstitutunun ictimai həyatında fəal iştirakına və təhsildəki uğurlarına görə"

triyə İnstitutu klinikasının baş həkimi olub. 1988-2008-ci illərdə Respublika Klinik Uşaq Xəstəxanasının Hemotologiya (qan xəstəlikləri) şöbəsinin müdiri olub. 1991-2001-ci illərdə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Attestasiya Komissiyası tərəfindən ona "Ali ixtisas dərəcəsi" verilib. 2003-cü il rəy sorğusuna əsasən ilin nümunəvi həkimi seçilib. 2008-ci ildə pensiyaya çıxaraq, ömrünün son aylarına qədər müxtəlif özəl klinikalarda pediatr kimi çalışıb.

Quliyev Sabir Əlihüseyn oğlu 22 aprel 2021-ci il tarixində, 81 yaşında əbədiyyətə qovuşub.

Sonda Sabir həkimlə bağlı bir xatirəmi oxucularla bölüşmək istəyirəm. 2012-ci ildə ciyərlərimdə narahatlıq hiss etdim. Çox keçmədi ki, öskürəyim intensivləşdi. Respublikada fəaliyyət göstərən bütün plumunoloqların müayinəsində oldum, dər-fələrlə tamoqrafiya edildim, dər-

Səlnaməyə çevrilən insan həyatı!

Sabir həkimin əziz xatirəsinə

də qadağan idi. Sabir həkimin ədəbiyyata olan marağı bu işi reallaşdırmağa sövq etmişdi.

Sabir həkimin Beyləqan rayonunun Mərkəzi Xəstəxanasında işə başlaması mənim doğum tariximlə eyni dövrə təsadüf edir. Atam nəql edir ki, mən altı aylıq olanda (yay aylarında) narahat olduğum üçün Sabir həkimin yanına aparıblar, həkim məni müayinə etdikdən sonra, bildirib ki, axı bu uşağın heç bir problemi yoxdur, niyə ağlasın ki? Həkim çəvik bir hərəkətlə stoldan qalxıb, yarım stəkan su götürüb, suyu axıra qədər mənə içirdi. Sonra isə valideynlərimə müraciətlə - yayın günüdür, uşağa su vermək lazımdır, başqa problemi yoxdur, deyib.

Ömür yolu

Quliyev Sabir Əlihüseyn oğlu 5 may 1940-cı ildə Beyləqan rayonunun Dünyamalılar kəndində dünyaya göz açıb. 1947-57-ci illərdə Dünyamalılar kənd orta məktəbində təhsil alıb. 1957-59-cu illərdə Bakı şəhəri 3 saylı Tibb məktəbində oxuyub və məktəbi fərqlənmə diplomu ilə bitirib. 1959-62-ci il-

fəxri fərmanla təltif edilib. 1968-72-ci illərdə Beyləqan rayon Mərkəzi Xəstəxanasında pediatr-həkim işləyib. 1972-75-ci illərdə N.K.Krupskaya adına Elmi-Tədqiqat Ana və Uşaqların Mühafizəsi İnstitutunun aspiranturasında əyani təhsil alıb. 1975-78-ci illərdə N.K.Krupskaya adına Elmi-Tədqiqat Ana və Uşaqların Mühafizəsi İnstitutunun klinikasında müdir vəzifəsində çalışıb. 1979-81-ci illərdə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Marksizm-Leninizm Universitetinin "Beynəlxalq münasibətlər və SSRİ-nin xarici siyasəti" fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib. 1979-cu ildə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin əmri ilə "Səmərelə elmi-praktik fəaliyyətinə görə" döş nişanı ilə təltif edilib. 1979-cu ildə SSRİ Səhiyyə Nazirliyinin əmri ilə "SSRİ səhiyyə əlaçısı" döş nişanı ilə təltif edilib. 1980-88-ci illərdə K. Fərəcov adına Pedia-

dime çarə tapan olmadı. Bir neçə aydan sonra həkimlərdən biri mənə astma-bronxit diaqnozu qoyaraq sprey balonlardan istifadə etməyimi məsləhət gördü. Balonlarla yenidən dostlaşmışdım ki, yaxın qohumum Abbasov Murtuza Sudeyib oğlu xəstəliyimdən xəbər tutdu və məsləhət gördü ki, Sabir həkimi tapım ondan müalicə götürüm. Murtuza bəy söhbət əsnasında bildirdi ki, oğlu Fərid uşaq vaxtı sətəlcəmdən ağırlaşma nəticəsində astma bronxit xəstəliyinin astanasında idi, onu Sabir həkim tamamilə müalicə etdi və hazırda oğlum hərbiçidir. Belə bir xəstəlik keçirən şəxsin hərbiçi olacaq səhiyyədə müalicə edilməsi məni təəccübləndirdi. Əvvəlcə Murtuzanın evdən tapdığı, Sabir həkimin vaxtilə Fəridə yazdığı reseptlərdən istifadə edərək özüm müalicəyə başladım. Müalicələrin təsir etdiyini görüb həvəsəndim və Sabir həkimin axtarışına sıxdım. Tezliklə telefonunu tapıb, onun çalışdığı "İnşaatçılar" metrostansiyasının yaxınlığında yerləşən özəl klinikaya getdim. Tanışlıqdan sonra Sabir həkim mənə xatırlatdı ki, mən uşaq həkimiy-

əm, sən mənim qəbulum üçün çox yaşlısan (gülür). Həkim məni müayinə etdikdən sonra dedi ki, elə bilirəm astma-bronxit diaqnozu qoymaq hələ tezdi, amma müalicəyə tabe olmasa, demək istiqamət bu diaqnoza doğrudur. Onu da qeyd edirəm ki, əvvəllər uzanıb yata bilmirdim, yataq kimi bir kreslo seçmişdim, yalnız oturaq halda yata bilirdim. Döş qəfəsi üfiqi vəziyyət alan kimi öskürək başlayırdı. Sabir həkimə müraciət edəndə, artıq gündə bir neçə dəfə boğulma müşahidə edilirdi. Əvvəl həkimin məsləhəti ilə burun əməliyyatı keçirdim və burundan nəfəsə tam bərpa edildi. Bunun ardınca təyin edilən

birinci kurs müalicədən sonra rahat yatmağa başladım və boğulmaların sayı azaldı. Birillik müalicədən sonra bu xəstəliyi özümde yalnız fəsil dəyişəndə hiss etdim, simptom yalnız quru öskürək idi. İki il də fəsil dəyişən vaxtlarda, ildə dörd kurs müalicə aldım. Üç ildən sonra artıq bu xəstəliklə vidalaşdım. Pulmunologiya ilə yanaşı Sabir həkim fiziologiyayı da çox müfəssəl bildirdi, revmatizmin peşəkar müalicəsini bacarırdı və s. Beləcə, Sabir həkim məni təmənnasız olaraq astma-bronxit xəstəliyindən xilas etdi.

Bu illər ərzində Sabir həkimlə artıq dostluq münasibətlərimiz yaranmışdı, bəzən özü zəng edirdi ki, hardasan, niyə gəlmirsən dərdləşək, heç olmasa zəng vur... Son bir ildə isə əziz dostumu pandemiyadan qorumaq məqsədilə ilə Sabir həkimlə görüşmədim, yalnız telefon əlaqəmiz olurdu. Aprelin 22-dən artıq bu təmasımız da başa çatdı. Allah rəhmət eləsin, nur içində yatasan, nurani ağsaqqal, əziz dost!

Akif Nəsirli

"1 manatlıq" taksilər ləğv olunarsa, onları nə əvəz edəcək?

Bakıda "1 manatlıq" taksilər adlandırılan avtomobillərin qarşısını almaq üçün müəyyən tədbirlərin görülməsi nəzərdə tutulub. Məsələ ilə bağlı müəyyən istiqamətlərdə hərəkət edən nəqliyyat vasitələrinin hərəkətini normalaşdırmaq planlaşdırılır.

"1 manatlıq" taksilərə qarşı görüləcək tədbirlər 3 qrup insanı əhatə edəcək.

Belə ki, bu taksilərin xidmətindən istifadə edən şəxslər heç də "1 manatlıq" taksilərin şəhərdən yığılırılması istəmir. Çünki vətəndaşlar bu taksilərin vasitəsilə istədikləri məkana vaxtında və rahat şəkildə yetişirlər. Digər tərəfdən bu taksilərin sürücüləri də mümkün tədbirlərlə bağlı narahatlıqlarını ifadə edirlər. Onlar da gündəlik qazanc yerlərini itirməkdən qorxdurlar. Üçüncü tərəf isə "1 manatlıq" taksilərin yaratdığı tıxaclardan əziyyət çəkən digər sürücülərdir. Onlar da taksilərin yollarda ikinci və üçüncü zolaqda dayanmaqla böyük tıxaclar yaratmasından əziyyət çəkirlər.

Mövcud problemin həlli cəmiyyətdə geniş müzakirə olunur. Hər üç tərəfi razı salacaq həll yolu isə böyük maraqla gözlənilir. Məsələ ilə bağlı yol hərəkəti üzrə ekspert, hüquqşünas Ərşad Hüseynova müraciət etdik.

O, BAKU.WS-ə bildirdi ki, əslində bu problem ictimai nəqliyyatın fəaliyyəti yetərli olmadığı üçün yaranır: "Üç qrupa daxil olan şəxslərdən birincisi evə, işə və digər yerlərə rahat getmək istəyənlərdir. Bu insanların tələbini qarşılayan ictimai nəqliyyat olmalıdır. Tələblərə uyğun səliqəli, qanuni və təhlükəsiz ictimai nəqliyyat olmalıdır. Bu nəqliyyat olmadığına görə insanlar alternativ yollara, taksilərə üz tuturlar.

Hesab edirəm ki, şəhərdə fəaliyyət göstərən bu taksilərə bir manatlıq taksilərin adının verilməsi düzgün deyil. Taksilərə bu ad verilməklə sanki onlara bir status verilir. Psixoloji olaraq beynə yeridilir ki, bu şəxslər nə istəsələr, edə bilərlər. Bunun qarşısını almaq lazımdır.

Fikrimcə, sərnişin axınına qarşılaşmaq üçün ictimai nəqliyyat təşkil olunmalıdır. Avtobus marşrutları elə qurulmalıdır ki, hər şeyi əhatə etsin. Məsələn, Pirallahı qəsəbəsindən Koroğlu metrosunun qarşısına gələn çoxlu sayda insan var. Onlar yol boyu heç yerdə dayanmadan Koroğlu istiqamətinə və əksinə hərəkət edirlər. Bunu təşkil etmək üçün ekspress marşrut təşkil etmək olar.

Sovet dövründə də oxşar marşrutlar var idi və kiçik tutumlu avtobuslar fəaliyyət göstərirdi. 10-15 nəfərlik sərnişinləri daşımaq mümkündür. Bunun üçün hərəkət sxemi, növbəlilik və peşəkar sürücülər əsas şərtlərdəndir. Əgər bu ekspress marşrutlar təşkil olunarsa, manatlıq taksilərdən istifadə edənlərin bir hissəsi artıq azalacaq. Manatlıq taksi sürücüləri işsiz qalmaması üçün onlar sürücü kimi marşrut xətlərinə işə götürmək mümkündür. Həmin şəxslərə müəyyən təlimlər keçməklə ekspress xətlərdəki fəaliyyətini təşkil etmək olar".

Ekspert əlavə etdi ki, sərnişin axınına qarşılaşmaq məqsədilə müxtəlif variantlarda ictimai nəqliyyat olmalıdır: "Nə qədər ki, ictimai nəqliyyat olmayacaq, insanlar alternativ vasitələrə üz tutacaqlar. Belə olan təqdirdə manatlıq taksi xidmətləri ortaya çıxır.

Lakin ümumilikdə taksi xidməti həmişə olacaq. Çünki taksi qapıdan qapıya prinsipi ilə işləyir. Bəzi şəxslər dayanacağına getmək istəmir, işi təcili olur. Fərqi qaydada getmək istəyənlər də olur. Bu məsələdə taksi xidmətini nizama salmaq lazımdır. Taksi standartları təcridən tətbiq olunmalıdır. Sürücülər peşəkar olmalıdır, avtomobillər tələblərə cavab verməlidir. Digər tərəfdən taksi sürücülərinin yol hərəkət qaydalarına riayət etməsinə nəzarət edilməlidir. Heç bir himayəçilik, qayda pozuntularına göz yummaq olmamalıdır".

Həm Nazirlər Kabineti yanında Operativ Qərərgahın bu həftəyə planlaşdırılan brifinqini həyacanla gözləyirdi. Hətta, hansı qərarların verilməyi barədə şayiələr də yayılmışdı. Yəni "qadınların bulaq başında dedikləri" düz çıxdı. İşarə etdiyim lətifə məhz müstəqillik dövründə formalaşmış deyər, indiki məmurlara tam xarakterikdir. Amma bir fərqlə, sözügedən lətifədə bildirilirdi ki, məmurlar sabahkı qərarlar barədə xanımlarına, xanımları isə səhəri bu barədə bulaq başında digər xanımlara xəbər ötürərək, müfəssəl qərar barədə şayiə yayılırdı. İndi isə məmurlar qəbul etmək istədikləri qərarlar barədə xanımlarına yox, sevgililərinə danışır və belə şayiələr onlar vasitəsi ilə yayılır, ən maraqlısı odur ki, bunların hamısı doğru çıxır. Yəni, sırağağın Operativ Qərərgahın qəbul etdiyi qərarların anonsu cəmiyyətdə bir həftə idi ki, şayiə şəklində dolaşırdı və nəhayət, hər birimiz bu qərarları eşitdik. İndi isə keçək qərarın özünə...

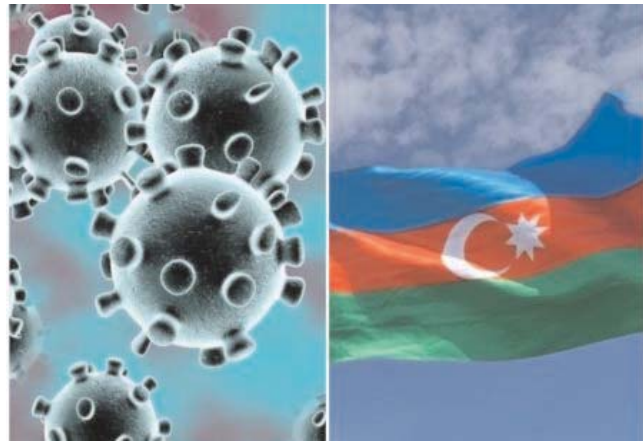
asının gəlirləri birdən-biri, birə-on artır. Yeni insanların məcburən itirdikləri taksilərin qazancı olur. Hökumət ona görə taksi şirkətlərinin qayğısına qalır ki, o şirkətlərin hamısı yüksək çinli dövlət məmurlarına məxsusdur. Sadəcə olaraq, etika xatirinə o şirkətlərin kimə məxsus olduğunu yazmırıq, yazmasaq da cəmiyyətdə bunu bilməyən bir insan tapmaq çətin məsələdir.

Maska qadağası bir qədər yumşaldılsa da, maskaya görə cərimə aradan qaldırılmayıb. Çünki maska məsələsindəki müəmmalar deyəsən, "beynəlxalq" xarakter daşıyır. Belə ki, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının mütəxəssisləri bəyan edirlər ki, maska koronavirusdan yalnız beş faiz qoruya bi-

ması barədə qərar çıxandan sonra isə iyirimi qəpiyə düşüb. Maskaların idxalı və ölkə daxilində istehsalı sahibkarlara yaxşı pul qazandırdı. Eyni zamanda dövlət də gəlirdən kənardə qalmadı. Əgər sahibkar maska satışından gəlir əldə etdisə, dövlət də cərimələrdən, kasıbların cibinə girməkdən təkcə 2020-ci ildə 23 milyon manat gəlir əldə etdi. Düzdür, bu gəliri özü yemədi, onun üstünə 3-4 milyon da qoyub, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı adlanan qurumkam bağışladı. Niyə, nə üçün? Bu təşkilatın üzvü olmaqla Azərbaycan nə qazanır? Bunu ölkə insanları bilmir.

Ölkəmizə maska və digər koronaya qarşı mübarizə vasitələrini kim idxal edir, onların yerli istehsalı ilə kimlər məşğul olur, oliqarxlar və dövlət özü... Məsələ bu qədər bəsitdir.

Bir məsələyə də diqqət çəkmək istəyirəm. Deyirlər, koronavirusa qarşı peyvənd olunmaq məcburi deyil. Eyni zamanda insanlardan "immun sertifikatı" və "korona

Koronavirusla mübarizə...

Yoxsa, oliqarx biznesinə töhfə?

Bütün dünya, artıq korona ilə vidalaşmış - bir tərəfdə peyvəndləməni sürətləndirməklə, digər tərəfdən qadağaları aradan qaldıraraq. Artıq dünyanın heç bir yerində nəqliyyatın hərəkətinə məhdudiyyət qoyulmur. Azərbaycanda isə ən azı qarşıdakı bir ay ərzində həftəsonu ictimai nəqliyyat işləməyəcək. Baxmayaraq ki, lap əvvəldən nəqliyyatın hərəkətinə bu cür məhdudiyyətlərin qoyulması, pandemiya qarşı mübarizə baxımından olduqca səmərəsiz tədbir kimi qiymətləndirildi. Hətənin beş günü - daha çox aktivlik gözlənilirdi günlərdə nəqliyyat basabasla işləyirsə, iş yerlərinin, məktəb və səhiyyə ocaqlarının işləmədiyi istirahət günlərində nəqliyyatın hərəkətinə qadağaların qoyulması hansı məntiqdən doğur? Bilmirəm! Yeganə ağlabatan səbəbi təksi şirkətlərinin «bazarına» yardım ola bilərlər. - Yeni insanlar altmış qəpiyə gedib-qayıtdığı yola məcburən 8-10 manat xərcləsinlər. Bununla da taksi mafiy-

lər, o da, maskanı 2 saatdan bir dəyişsən. Əvvəlki yazılarda bu məsələyə toxunmuşduq. Yeni bizim gəzdirdiyimiz maska materialından hava rahatlıqla keçirsə, hava moliekullarından qırx dəfə kiçik olan koronavirusdan bu maskalar insanı necə qoruya bilər?. Bu ona bənzəyir ki, boş futbol qarpısına tərəf yüzlərlə top atılır onların bəziləri qapı dirəyinə dəyib geri qayıdır. Maskanın məsələsi koronavirus üçün futbol qarpısı qədər genişdir. Elə isə koronavirusa qarşı bu qədər əhəmiyyətsiz bir vasitəyə görə vətəndaşı 100 manat cərimələməyə dəyərmə? Əlbəttə dəyməzdi, amma burada da oliqarxiya öz sözünü deyir. Belə ki, vətəndaşlarımızın 100 manat cərimələnməsinə səbəb olan bu maskalar, bir növ oliqarxların gəlir mənbəyidir və beş-altı qəpiyə başa gəlir. Pandemiya yeni başlayanda maskanın qiyməti 50 qəpiyə qalxmışdı, sonradan otuz, daha sonra iyirimi beş qəpiyə maska qadağasının yumşaldıl-

pasportu" tələb edirlər, bunu necə başa düşək? Buna deyirlər könüllü məcburiyyət!

Biz bütün bu müddət ərzində tətbiq olunan qərarlarla bağlı təhlillər aparsaq, görərik ki, onların əksəriyyəti oliqarx və dövlət biznesinə, yaxud da hökumətin siyasi maraqlarına xidmət edir. Azərbaycanda koronavirusa qarşı səmimi mübarizə, yalnız əhalinin peyvəndlənməsidir ki, onu da çox zəif aparırlar. Düzdür, bu işdə də artıq korrupsiya işartıları görünməkdədir, amma bu ən səmərəli üsuldur.

Akif Nəsiri

İddia budur ki, Belarus hava məkanından Vilynüsə uçan "Ryanair" təyyarəsini bomba həyəcanı ilə Minskə endirib. Sonradan bəlli olub ki, bomba bəhanədir, əsas məqsəd təyyarədə Afinadan Vilynüsə səfər edən "Nexta" Teleqram kanalının keçmiş rəhbəri, blogger Roman Protaseviç həbs etməkdir.

Roman Protaseviç kimdir?

Belaruslu müxalifətçi, 26 yaşı var. İddia edilir ki, "Nexta" prezident seçkilərindən sonra baş verən proseslərdə əsas katalizatorlardan, təhrikçilərdən və idarəedənlərdən biri olub. Belarus xüsusi xidmət orqanları Protaseviçin çox mühüm məlumat mənbəyi olduğunu güman edirlər, məsələn, ölkədə seçkidən sonra başlayan prosesləri kim maliyyələşdirib, Qərb burda hansı rol oynayır, Avropanın siyasi mərkəzləri hansı təlimatları necə və kimlər vasitəsilə çatdırıblar və s.

R.Protaseviç barəsində cinayət işi qaldırılıb və axtarısa verilib.

Belarus onu və "Nexta" Teleqram kanalının digər yaradıcısı Stepan Putilonu

Müxalif blogerin həbsi ilə ABŞ və Avropa ölkələrinin inanılmaz təpki və reaksiyası gəlməyə başlayıb. Artıq bir çox dövlət Minskə deyil, ümumiyyətlə Belarus səmasından uçuşları qadağan edib.

Belarusu ayrılması nəzərdə tutulan 3 milyard dollar kredit dondurulub, ən qısa müddətdə bütün Avropanın Belarus səmasından uçmağı qadağan edəcəyi, üstəlik sanksiyalar tətbiqi gözlənilir.

ABŞ, Almaniya, Fransa, İngiltərə də daxil olmaqla, dünyanın əksər supergüclərinin liderləri, AB səlahiyyətləri, AŞ təmsilçiləri, hətta NATO da olayı pisləyib, Belarusun bu əməlinin nəticəsini görcəyi ilə bağlı hədələyirlər.

Cəmi iki gün ərzində bu qədər böyük reaksiya gözlənilməzdir və doğrudan da Belarusun aviauçuşlarla bağlı beynəlxalq konvensiyaları pozaraq, belə bir addım atdığı üçün bu təzyiqlə qarşılaşması şübhə doğurur. Çünki ortada müqayisə üçün başqa nüans da var.

Prezident təyyarəsinin məcburi enişi

Analoji hadisə 2013-cü ildə baş ve-

Belarus özünə bəraət üçün təyyarədə bomba olması ilə bağlı HƏMAS-dan şifəli elektron məktub aldığı elan etdi. Olduqca maraqlı reaksiya ilə qarşılaşdı: bu açıqlamadan dəqiqələr sonra HƏMAS-dan təkzib gəldi.

Lukaşenko üçün oyun qurulub?

Bütün baş verənlərə görə Belarus lideri üçün bir oyun qurulduğu ehtimalı üzə çıxır: blogerin sevgilisinin foto yayması, uçuş marşrutunun "təsadüfən" sosial şəbəkələrdə tirajlanması, HƏMAS-dan "müəmmal" məktub, Belarus xüsusi xidmət orqanları üçün "əla fürsət", "unikal əməliyyat" şansı...

Əməliyyat Belarus KQB-si üçün sanki başqaları tərəfindən hazırlanaraq, "agentlər" vasitəsilə ötürülüb və hədəf də blogerin həbsi ilə böyük bir skandal yaşanmasıdır.

Hazırda ciddi şəkildə Rusiya KQB-sinin bu əməliyyatda iştirakı barədə ən yüksək səviyyədə fikirlər səsləndirilir. Guya Belarus KQB-si bu əməliyyatı təkbaşına görə bilməzdi, ona Rusiya yardım edib.

Lukaşenko: "Təyyarəni enişə "MiQ-29" məcbur etməyib"

Belarus Prezidenti Aleksandr Lukaşenko "Ryanair"-in sərnəşin təyyarəsinin Minskə təcili enişi ilə bağlı açıqlama verib.

Bu barədə Rusiya mətbuatı məlumat yayıb.

Onun sözlərinə görə, təyyarənin enişi ilə bağlı mesaj İsveçrədən gəlib.

"Ekipaj aviaşirkət və Vilynüsədəki hava limanı ilə məsləhətləşib, lakin Minskə enməyə qərar verib", - Lukaşenko bildirib.

Belarus lideri təyyarənin enişinə icazə verməklə doğru qərar verdiyini deyib: "Təyyarə "BeAES"-in yaxınlığında endi. Birdən AES-in təhlükəsizlik sistemləri tam hazır vəziyyətə gətirilsəydi nə olacaqdı? Bütün beynəlxalq qaydalara uyğun olaraq insanları qorumaqla qanuni hərəkət etdim".

Təyyarənin "MiQ-29" qırıcısı tərəfindən yerə endirilməsini "mütləq yalan" adlandıraraq: "Ekipaj və sərnəşinlərin hava limanında silahlar tərəfindən saxlanması haqda iddia yalandır. Heyət yeddi saat kimsəyə zəng etdi və uçmaq istəmədi".

Mayın 23-də Afinadan Vilynüsə uçan "Ryanair" təyyarəsi gözlənilmədən Minskə eniş edib. İddiaya görə, sərnəşin təyyarəsinin enişə Belarus ordusuna məxsus "MiQ-29" qırıcısı məcbur edib. Enişdən dərhal sonra göyertədə olan müxalif Teleqram kanalının rəhbəri Roman Protaseviç saxlanılıb.

"Di Velt": Putinin problemi ondadır ki...

Rusiya yeni bir ordu qurur, nüvə potensialını inkişaf etdirir və nüvə potensialı adı altında müharibələr aparır. O, Qərbi və qonşularını təəcübləndirmək və qorxutmaq məqsədi ilə genişmiqyaslı hərbi təlimlər təşkil edir.

Bu barədə Almaniyanın "Di Velt" (Die Welt) nəşrinə dərc olunan məqalədə bildirilib.

"Putinin problemi ondadır ki, Rusiya iqtisadiyyatı xammal və silah xaricində hər hansı bir sahədə qarşudurma aparmaq gücündə deyil. Və bu dəyişməyəcək. Hibrid müharibə isə çox bahalıdır. Xarici iqtisadiyyat bu pulu gətirmir və Kremlin bir qərar qəbul etməsinə ehtiyac var: ya hücum etmək, ya da Rusiya daxilindəki ictimai quruluşu təhdid etmək..." - məqalədə qeyd olunub.

Daha sonra vurğulanı ki, iqtisadi Rusiya ilə hərbi Rusiya arasında uçurum mövcuddur.

Batyaya qurulan tələ: KQB niyə xilas etmədi?

Belarus ətrafında hadisələr o qədər sürətlə cərəyan edir ki, sanki hər şey əvvəlcədən qurulub və bu, bir ssenaridir!

bu maddələrlə ittiham edir: CM 130.3 (hakimiyyət nümayəndələrinə və hüquq-mühafizə orqanlarına qarşı qəsd hərəkətlərin edilməsi) və 293.1, 293.3-cü maddələri (kütləvi iğtişaşların təşkilini).

Bu maddələrə əsasən onu 15 ilədək həbs cəzası gözləyir.

Əməliyyat necə baş tutub?

Protaseviçlə birlikdə təyyarəyə minməyə hazırlaşan sevgilisi səfərdəncəsi çəkdiyi fotonu digər bir blogger - Anton Motolkoya göndərib və o da həmin fotonu Teleqram səhifəsində paylaşmış.

Ehtimal edilir ki, bundan xəbər tutan Belarus hüquq-mühafizə orqanları dərhal hərəkətə keçərək müvafiq tədbirlər görməyə başlayıblar.

Protaseviç ölüm cəzası ala bilər?

R.Protaseviç Minskə həbs edilərkən "məne ölüm cəzası verəcəklər" deyərək imdad diləyib. Onun anası isə oğlunun səhhətinin kəskin pisləşdiyini və xəstəxanaya yerləşdirilməsi gerəkdiyini mediaya açıqlayıb.

Bunun dərhal ardından isə istintaq altında olan R.Protaseviç 30 saniyəlik video-müraciət yayaraq, səhhətinin çox yaxşı olduğunu, müstəntiqlərin onunla normal rəftar etdiyini bildirib.

Video-müraciətdə də blogerin sağlam olduğu və heç bir zorakılığa məruz qalmadığı görünür.

Həbsin dərhal ardından qalxan hay-küy

rib. Boliviya Prezidenti Xuan Evo Moralesin təyyarəsi Avstriyanın paytaxtı Vyana-yə enməyə məcbur olub. Çünki Moskva-dan uçan təyyarə göydə ikən İtaliya, Fransa, İspaniya və Portuqaliya əvvəl verdikləri icazəni geri alıblar, hava məkanlarını bağlayıblar. Yeni marşrut üçün Moralesin təyyarəsi Vyana-yə enib və... nə qədər qərribə də olsa, axtarış aparılıb. Axtarış aparılanlar güman edirdilər ki, ABŞ-ın FTX-sinin "xəyanətkar" əməkdaşı Snouden Moralesin təyyarəsindədir. Əgər Snouden təyyarədə olsa, onu həbs edəcəkdilər.

Moralesin təyyarəsində Vyana polisinin axtarış aparması daha dəhşətli hadisə idi. Çünki söhbət Prezident təyyarəsindən gəlirdi.

Ancaq buna görə ABŞ, Avropa heç azacıq da narahatlıq ifadə etmədi, Avstriyaya da gözün üstə qaşın var deyən olmadı. Yeni Qərbə olar, amma Belarusa yox?

HƏMAS-dan sürətli təkzib!

Merkel buna qarşı çıxıb, Rusiyaya ittihamlar üçün hələlik heç bir əsas olmadığını bildirib. ABŞ Departamenti də bunabənzər açıqlama verib.

Amma ox artıq yaydan çıxıb, Qərb cidd-cəhdlə Putini də əməliyyatın iştirakçısı kimi adını dövrüyə daxil edib; ən azı Rusiya liderini "şübhəli şəxs" kimi ittiham etmək üçün yaradılıb-ələ keçirdiyi fürsəti yəqin ki, qaçırmayacaq.

Bayden-Putin görüşü öncəsi Rusiyanın ən yaxın müttəfiqinə qarşı bu hücum heç bir halda təsadüf deyil.

KQB və Putin niyə reaksiya vermir?

Nəinki Rusiya, Putin və KQB, hətta Belarus Prezidenti Lukaşenkonun öten gün elan edilən "az sonra bəyanat verəcək" rəsmi informasiyası da reallaşmadı.

Lukaşenkonu bəyanat verməkdən kim saxladı? Putin?

Putin və KQB nə gözləyir? Hamının bütün arqumentləri üzə çıxarmasını?

Belarus Morales olayını niyə xatırlatmadı və nə gözləyir?

Bəlkə, blogerin şok etirafı etməsi, Belarusda iğtişaşlar üçün Qərb mərkəzləri və maliyyəçilərini nişan verməsinə? Ya Qərbin bu reaksiyasının səbəbi elə bu "gizli məlumatların" Batya-Putinə əlinə keçməsi ehtimalından doğan narahatlıq və blogerə tez-tələsik "qorxma, döz, heç nə demə, gəlirik, artıq gəldik" haraydır?

Bu sualların cavabı mütləq olacaq. Yəqin ki, KQB-nin əks-əməliyyatı da var...

Nəsiman Yaqublu

Yevsey Yakovleviç Gindes(1872-1952) Xalq Səhiyyə Naziri: Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə Xalq Səhiyyə naziri işləmiş Yevsey Yakovleviç Gindes 1872-ci ildə Kiyev şəhərində anadan olub. O, 1897-ci ildə Kiyev Universitetinin tibb fakültəsini bitirmiş, Kiyevdə professor Gernovun Uşaq klinikasında ordinator (1897 ? 1905), Aleksandr xəstəxanasının yoluxucu xəstəliklər uşaq klinik şöbəsinin müdiri (1902 ? 1903) işləmişdir.

O, 1905-ci ildə Bakıya köçmüş, Neft Sənayeçiləri Qurultayı Şurasının Qara şəhərdəki xəstəxanasının uşaq şöbəsinin müdiri (1905 ? 1914), 1914-cü ildən isə Uşaq xəstəxanasının direktoru və baş həkim olmuşdur (bu xəstəxana 1922-ci ildən Peditriya İnstitutuna, sonralar isə Ana və Uşaqları Mühafizə İnstitutuna çevrilmişdir).

Y.Gindes Uşaq xəstəlikləri ilə bağlı Zuğulbadakı sanatoriyanın təşkilatçısı və baş həkim işləmişdir (1913 ? 1930).

O, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə F.X.Xoyskinin yaratdığı 3-cü Hökumət kabinetində (26.12.1918 ? 14.03.1919) Xalq Səhiyyə naziri vəzifəsində çalışmışdır.

Y.Gindes 1932-1945-ci illərdə Bayıl-dakı Uşaq xəstəxanasının təşkilatçısı və baş həkim işləmişdir. O, 1941-ci ildə dissertasiya müdafiə etmədən tibb elmləri doktoru, professor olaraq təsdiq edilmişdir.

Y.Gindes 1945-1952-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Həkimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda Uşaq xəstəlikləri kafedrasının professoru olmuşdur. Qafqazda ilk uşaq məsləhətxanası, süd məhsulları ("Süd damcısı") mətbəxi (Bayıl və Sabunçu rayonlarında filialı var idi) təşkil etmişdir.

O, Bakıda ilk dəfə məktəb şagirdləri üçün uşaq yay düşərgələri təşkil etmiş (1906), fəhlə uşaqları üçün körpələr evi açmışdır.

Y.Gindes 150-dən çox tibbi-elmi əsərin müəllifi olmuşdur. Ona Azərbaycanın Əməkdar həkimi adı verilmişdir.

Y.Gindes 1952-ci ildə Bakıda vəfat etmişdir.

İ.N.Protasov Maliyyə Naziri: İ.N. Protasov Azərbaycan Parlamentinin üzvü olmuş və Slavyan-Rus Cəmiyyətinin adından orada təmsil edilmişdir. O, həmin Cəmiyyətin sədri olan K.Lizqar ilə eyni vaxtda (Y.Gindes də buraya daxil idi) F.X.Xoyskinin təşkil etdiyi 3-cü Hökumət kabinetində (26.12.1918 ? 14.03.1919) çalışmış və Maliyyə naziri vəzifəsini icra etmişdir.

İ.N.Protasov 1919-cu ilin martın 6-da parlamentə müzakirə üçün bir qanun layihəsi təqdim etmişdir. Həmin qanun layihəsi belə adlanırdı: "Spiritin aksiz altına alınmasına dair qanun layihəsi".

Həmin qanunla bağlı ilk çıxışı M.Rəfiyev etdi. O, bu qanun layihəsinin spirt aksizinin artırılması haqqında olduğunu bildirdi.

İ.N.Protasovun təqdim etdiyi layihədə bu maddələr var idi: 1) Aksiz vergisi nizamnaməsinin 348, 349, 353, 379, 381 maddələri üzrə aksizsiz içki hissəsi ləğv olunur; 2) İstehsal olunacaq spirt hissəsinin aksizsiz buraxılması ləğvinin vaxtını

təyin etmək ixtiyarı Maliyyə nazirinə həvalə edilir".

Maliyyə naziri İ.Protasov çıxışında başçılıq etdiyi nazirliyin fəaliyyəti ilə parlament üzvlərini məlumatlandırdı. O, dedi: "Maliyyə nazirliyində işə başlayandan sonra büdcə haqqında qanunun olmadığına diqqət yetirdim. Odur ki, mənim gördüyüm ilk iş bu haqda qanun layihəsi hazırlamaq oldu. Çünki əks halda maliyyə sahəsində kaos yaranacaqdı. Qanun layihəsi artıq hazırdır və indi dövlət nəzarətinin son yoxlanışındadır. 2-3 gündən sonra mən onu geri alıb Nazirlər Şurasına aparacağam. Beləliklə, tez bir zamanda büdcə haqqında qanun layihəsi sizə təqdim ediləcək. Bu qanunun qəbulunu gözləmədən biz bütün nazirliklərdən gəlir və xərcləri ilə bağlı smetanın təqdim olunmasını xahiş etmişik. Bugünədək yeddi nazirlik öz smeta xərclərini təqdim etmiş, digər nazirliklərdən isə sənəd daxil olmamışdır. Onlardan da sənədləri qəbul edib büdcəni hazırlayaçağıq. Parlament üzvlərinin diqqətinə çatdırıram ki, Maliyyə Nazirliyi hər zaman bu məsələni

ə ilin dekabrın 24-nə ? hökumətin istefasına qədər icra etdi.

O, nazir vəzifəsində çalışarkən xeyriyyəçilik fəaliyyətinə üstünlük verir, kimsəsiz uşaqların qayğısına qalır, hökumətin yığıncalarında, idarəçilik xarakterli toplantılarda iştirak edirdi.

V.Klenevski nazir olaraq Azərbaycan Parlamentində ilk dəfə 1919-cu ilin 14 iyulunda keçirilən 55-ci iclasında çıxış etdi.

H.Ağayevin sədrliyi, Ə.Cövdeyin (Pepinovun ? red.) katibliyi ilə keçirilən iclasda 13-ə qədər məsələ müzakirəyə çıxarıldı. Müzakirə edilən 12-ci məsələdə Ermənistandan olan müsəlman qaçqınlarına, 13-cü məsələdə isə Zəngəzur qaçqınlarına yardım nəzərdə tutuldu. Hər iki məsələ üzrə əsas mürüzəçi Ə.Əmircanov idi.

Bu məsələlər ətrafında M.Rəfiyev, R.Ağabəyov, H.K.Saniyev, S.M.Qənizadə, A.Aşurov, A.Kazımzadə, M.Hacıbəyev çıxış etdilər.

M.Rəfiyevin ikinci dəfə çıxışından sonra söz Sosial Təminat naziri (sədr onu belə təqdim edir: Ümumi Xeyriyyə naziri)

söylədi.

V.Klenevski çıxışının sonunda qaçqınların öz yerlərində qalması üçün Daxili İşlər və Əmək Nazirliklərinin təmsilçilərindən, eləcə də yerlərdəki nüfuzlu adamlardan və parlament üzvlərinin birindən ibarət olan komissiya yaradılmasını təklif etdi.

V.Klenevski Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətində F.X.Xoyskinin 1918-ci ilin 26 dekabrında təşkil etdiyi Hökumət kabinetində Ərzaq naziri vəzifəsini icra etmiş K.Lizqarın ən yaxın dostu idi. Onların hər ikisi 1918-ci ildə Tiflisdə əsas qoyulmuş Slavyan-Rus Cəmiyyətinin üzvləri idi.

1919-cu ilin dekabrında N.Yusifbəylinin başçılıq etdiyi Hökumət kabineti istefa verdikdən sonra V.Klenevski də nazir vəzifəsindən uzaqlaşdı.

V.Klenevski Bakıdan kənarda Fövqəladə Komissiyanın 1238 sayılı orderi ilə əməkdaş Mirko tərəfindən 18 noyabr 1920-ci ildə Vladıqafqazda həbs olundu.

O, həbs ediləndə həyat yoldaşı Klavdiya Andreyevna 30 yaşında, qızı Kse-

Azərbaycan Cümhuriyyəti: Milli azlıqlardan olan nazirlər

tezlədirməyə çalışır. Maliyyə nazirliyi özünə aid smeta layihəsini artıq hazırlamışdır".

İ.N.Protasovun bu çıxışından görünür ki, o, maliyyə sahəsini daima inkişaf etdirməyə çalışmışdır.

Viktor Viktoroviç Klenevski Sosial

Təminat Naziri: Azərbaycanın Xalq Cümhuriyyəti dövründə Sosial Təminat naziri olan Viktor Viktoroviç Klenevski 1883-cü ilin fevralında Yelizavetpol (Gəncə ? red.) şəhərində anadan olmuşdur. O, milliyətcə polyakdır. Universitet təhsili almış və ixtisasca hüquqşünasdır.

V.Klenevski Universitet təhsilini bitirdikdən sonra Tiflisdə dövlət işində çalışmışdır. O, burada Qaçqınların işlə təmin edilməsi üzrə şöbə müdiri, Tiflis Dairə məhkəməsinin üzvü olaraq çalışmışdır.

O, Tiflisdə Qafqaz cəbhəsindən olan qaçqınların işi ilə məşğul olur, onların işlə təmin edilməsinə çalışırdı. Klenevski o dövrdə bu sahədə artıq yüksək nüfuz qazanmışdı. Bu nüfuzunun nəticəsi idi ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə onu Sosial Təminat (Himayə) Nazirliyinə Qaçqınlarla iş üzrə idarəyə rəis təyin edirlər. Onun Azərbaycan dövlətində əvvəl hökumətdə nazir olmuş K.Lizqarın rolu var idi.

V.Klenevski 1918-ci ilin dekabrında nümayəndə heyətinin başçısı kimi Zəngəzur və Qarabağa gedib qaçqınların vəziyyəti ilə tanış olmuş, onların ağır, dözülməz vəziyyətinin aradan qaldırılması ilə bağlı təcili tədbirlər görülməsi üçün hökumətə geniş mürüzə hazırlamışdı. Onun bu mürüzəsi parlament üzvləri arasında da geniş yayılmışdı.

V.Klenevski 1919-cu ilin martın 14-də N.Yusifbəylinin təşkil etdiyi ikinci (ümumi sayca beşinci) Hökumət kabinetində Slavyan-Rus Cəmiyyətinin təmsilçisi kimi Sosial Təminat (Himayədarlıq ? red.) naziri təyin olundu. O, bu vəzifəni 1919-

Klenevskiye verildi. O, çıxışında dedi: "Hökumət bütün gücünü qaçqınlara köməyə sərf edir. Ancaq necə kömək etmək? Onların özlərini saxlaması üçün ən aşağı yaşam xərci ilə təmin etməliyik. Aşağı yaşam xərci hazırda ayda 600-800 rubl həcmindədir. Göründüyü kimi, heç

niyə isə 8 yaşında idi.

V.Klenevski 1920-ci ilin dekabrın 1?2-si arasında Bakıya gətirildi. Dekabrın 3-də isə onu Az.FK-nın müstəntiqləri sorğu-suala çəkdi. Ona qarşı irəli sürülən əsas ittiham Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətində nazir olması idi.

V.Klenevskinin həbsdən sonrakı həyatı haqqında məlumat öyrənmək mümkün olmadı.

Konstantin Nikolayeviç Lizqar(1882-1920) Ərzaq Naziri: Konstantin Nikolayeviç Lizqar 1882-ci ildə anadan olub. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 3-cü Hökumət kabinetində Ərzaq Naziri vəzifəsində çalışıb.

1914-cü ilə qədər Bakıda və Vladıqafqazda mağazalar sahibi olub. 1914-cü ildə leytenant rütbəsi ilə or-

duya çağırılıb. 499-cu səhra hospitalında, Tiflis avtomobil komandasında, Türküstanda xidmət edib. Xüsusi Zaqafqaziya Komitəsində Yollar komissiyasının kargüzarı və Yollar Komissarlığında xüsusi tapşırıqlar məmuru vəzifəsində çalışıb. 1918-ci ilin martında Slavyan-Rus Cəmiyyətini yarananlardan biri və onun sədri olub. Həmin ilin oktyabrında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Hökumətinin Əkinçilik Naziri Xosrov bəy Sultano-vun dəvəti ilə Bakıya gəlib, nazirlikdə xüsusi tapşırıqlar məmuru təyin olunub, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 3-cü Hökumət kabinetində isə Ərzaq Naziri vəzifəsini icra edib.

1920-ci ilin mayın 2-də XI Qırmızı Ordu İnkilabi Şurası yanındakı Xüsusi Şöbə tərəfindən həbs edilib. Mayın 15-də əksinqilabi fəaliyyətdə və Sovet hökumətinə qarşı düşmənçilikdə ittiham edilərək güllələnib.

QEYD: Bu nazirlərin fəaliyyəti haqqında daha geniş məlumatı professor N.Yaqublunun "Cümhuriyyət Qurucuları"(Bakı, 2018) kitabından əldə etmək mümkündür.

Ermənistanda qarşidan gələn parlament seçkilərinə milyarder Ara Abramyan da qatıla bilər.

Bir neçə gün əvvəl, mayın 21-də rəhbəri olduğu "Rusiya-dakı erməni icmasının" saytında onun adından müraciət də yayımlanıb. Müraciətində Ara Abramyan qeyd edir ki, nə hakimiyyət, nə də müxalifət ölkəni böhrandan çıxarmaq iqtidarında deyil: "Ölkə konstitusiyası mənim dövlətin seçili orqanlarında vəzifə tutmağıma imkan verməyə də, bu, bizim böyük potensialımızın - təcrübə və biliyimizin vətəni xilas etmək üçün xidmətlərimizə maneə olmamalıdır". Ara Abramyan 2016-cı il aprel hadisələrindən sonra da seçkilər yolu hakimiyyətə gələcəyini bildirmişdi.

Ermənistandakı Regional Araşdırmalar Mərkəzinin rəhbəri Riçard Giraqosiyani onun seçkilərdə ciddi bir nəticə əldə edəcəyinə inanmır. Şərhi deyir ki, o, Rusiya icmasında yaxşı tanınan bir fiqurdur: "Onun Rusiya prezidenti Vladimir Putinlə, Kremlə çox yaxşı əlaqələri var. Onun Rusiyadakı erməni icmasının rəhbəri kimi əsas rolu Rusiyada yaşayan er-

RUSİYANIN ERMƏNİSTANA GÖNDƏRDİYİ OLİQARX

Milyarder Abramyan seçkidə uğur qazanacaq mı?

mənileri qarşidan gələn seçkilərdə daha da fəal etməkdir. Keçmişdə də Abramyan bir neçə dəfə hakimiyyətə gələcəyini demişdi, amma onun bu vədi heç vaxt gerçəkləşməyib. Ermənistan mediasında onun qarşidan gələn seçkiyə də qatılacağı yazılır. Amma mən onun bu seçkidə elə də ciddi bir rolu olacağını düşünmürəm. Bu, sadəcə olaraq, seçki kampaniyasına Ru-

siya yönümlü elementlər qatılacaq, amma seçkidə ciddi bir siyasi gücə çevrilə bilməyəcək. Xüsusilə də ona görə ki, Abramyan Ermənistanda elə də məşhur deyil".

Riçard Giraqosiyani hesab edir ki, Rusiyanın qarşidan gələn seçkidə müxalifəti dəstəkləməyəcəyi ehtimalı da Abramyanın şanslarını azaldır.

64 yaşlı Ara Abramyan so-

vet dönəmində, 1981-ci ildə SSRİ Elektron Sənayesi Nazirliyində idarə müdiri vəzifəsində çalışıb. Onun özü "Kommersant" qəzetinə müsahibəsində deyib ki, sərvətini qiymətli daş-qaşların biznesindən əldə edib.

Riçard Giraqosiyani deyir ki, onun kimi şəxslər ABŞ-da kriminal, Azərbaycan və Ermənistan kimi ölkələrdə isə oliqarx kimi tanınır. Onun fikrincə, Abramyanın bu qədər sərvəti necə əldə etməsi şübhəlidir.

Təhlükəsizlik Aradirmaları Mərkəzinin rəhbəri İlham İsmayıl Ara Abramyanın karyerasındaki yüksəlişi yaxından izləyib. Ekspert deyir ki, adi bir mühəndis kimi Elektron Sənayesi Nazirliyində işə başlayan Abramyanın təhlükəsizlik xidməti ilə sıx əməkdaşlığı olub: "Rusiya xüsusi xidmət orqanları ilə

münasibətləri kifayət qədər güclüdür. SSRİ dağılandan sonra bunu istiqamətləndiriblər Afrikaya. Afrikada neft sahəsində ilk işləri Qəzzafı ilə olub. Milyarda qədər pul qazanıb. Düzdür, Qəzzafı öldə onun pulunun bir hissəsi itib. Onun məşhur bir ifadəsi vardı. Deyirdi ki, Qəzzafı ölkəsini itirdi, mənə pullarımı".

İlham İsmayılın fikrincə, Abramyan Rusiya nə deyirsə, onu edən, Rusiyanın siyasətini icra edən bir fiqurdur. Onun sözlərinə görə, milyardərin seçkiyə qatılacağı da Rusiyanın istəyi ilə baş verir. Əsas məqsəd Ermənistan parlamentində Rusiya xüsusi xidmət orqanları ilə əməkdaşlıq edənlərin sayının çox olmasıdır: "Seçkiyə bir aydan az vaxt qalıb. Yəqin ki, onun partiya yaratmaq, bunu qeydiyyatdan keçirməyə vaxtı çatmayacaq. Ona görə də, hansısa bir blokla seçkilərə gedəcək. Qalib gəlməyə də, əsas məqsəd parlamentə düşə bilməkdir".

Azərbaycanla münasibətlərinə gəlincə isə, İlham İsmayıl düşünür ki, Rusiya münasibətləri necə istəsə, Abramyan da elə quracaq.

"Hər zaman erməni təxribatlarına hazır olmalıyıq"

Fikrət Sadıqov: "Ermənistanın bu cür təxribatlarla nəyəse nail olması mümkün deyil"

Müdafiə Nazirliyi Ermənistan tərəfinin mayın 24-dən 26-na qədər Kəlbəcər, Gədəbəy və Şuşa istiqamətində ordumuzun mövqelərini atəşə tutması ilə bağlı bəyanat yayıb.

Ermənistan müharibədə uduzan tərəfdir. Azərbaycan müharibə yolu ilə torpaqlarını işğaldan azad edib. Görünür, Ermənistandakı siyasi qrupların təhriki ilə belə təxribatlar baş verir. Seçkiqabağı dövrdə Erməni-

çalışırlar. Amma biz görürük ki, dünya birliyi, lider dövlətlər tərəfindən onlara ciddi bir reaksiya yoxdur. Buna baxmayaraq, Ermənistan isə 10 noyabr bəyanatının tələblərini yerinə yetirmək istəmir. Buna görə də müxtəlif

Bununla bağlı Moderator.az-a açıqlama verən keçmiş diplomat, politoloq Fikrət Sadıqov Ermənistanın bu kimi təxribatlarla heç nəyə nail olmayacağını bildirib: "Ermənistanın bu cür təxribatlarla nəyəse nail olması mümkün deyil.

standa bir sıra siyasi qüvvələr fəallaşdır. Görünür, onların da orduya təsiri az deyil. Ermənistan təxribat törətməkdə davam edir. Aparıcı dövlətlərin rəhbərlərinə müraciətlər edirlər. Müxtəlif yalanlarla özləri haqqında müsbət rəy formalaşdırmağa

təxribatlara əl atmağa çalışırlar.

Biz təbii ki, bu təxribatlara adekvat reaksiya verməliyik və veririk. Bundan sonra da erməni təxribatlarına hazır olmalıyıq".

Seymur ƏLİYEV

Natiq Cəfərli: Sərhəddə baş verən təhlükəli oyun

Azərbaycan-Ermənistan sərhədində baş verən son hadisələr çox təhlükəlidir. Aydındır ki, indi Ermənistan tərəfdə baş verən bütün hadisələr bir məqsədə - 20 iyun seçkilərinə hesablanıb. Paşinyanın da, rəqiblərinin də hər sözü, hər addımı seçkilər prizmasına görədir.

Bu sözləri iqtisadçı Natiq Cəfərli deyib.

Natiq Cəfərlinin sözlərinə görə, Paşinyan nə orduda, nə də təhlükəsizlik sistemində tam söz sahibidir: "Bu strukturlara tam nəzarət edə bilmir, bu orqanlar Qarabağ klanının, daha çox isə Moskvanın təlimatı ilə hərəkət edir. Nikolun rəqibləri sərhəddə gərginliklər yaratmaqla, "ölkə özünü qoruya bilmir, vətən əldən gedir, Paşinyan torpaqları satır" görüntüsü yaratmağa istəyirlər.

Çox təhlükəli vəziyyətdir. Sərhəddə olan əsgərlərimiz, igidlərimiz diqqətli olmalıdır. Ermənilər tez-tez provokasiya edəcək, əsəblərimizlə oynayacaq ki, kimsə dözməsin, silah çəksin, bir neçə erməni əsgərini öldürsün. Məhz o zaman İrəvanda Nikolun rəqibləri siyasi şouya başlayacaq.

Son hadisələr bir daha göstərdi ki, çox tezliklə sərhədlərin dəqiqləşdirilməsi məsələsi başa çatmalı, Ermənistanla sərhədimiz istehkamlara çevrilməlidir. Ermənistanda kimin hakimiyyətə gəlməsindən asılı olmayaraq, heç kəsin ağılından belə revansist fikirlər keçməməli, sərhəddə quracağımız təhlükəsizlik sistemi dünyada ən yaxşılardan olmalıdır".

Gülnarə Kazımova

Müttəfiq respublikalarda hələ keçmiş SSRİ-nin son illərində bir sıra problemlər yarandı. Bunların bir çoxu kənarından idarə edildiyindən və heç bir əsası olmadığından süni idi. Onlardan biri də Azərbaycanla Ermənistan arasında yaradılan, yaranan münaqişə idi. Ermənilər Cənubi Qafqaza köçürülmə olduqlarından onların yaratdığı və adlarından yaradılan problem, münaqişə də əsassız idi.

Ermənilər və Ermənistan 20-ci əsrin əvvəlində olduğu kimi, son illərində də Qarabağ iddiasını irəli sürdü. Keçmiş SSRİ rəhbərliyi o zaman bu problemi asanlıqla həll etməyə qadir olduqları halda, bilərəkdən məsələnin böyüməsinə şərait yaratdılar. Kremlin o vaxtkı başçısı Mixail Qorbaçovun ermənilərə olan sevgisi Azərbaycan SSR-in ərazi bütövlüyünün pozulması ilə nəticələndi. O vaxtkı Moskvanın və havadarlarının erməni dəstəyi Azərbaycan vətəndaşlarının öz yurdlarından qaçqın düşməsinə səbəb oldu. Bir milyondan çox azərbaycanlı 30 ilə yaxın qaçqın vəziyyətində yaşadı.

Əslində, Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal etməsi iki ölkə arasında sərhədlərin demarkasiyası və delimitasiyasına mane olub. Başqa sözlə, Ermənistan Azərbaycan torpaqlarını işğal edərək öz ərazisini genişləndirməyə və Qarabağda yeni bir erməni dövləti yaratmağa səy göstərdi. Odur ki, Ermənistanın işğalçı siyasəti və Azərbaycan ərazilərinin 20 faizini işğal etməsi səbəbindən 30 il ərzində iki ölkə arasında sərhədlərin delimitasiyası mümkün olmayıb. Ancaq 44 günlük İkinci Qarabağ müharibəsi onların bu arzusunu gözündə qoydu. Azərbaycan Ordusunun torpaqları işğaldan təmizləməsi sərhədlərin delimitasiyası istiqamətində tədbirlərə başlanmasını zəruri edib.

Ümumiyyətlə, SSRİ dağılandıqdan sonra onun yerində müstəqilliyini elan edən bütün respublikalar ərazilərini sovetlərdən qalma xəritə əsasında müəyyən ediblər. Hətta Rusiya Federasiyası da öz ərazisini həmin xəritəyə uyğun formalaşdırıb, qonşularla sərhədini SSRİ-nin xəritəsi əsasında müəyyənləşdi-

Latviya, Estoniya və Litvanın əraziləri, Kalininqradın Rusiyanın vilayəti olaraq qalması da həmin xəritə əsasında bölünüb. Başqa sözlə, həmin xəritə beynəlxalq hüquqi aktdır. Əks halda tamamilə başqa mənzərə yaranardı. Sonradan adlarına müttəfiq respublika yaradılan bir sıra etnosların heç vaxt yerləşdikləri regionda dövləti olmayıb. Onlardan biri də erməni etnik qrupudur. Odur ki, keçmiş sovetlərdən əvvəlki dövr əsas götürülsə idi, o zaman Ermənistan Azərbaycanın tərkibində bir region olardı. Ancaq keçmiş müttəfiq respublikalar SSRİ xəritəsi əsasında dövlət sərhədlərinin müəyyənləşməsinə məqbul sayıblar. Bu həm də yeni münaqişələrin yaranmasından yayınmağa yardım edərdi. Düzdür, keçmiş müttə-

di ümumi mövqe və istiqamət, danışıqlar yolu ilə müəyyənləşdirilir. Delimitasiya dövlət sərhədlərinin yaradılması və ya dəyişdirilməsinə dair sülh müqavilələrinin və ya xüsusi razılaşmaların ayrılmaz hissəsidir. Delimitasiya zamanı razılığa gələn tərəflər bir qayda olaraq bir xəritə üzərində, yerdə iş aparılmadan - sərhəd xəttinin keçidinin təsvirini hazırlayırlar. Delimitasiya prosesi çərçivəsində tərəflər xəritə üzrə sərhəd xəttini müəyyən edirlər. Delimitasiyanın materialları sərhədin müəyyənləşdirilməsinin digər mərhələsi - demarkasiyası üçün əsas olur.

Azərbaycan Ordusu işğalçı Ermənistanın qoşununu öz ərazisindən çıxarıb. 2020-ci il noyabrın 10-da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, Rusiya prezidenti Vladimir Putin və Ermənistanın o vaxtkı baş naziri Nikol Paşinyan atəşkəslə bağlı üçtərəfli bəyanat imzalayıblar. Bu həm də Ermənistanla Azərbaycan arasında Qarabağda müharibənin başa çatması demək idi.

delimitasiya və demarkasiyası ilə bağlı heç bir problemin olmadığını bildirmişdi. Onun sözlərinə görə, demarkasiya komissiyası işini davam etdirir: "Bir müddət əvvəl Moskvada iclas keçirib protokolları imzaladıq. Yeni iş cədvəlimizi müəyyən etdik. Hazırda delimitasiya olunmuş sərhədlərdə sərhəd nişanlarının qoyulması ilə bağlı işlər davam etdirilir". Onda nazir müavini bildirmişdi ki, təxminən 100 kilometrədən çox yer artıq sərhəd nişanları ilə təchiz olunub: "Qalan hissələr də mərhələli şəkildə davam etdi-

tan işğal dövründə sərhəd anlayışını qoşunların təmas xətti üzrə təsəvvür edib və hazırkı dövrdə yaranmış yeni reallıqdan çıxış etmək üçün hazır olmaya bilər. Ancaq hazırkı reallıq əsasında beynəlxalq hüquq amili dayanır və bütün məsələlər bu çərçivədə həllini tapmalıdır. Bu işdə BMT, ATƏT və digər beynəlxalq təşkilatlar, ayrı-ayrı maraqlı ölkələr Azərbaycanla Ermənistan arasında sülh müqaviləsinin imzalanması və sərhədlərin delimitasiyasına öz dəstəklərini verməlidirlər. "Re-

Azərbaycan-Ermənistan sərhədlərinin müəyyənləşməsi - regionun sabitliyi və inkişafı

fiq respublikaların bir-birinə ərazi iddiaları qalır. Ancaq bunun yeni regional münaqişəyə çevrilməməsi üçün problemlərin danışıqlar, diplomatik yolla həllinə üstünlük verilir.

Yeri gəlmişkən, sərhədlərin müəyyənləşməsi adətən iki mərhələdən keçir: demarkasiya və delimitasiya. Demarkasiya xətti nədir? "Demarkation" fransızca "ayırma" deməkdir. Bir-biri ilə döyüşən dövlətlərin qoşunlarını müvəqqəti barışıq zamanı sülh müqaviləsi, yaxud hər hansı saziş əsasında daimi sərhədlər müəyyənləşsə qəddər ayıran xətt, zolaq müəyyənləşir. Sərhədlərin delimitasiyası latınca "delimitatio" - "qeyd" deməkdir. Qonşu

Dünya təcrübəsi göstərir ki, müharibələr bitdikdən sonra sülh müqaviləsi bağlanılır və münaqişə tərəfləri arasında sərhədlərin dəqiqləşdirilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçirilir. Delimitasiya sülh müqaviləsinin və ya dövlət sərhədinin müəyyən edilməsi, yaxud dəyişdirilməsi ilə bağlı xüsusi razılaşmanın tərkib hissəsidir. Ermənistanla Azərbaycan arasında münaqişə nümunəsində delimitasiya sülh müqaviləsinin tərkib hissəsi kimi həyata keçirilə bilər.

Bu arada Azərbaycan-Rusiya sərhədlərinin delimitasiyası demək olar başa çatıb. 2020-ci ilin fevralında Azərbaycan xarici işlər nazirinin müavini Xələf Xələfov Azərbaycan Rusiya sərhədlərinin

riləcəkdir".

Beləliklə, 30 ilə yaxın bir müddət ərzində Ermənistanın Azərbaycan torpaqlarını işğal altında saxlaması bu ölkədə bəzi qüvvələrdə məsələ ilə bağlı yanlış təsəvvür yaradıb. Ermənistanda həmin qüvvələr və ermənilərin saxta istəklərinin havadarları elə zənn edirlər ki, işğal altında saxladıkları Azərbaycan torpaqları Ermənistan ərazisidir. Azərbaycan SSRİ dövrünün xəritəsi əsasında öz ərazisini bərpə edəndə isə erməni hay-küyü və onun yalanı, təbliğ edən KİV-i, diplomatik missiyası, diaspor və lobbisi fəaliyyətə başlayır. Bu zaman onlar uydurma erməni ərazisi və torpaqlarından danışmağa başlayırlar. Ona görə də Ermənistan

port"un məlumatına görə, Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov Düşənbədə keçirdiyi mətbuat konfransında bildirdi ki, tərəflər arasında əldə edilən ilkin razılaşmaya əsasən Rusiya sərhədlərin demarkasiya və delimitasiyasına başlamasına səy göstərmək üçün təklif irəli sürüb: "Bu məqsədlə Azərbaycan-Ermənistan birgə komissiyasının yaradılması təşəbbüsü ilə çıxış etmişik. Eyni zamanda Rusiyanın prosesdə məsləhətçi və vasitəçi kimi iştirakını təklif etmişik".

Nəhayət, bölgənin bərpası, burada həyatın öz axarına qayıtması, Cənubi Qafqazda vəziyyətin sabitləşməsi, təhlükəsizliyin təmin edilməsi ümumilikdə Ermənistanla Azərbaycan arasında münasibətlərin yaranmasından asılıdır. Bu həm də iki dövlət arasında sərhədlərin müəyyənləşməsindən keçir. Bu baxımdan beynəlxalq ictimaiyyətin, regionda maraqlı olan güclərin fəaliyyətinin əsas istiqaməti Azərbaycanla Ermənistan arasında əldə edilən atəşkəs rejiminin inkişaf etməsi və bu iki dövlətin əlaqələrinin qurulması, sülh sazişinin imzalanması olmalıdır.

Sədrəddin İsmayılov

rib. Baltıyanı respublikalar, ölkələr arasında dövlət sərhə-

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

XVII istiqamət. Layihə: Ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi

İki yüz il əvvəl bütün nəqliyyat və yükdaşıma heyvan gücündən istifadə etməklə həyata keçirilirdi. Bu gün nəqliyyat vasitələrinin gücünün "atgücü" vahidi ilə ölçülməsi də bu baxımdan təsadüfi deyil. İki əsr əvvəl ən çox gündəmdə olan iş heyvanı at və öküz idi. Ona görə də nəqliyyat vasitələrinin güc vahidi məhz bu heyvanın adı ilə bağlıdır. Düzdür, dünyanın müxtəlif regionlarında müxtəlif heyvanlardan nəqliyyat və iş üçün istifadə edilib. Məsələn, öküz, camış, uzunqulaq, qatır, fil və s. Bunlar da qoşqu heyvanları hesab olunurdular. Amma at ən universal iş heyvanı sayılırdı. Daş kömür və digər faydalı qazıntı mədənlərindən hasil edilən filizi yalnız at vasitəsi ilə daşımaq mümkün olurdu. Nəqliyyatda və digər işlərdə iş heyvanlarının gücündən istifadə etmək bir qədər primitiv olsa da, bu ətraf mühitin təmiz saxlanması, çirklənməyə məruz qalmaması üçün ən unikal vasitə idi. Lakin elmin və texnikanın inkişafı nəticəsində əvvəl stasionar buxar mühərrikləri, sonra isə stasionar və mobil daxiliyanma mühərrikləri kəşf edildi. Elm və texnikanın uğurlarının iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrinə tətbiqi əmək məhsuldarlığının artmasına, sahibkarların daha geniş çeşiddə və sayda məhsul istehsal etməsinə səbəb olduğundan, həm bu gün, həm də dünən sözügedən inkişaf bəşəriyyətin uğurları hesab edilib. Bu uğurları qazanmağa həm də tələbat vardı. Karl Marks onları tarixi tələbatın yaratdığı xarüqələr adlandırır. Çünki dünya əhalisinin artan tələbatını ödəmək üçün insanlar bu cür vasitələrə əl atmaq məcburiyyətində idi. Lakin məsələyə ətraf mühit qayğıları prizmasından yanaşanda bəlli olur ki, bəşəriyyətin "uğur" adlandıraraq, sevinc gözyaşları ilə qarşıladığı kəşflər dünyanı onun üçün cəhennəmə çevirən ən optimal vasitə idi. Dünənə qədər nəqliyyat və iş vasitəsi olaraq heyvanlardan istifadə edilərkən, heyvanların atmosfərə atdığı karbon qazı canlı orqanizmin üzvi maddələri metabolizə etməsi ilə yaranan qaz olğundan onun tərkibi yüngül, konsentrasiya səviyyəsi isə olduqca aşağı idi. Ona görə

de iş heyvanlarının fəaliyyəti zamanı atmosfərə atılan karbon qazı heç bir çirklənməyə səbəb olmur, həmin qaz yaşılıqlar üçün xammal rolunu oynayır. Belə ki, yaşıl bitkilərdə torpaqdan köklər vasitəsi ilə sorulan qeyri-üzvi maddələrdən fotosintez prosesi nəticəsində üzvi maddələr alınır.

Həmin üzvi maddələr isə bitkiləri qidalandırır. Yaşıl yarpaqlarda fotosintez prosesinin baş tutması üçün torpaqdan köklər vasitəsi ilə sorulan qeyri-üzvi maddələr, atmosfərə canlı təbiət (heyvanlar, insanlar və bitkilər) tərəfindən atılan (orqanik mənşəli) karbon qazı və günəş şüası vacib amillərdir. Başqa sözlə desək, heyvanların təbiətə həyatı böyüdükdə karbon qazı digər ekosistem elementlərinin - bitkilərin həyatını təmin edən üç komponentdən biridir. Ona görə də nə vaxta qədər ki, iqtisadiyyat çarxlar heyvanların gücü hesabına döndürsə, həmin vaxta qədər dünyada heç bir ətraf mühit problemi, insanların isə ekoloji problem qayğısı yox idi. Hətta heyvanların ifraz etdiyi peyin belə, digər ekosistem nümayəndələrinə, bitkilərə faydalı təsirlər bağışlayırdı. Ona görə ki, bütün tullantılar orqanik metabolizm məhsulu idi, torpağa düşən oksidləşərək torpağı zənginləşdirir, havaya atılan isə bitkilər üçün qida kimi istifadə edilirdi. Karbohidrogen yanacaqlar - petroldan istifadəyə başlanması ilə təbiət qeyri-orqanik karbon qazının (ağır və yüksək konsentrasiyaya malik) atılmasına start verildi ki, bu da dünyada ətraf mühit problemlərinin yaranmasının - ekoloji tarazlığın pozulmasının başlanğıcını qoydu. İlk illərdə hələ bu cür mühərriklər primitiv

olduğundan onların təsirləri o qədər də hiss edilmirdi. Təsəvvür edin ki, 1907-ci ildə dünyada cəmi 250 000 avtomobil var idi, yeddi il sonra isə onların sayı yarım milyona çatdı. Bununla yanaşı sahibkarlar zavod və fabriklərdə enerjidaşıyıcılarından istifadəyə keçməyə başladı. Karbohidrogen ehtiyatlarından qızdırıcı, işıqlandırma və güc mənbəyi kimi istifadə edilməsi geniş vüsət aldı. Hər kubmetr qazın, hər litr neftin mexaniki, istilik və elektrik enerjisine çevrilməsi, ətraf mühitə ağır tərkibli karbon qazının və digər ağır qazların tullanması ilə nəticələndi. Bu təpə cəmi 50 il ərzində yüz milyardlarla kubmetr qaz, milyardlarla barel neft yandırılması nəticəsində ətraf mühit ekosistemləri arasında formalaşan ilahi nizam pozuldu - bəşəriyyəti ciddi ekoloji problemlər təhdid etməyə başladı. Son yüz ildə ətraf mühitə atılan tullantılar Yer kürəsinin ən etibarlı müdafiəçisi olan ozon təbəqəsini naziltməyə başladı və sonda "qara dəlik" yarandı. Bu gün ekoloji tarazlığın pozulmasının fəsadları yalnız atmosferdə deyil, dünyanı əhatə edən bütün ekosistemlərdə təzahür edir. Su hövzələri, torpaq resursları, bitki örtüyü, heyvanat aləmi, şüalanma fonu və s. kimi

tublar. Artıq indi bulvar sahillərində nəinki balıq, heç tısbağa belə tapmaq mümkün deyil. Bəs Xəzərin Bakı camaatını aclıqdan xilas edən, ləpədənənlərə sıçrayan balıqları hara gedib? Əlbəttə, dəniz suyu çirkləndiyi üçün artıq balıqların yaşamasına münbit şərait yoxdur, ona görə kütləvi artmaq əvəzinə, kütləvi şəkildə qırılırlar. 80-90 il əvvəl Azərbaycanın Mil, Muğan və Şirvan düzənliklərində sürü ilə maral yaşayardı, bəzən tərəkmə camaatı gecənin qarantığında dayca, buzov əvəzinə səhvən çeyran tutarmışlar. Bununla bağlı kifayət qədər fakta əsaslanan rəvayətlər eşitmişik böyüklərdən. Lakin indi milli qoruqlarda, yasaqlıqlarda və milli parklarda seyran-cüyür nəslini süni şəkildə bərpa etməyə çalışırlar, amma hələlik alınmır. Ona görə alınmır ki, həmin heyvanların yaşaması üçün münbit şərait formalaşdırma bilmirik. Ekoloji tarazlıq təbiətin hər hansı təbii qruplaşmasında canlı orqanizmlərin növ tərkibinin, onun sayının, məhsuldarlığının, bu sahədə paylanmasının, həmçinin mövsümü dəyişməsinin, biotik maddələr mübadiləsinin və digər bioloji proseslərin nisbi davamlılığını təmin etməlidir. Müəyyən ekosistem üçün xas

rəli istifadə etmək, hər hansı bir təsərrüfat fəaliyyətini və təbii mühiti həyat üçün yararlı halda saxlamağı proqnozlaşdırmaq mümkün deyil. Hazırda dünya alimlərinin biyoyanaq və digər alternativ və bərpa edilən enerji mənbələrindən istifadənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində apardıqları elmi araşdırmaların bir məqsədi bəşəriyyətin əlini tükənməyən enerji mənbələrinə çatdırmaqdır, onların digər əsas məqsədləri ekosistemlər arasında tarazlığın pozulmasının qarşısını alan, bu tarazlığı davamlı qoruyan xalq təsərrüfatının qurulmasıdır. Dünya və yerli alimlərin bu istiqamətdə çox ciddi araşdırmaları və ixtiraları olsa da, hələ də mükəmməlləşməyə çox böyük ehtiyac var. Nə qədər ki, alternativ və bərpa edilən enerji mənbələrindən alınan enerji ənənəvi enerjiden daha başa gəlir, deməli hələ ali məqsədlərə nail olunmayıb. Alternativ və bərpa edilən enerjinin istənilən mənbəsi üzrə alınan enerjinin kilovattı ənənəvi enerjinin kilovattına bərabər və ya ondan ucuz qiymətə başa gəldiyi gün bəşəriyyət xilas edilmiş hesab olunacaq. Yalnız bəşəriyyətin bu qələbəsindən sonra ekosistemlər arasındakı tarazlığın bərpa edil-

Ekoloji tarazlığı pozan əsas tendensiyalar

ən müxtəlif ekosistemlərdə rəngarəng problemlər müşahidə edil-

olan mühit şəraitinin dəyişməsi ekoloji tarazlığı pozur, bir növün

məsi prosesi təbii şəkildə başlayacaq. Lakin bu gün bəşər övladı əlini qoynuna qoyub "X" zamanını gözləməməli, həlli mümkün olan ətraf mühit problemlərinin aradan qaldırılmasına ciddi cəhdlər göstərməli, ən azı bu problemlərin ağırlaşmasına imkan verməməlidir. Hər bir Yer kürəsi sakini öz imkanları daxilində ətraf mühitin qayğısına qalmalıdır. Bunun üçün biz vətəndaşlarımızı maarifləndirmə yolu ilə ciddi şəkildə silahlandırmalıyıq. Bu gün bəşəriyyətin xilasını naminə hər bir dünya sakini ekoloji cəbhənin əsgərinə çevrilməlidir. Bunun üçün isə dünya əhalisi əsaslı şəkildə maariflənməlidir. Belə maariflənmənin öhdəsindən yalnız vətəndaş cəmiyyəti gələ bilər. Fikrimizcə, orta və ali təhsil müəssisələrində təhsil alan şagird və tələbələr hamısına ekologiya fənni keçilməlidir. Bu kurs çərçivəsində şagird və tələbələr ekoloji biliklərə yiyələnməli, ən azı ekoloji qayğının nədən ibarət olduğunu, bunu necə reallaşdırmağı öyrənməlidir.

"Paralel"ın
Araşdırma Qrupu

**Yazı Azərbaycan
Respublikası Medianın İnkişafı
Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə
çap olunub**

məkdədir. Ekoloji tarazlığın bu cür kütləvi pozulması isə Yer üzündə canlı və cansız təbiətin - o cümlədən də insan orqanizminin ciddi sarsıntılarına, kütləvi xəstələnmələrə və kütləvi qırğınlara gətirib çıxarır. Buna dünyanın istənilən guşəsində artıq misal var.

Bakıda, Xəzər dənizinin sahillərindəyik - bir əsr əvvəl bizim bulvar kimi tanıdığımız sahillərdə Bakı kəndlərinin sakinləri hər cür balıq tutardı. Yəqin sonuncu dəfə bulvar adlanan Milli Parkın ərazisində balıqçı gördüyü heç kimin yadına düşmür. Baxmayaraq ki, bulvarda bəkililərin 2-3 nəsəl əvvəlki nümayəndələri də balıq tu-

azalmasına, digərinin isə artmasına səbəb olur. Eyni zamanda, orqanizmlərin təbii qruplaşmaları müxtəlif zədəverici təzyiqlərə qarşı davam gətirmək qabiliyyətinə malik olmaqla, həm də normal şərait bərpa olunduqda öz ilkin vəziyyətinə qayıdırlar, yəni müəyyən davamlı qabiliyyətinə malikdirlər.

Çox vaxt ekoloji tarazlıq pozulması dedikdə atmosferin qaz tərkibinin və hidroloji rejimin kəskin dəyişməsi nəticəsində ətraf mühitin qlobal çirklənməsi başa düşülür. Ekoloji tarazlıq mürəkkəb və bir-biri ilə bağlı mexanizmlərin vəhdətindən yaranır. Bunu bilmədən təbiətdən səmə-

Azğın ermənilərə qarşı yenilməz ordumuzun apardığı 44 günlük müharibənin demək olar ki, hər günü yaxın dostum, tərtərli Şakir Ağayevə zəng vurur, dərdlərimizi bölüşürdük. Şakir Bakıda yaşasa da onun əzizlərinin hamısı cəbhə bölgəsində Tərtərdə yaşayır. Növbəti dəfə də biz telefon əlaqəsi yaradanda Şakir dostumuz mənə dedi ki, qardaş, Şəhid Xudayar heç bilirsən kimdir? Bildirdi ki, bizimlə Bakıda görüşən Yusif dayı yadımdadır. Poeziya həvəskarı Yusif dayını deyirəm. Həmin anda bu sadəlovh, şair qəlbli ağsaqqal kişi yadıma düşdü. Şakir dostum məyus halda bildirdi ki, şəhid Xudayar Yusif dayının nəvəsidir. Bu bəd xəbər məni də hədsiz kədərləndirdi. Axı şəhidlərin hər biri bizim əzizlərimizdir, doğma balalarımızdır, namus və qeyrətimize qoruyanlardır. Mən Şakir qardaşımın dəstəyi ilə Yusif kişi ilə əlaqə yarada bildim, ona təsəlli verdim. Xudayar haqqında Yusif babadan çox şey öyrənə bildim. İgid eloğlumuz, xalqın sevimlisi şəhid Xudayar Müslüm

Ölümsüzlüyə qovuşub

oğlu Yusifzadənin həyat tarixçəsinə nəzər yetirək: Xudayar 15 iyul 1998-ci ildə qədim tarixə malik olan Bərdə şəhərində dünyaya göz açıb. 2005-ci ildə Z. Əliyeva adına məktəb liseyinə daxil olub. 2016-cı ildə Bərdə şəhər 1 nömrəli tam orta

məktəbini bitirib. 2016-cı ildə həqiqi hərbi xidmətə çağırılıb. X. Yusifzadə hərbi xidmətini Bakı şəhərindəki "N" sayılı hərbi hissədə başa vurub. O, daxili qoşunların dövlət sərhəd bölməsində ləyaqətlə xidmət edib. Dəfələrlə hərbi hissə koman-

danlığının təşəkkülünü alıb.

Xudayarın atası Müslüm Yusif oğlu Qurbanov gözəl qarmon ifaçısı olub. 1998-ci ilin 12 avqustunda atası vəfat edəndə Xudayar bir aylıq körpə idi. Bu ailədə bir bacı, 3 qardaş dünyaya gəlib. Çox çətinliklə, əzab-əziyyətlə böyüyən Xudayar əsl vətəndaş kimi böyüyüb, elinə, obasına, Vətənə bağlı bir gənc kimi yetişib. Bu vətənpərvərlik, torpağa bağlılığı onu göylərə qaldırdı, elin sevimlisinə, əzizinə çevirdi. 2020-ci ilin 27 sentyabrında döyüşlərə qatılan Xudayar Yusifzadə erməni quldurlarına qarşı amansız mübarizə aparır, onlara qan uddurur. Xudayar 22 oktyabrda Zəngilanın Ağbənd qəsəbəsi uğrunda gedən ağır döyüşlərdə şəhidlik zirvəsinə yüksəlir, cənnətməkan olur. Özünün məlahətli səsi ilə hamını valeh edən, musiqimizə qəlbən bağlı olan eloğlumuz ən yüksək bir zirvəyə yüksəldi. "Və-

tən yaxşıdır" mahnısı ilə xalqın qəlbine yol tapan Xudayar Vətənin hər şeydən şirin olduğunu, Vətənə bağlılığını sübut etdi. O, Murov dağı, Füzuli, Zəngilan, Kəlbəcər, Cəbrayıl istiqamətində gedən qızğın döyüşlərin önündə güdüb. Ölümündən sonra "Vətən uğrunda", "Zəngilanın azad olunmasına görə" medalları ilə və "Azərbaycan bayrağı" ordeni ilə təltif edilmişdir. Şəhidlər heç vaxt ölmürlər, onlar ölümsüzlüyə qovuşur, ürəklərdə əbədi məskən salırlar. Və sonda üzümü Xudayarın əzizlərinə, öncə 81 yaşlı Yusif babaya, İradə anaya tutub deyirəm: Başını zı dik tutun, Xudayar yaşayır, onun əziz ruhu və xatirəsi hər birimizin qəlbindədir. Əzizimiz Xudayar haqqında yazdığım yazını qəlbimdən süzülüb gələn aşağıdakı misralarla sonlamaq istəyirəm. 81 yaşlı Yusif babanın da nəvəsinə həsr etdiyi şeiri oxuculara təqdim etməyi özümə borc bildim.

Ruhun şad olsun!

Emin Baratoğlu

Vüsal Şakir oğlu Ağazadə sözün əsl mənasında qeyrətli, dəyərli və mərd oğullarımızdır. İkinci Qarabağ müharibəsində onun göstərdiyi şücaət bunu bir daha sübut etdi. Vüsalın nəsl-nəcabəti Tərtərdədir. Lakin onun dünyaya gəldiyi əməksevər, vətənpərvər ailə Bakıda yaşayır. Mən Vüsalın atası Şakir Ağayevlə on ildən çoxdur ki, salaməleyküm edirəm, çörək kəsirəm. İkinci Qarabağ müharibə-

qürurla bildirdi ki, Vüsal könüllü olaraq cəbhə bölgəsinə gedib. Döyüşlərə həvəslə qatılan Vüsal kəşfiyyət taborunda döyüşüb. İgid və qorxmaz döyüşçü Suqovuşanın azad olunmasında çücaət göstərib, Ağdərə uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak edib. Mərmi partlaması nəticəsində o, kəllə-beyin travması almışdır. Müalicə olunduqdan sonra Vüsal yenidən döyüşlərə qatılmış və azğın düşməne qan uddurmuşdur.

Qalibin qalibiyyət dastanı

30 il yağı tapdağında zülm çəkən müqəddəs Qarabağ torpaqlarını 44 gün içində azadlığa qovuşduran igidlərdən bir də Lənkəran rayonun Kərgəlan kəndində dünyaya göz açan Qalib Əbdülhəd oğlu Əkbəzadədir. Ulu Tanrı bu igidi Vətən üçün həyata gətirmişdi. Elə Vətənə ilahi sevgisi də onu 18 yaşında əbədiyyət zirvəsinə apardı. İndi hər dəfə lənkəranlıların dilində Qalibin adı səsləndə hər kəc üçün şəhidlik ucalığında Vətən, torpaq sevgisi daha əzəli, əbədi görünür...

Lap uşaqlıqdan ermənilərə nifrət bəsləyən Qalib 2019-cu ildə orta məktəbi bitirəndə tanıyanlar arasında əsl övlad məhəbbəti ilə sevilirdi. Bu xoş ünsiyyətli, əməli gözəl oğlan orta məktəbdə yaxşı qiymətlər almaqla bərabər, idman sahəsində də bir sıra uğurlara imza atmışdı. Axı o, həm də Lənkəran rayonunda yerləşən "Zirvə" idman klubunda ağır atletika ilə məşğul olurdu. Qalib kompüter kursu da bitirmişdi. Bu peşəni daha yüksək səviyyədə öyrənmişdi. Ən böyük arzusu ürək verib seçdiyi peşədə gərəklil işlər görməklə xalqına fayda vermək idi.

Azərbaycan xalqının şanını-şöhrətini özünə qaytaran Vətən müharibəsinin qalib şəhidi Qalibin əsgərlik həyatı Ağcabədidən başlanır. Vətəninə canından artıq sevvən igid əsgər nizam-intizama əməl edir, təlimlərdə yüksək döyüş keyfiyyətləri göstərir. Köksündə əsl qəhrəman ürəyi döyünən Qalib xüsusi təlimlər hesabına düşmənin başını əzməyə özünü tam hazırlayır. Sentyabrın 27-də İkinci Qarabağ müharibəsi başlayanda Qalib Füzulinin azadlığı uğrunda qorxmada, çəkinmədən odun-alovun içində düşməne amansız zərbələr endirir. Atəş nöqtələrini susdurub, onları pərən-pərən salır. Çoxlu faşist məhv etdikdən sonra özü də şəhid olur. Və yazdığı tarixlə bir daha göstərir ki, Vətəninə canından əziz tutanların ömür yolu Vətən qədərdir...

Şəhidin anası Aidə xanım deyir: «Oğlum səkkiz ildən sonra tapmışdım... çox gözledim onun yolunu gec gəldi, tez getdi.» İki bacının bir qardaşı idi Qalib. Böyük bacısı Aygün on birinci sinfi bitirəndə o, birinci sinfi bitirdi. Evdə ürəyimiz onunla döyünürdü. Bacıları Fidan və Aygün ilə aralarında böyük yaş fərqi olduğu üçün ona xüsusi qayğı göstərdilər. Tez böyüdü balam, 5 ayın əsgəri olanda müharibə başlandı... Hərbi xidmətini bitirib özünə parlaq həyat qurmaq istəyirdi. Saf arzularına qovuşa bilmədi... Bir evin 18 yaşlı madar balası indi bütün Azərbaycanın fəxridir. Mən Qalibin adını eşidəndə qürur duyuram. Ana ürəyidir... odlanır... Lənət olsun erməni faşistlərə. Dövlət oğlumun müharibə meydanında göstərdiyi qəhrəmanlığını "Vətən uğrunda", "Füzulinin azad olmasına görə" medallarına layiq gördü. Bəzən həmin medallara baxanda oğlum gəlib gözlərimin qarşısında durur. Xəyalımda qurduğum ilahi bir sevginin qanadlarında oğlumun işığına doğru yol alıram. Onun canı, qanı bahasına qoruduğu Vətən daha mənə müqəddəs görünür.

Qalibin qalibiyyət dastanına tapınmaqla ömrüm davam edir. Gecələr yuxuma gələndə Qaliblə özümü dünyanın ən xoşbəxt anası sayıram. Və deyirəm: "Sağ ol, əziz balam. Torpağı Vətən etməklə bütün elə şərəf gətirdin. Südüm sənə halal olsun!"

Zəfər Orucoğlu,
Azərbaycan Jurnalistlər Birliyinin üzvü

Vətən sənə oğul dedi...

Könüllü döyüşçünün həyat sənəsinə qısaca da olsa nəzər salaq. Vüsal Şakir oğlu 3 iyul 1991-ci il tarixində Tərtər rayonunun Əskipara kəndində dünyaya göz açıb. Orta təhsilə Bakının Xətai rayonundakı 165 nömrəli tam orta məktəbində yiyələnib. 2009-2011-ci illərdə hərbi xidmətdə olub. Xidmətini rabitə hərbi hissəsində keçirib. Hərbi hissə komandiri Səməd Səmədov olub. Vüsal xidməti dövründə də fərqlənib, qabaqcıl əsgər olub. Xidmətdən qayıdıandan sonra bir müddət fotoqraf işləyib. Döyüşlərdə düşməne qarşı amansız olan Vüsal eloğlumuz şəhidlərimizin qisasını aldığı üçün bu gün başını uca tutur. Onun fədakarlığı "Suqovuşan uğrunda" medalına layiq görülmüşdür. İkinci Qarabağ müharibəsi iştirakçısı olan Vüsal Ağazadə 2020-ci ilin dekabr ayının 27-də ordudan tərxis olunmuşdur.

Tanrı səni qorusun Vüsal! Vətən sənə oğul dedi, oğul kimi yaşadın.

Emin Baratoğlu,

AYB-nin və AJB-nin üzvü, "Qızıl Qələm" media mükafatı laureatı, Prezident təqaüddəsi, "Həkeri" qəzetinin Qəbələ müxbiri

si başlayan gündən mən Şakir qardaşımın hər gün demək olar ki, telefon əlaqəsi saxlayırdım. Erməni vandalları Tərtərin dinc əhalisini raket atəcinə tutur, onları qorxutmaq istəyirdi. Lakin igid və mərd tərtərli heç nədən qorxmadı və evlərindən çıxmədilər.

Oktyabr ayının 6-da növbəti dəfə Şakirə telefon əlaqəsi yaradanda mənə

Bu yaxınlarda Litva prezidenti Qitanas Nauseda bəyan edib ki, Rusiyaya təzyiq etmək üçün Avropa Birliyinin arsenalında istifadə olunmamış xeyli vasitələr var. Putin Rusiyanın bir çox zəif yerləri var, lakin buna kimsə diqqət yetirmir. Axı, Putin özünü sanki fəaliyyətində heç bir boşluq yoxmuş kimi aparır. Bax, elə məhz bu, onun ən zəif yerlərindən biridir.

ziyyətə saxlamaqla yanaşı, onun ordusunun modernləşdirməsi imkanlarını da məhdudlaşdırır. Bu, o anlama gəlir ki, Putin Ukrayna və Suriyadakı növbəti hərbi fəaliyyətlər üçün hələ bir neçə il resurslar tapa bilməyəcək.

Ruslar həm də ordudan istifadə

Rusiya öz opponentlərinin zəif yerlərini tapmağı və bundan istifadə etməyi yaxşı bacarır. Bugünkü Rusiya texnoloji cəhətdən geri qalmış ölkədir və bu da Moskvanın "Axilles dabanı"dır. Rusiya Federasiyası özünün istehsal etməyi bacarmadığı yüksək texnologiyalı məhsullara böyük ehtiyac duyur.

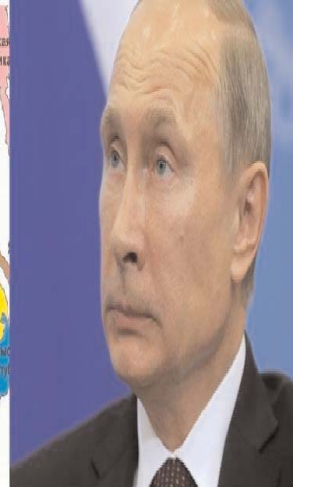
Bu, ilk növbədə kompyuterlər üçün hissələr, kosmik sferada istifadə olunan cihazlar və elektron sənayesinin məmulatlarıdır. Rusiya həmçinin neft və qaz hasilatı üçün vacib olan müasir texnoloji məhsulları da xaricdən alır. Rusiya texnoloji baxımdan köhnə kompyuterlərilə və "əldən düşmüş" avadanlıqlarıyla qətiyyətlə uzağa gedə bilməz.

Maşınqayırma sektoru kimi elektron sənayesi də bu gün global miqyasda dövlətin rəqabət qabiliyyətinin əsas amillərindən biri kimi müasir iqtisadi inkişafın və iqtisadi böyümənin başlıca mühərriki sayılır. Amma bu sahədə Kreml böyük problemlərlə qarşılaşıb. Ona görə də əgər ABŞ və Avropa Rusiyaya elektron məhsullar ixracını dayandırsa, onda ruslar SWIFT beynəlxalq ödəmə sistemindən çıxarılmadan qat-qat daha güclü zərbə alarlar.

Rusiyanın iqtisadiyyatı ticarət embarqosu olmadan da rəqabətə dözümlü deyil, ABŞ və Avropanın yeni sanksiya tədbirlərindən sonra dünya bazarında Rusiyanın rəqabət apara bilməsindən heç bir söhbət gedə bilməz. Fransa, Almaniya, Macarıstan, İtaliya və Avstriya Avropa Birliyinin Rusiyaya qarşı hədsiz sərt addımlar atmasını durdurmağa cəhd göstərərək, Kremlə yenidən şans verilməsini istəyirlər.

Rusiya Federasiyası aşağı sabitlik indeksinə malik ölkədir. Rusiyaya yönələn sanksiyalar təkə iqtisadiyyata zərər vurmur. Sanksiyalar Rusiya iqtisadiyyatını gərgin və

idi ki, Moskva yalnız artan beynəlxalq təzyiqlər qarşısında geri çəkilməyəcək. Əgər Putin Ukrayna ilə bağlı öz niyyətlərindən əl götürməyəcəksə, onda ləngimədən Rusiyanın xaricə ticarət aparmasını əngəlləyəcək sanksiyalar tətbiq olunmalıdır. İndi Avropa Rusiyanın Qərb banklarına qoyduğu pulları və xaricdəki daşınmaz əmlaklarını dondurmalıdır. Elə etmək gərəkdir ki, Putin rejimi vəziyyətdən çıxmaq üçün heç bir "deşik" tapmasın.

Putin hesab edir ki, Avropaya satılan neft və qazdan əldə etdiyi pullarla istənilən problem və təhlükələri qapatmaq iqtidarındadır. Ancaq bu, yalnız müəyyən bir vaxta kimi işləyə bilər. Nə vaxt ki, pul çatmayacaq, onda Rusiyadakı regionların dezint-

"Sanksiyalar Rusiyanın yenidən fövqəldövlət olmaq xəyalını dağıdır"

RUSIYANIN PARÇALANMASI QAÇILMAZDIR

"Putin rejimi rusyalılara müştəbehçəsinə onların başqalarından daha üstün olduqları düşüncəsini aşılayır"

"Onlar Moskvanı dünyanın paytaxtı zənn edirlər..."

etməklə, geosiyasi münaqişələr törətmək və müxtəlif səpgili avantürələr üçün lazım olan maliyyə imkanlarını itirəcəklər. Sanksiyalar Kreml üçün daha bir məna yükü daşıyır. Belə ki, sanksiyalar Rusiyanın yenidən fövqəldövlət ola bilmək xəyalını dağıdır.

Rusiya elitasında ibtidai geosiyasi biliklər olmadığından Kremlə əyləşənlər bütün dünya siyasətinin yalnız Moskvanın ətrafında döndüyünü fikirləşirlər. Onlar elə zənn edirlər ki, Moskva dünyanın paytaxtıdır.

Əlbəttə, hələ öncədən də aydın

Bu gün Putin rejimi rusyalılara müştəbehçəsinə onların başqalarından daha üstün olduqları düşüncəsini aşılayır. Hazırda rejim məhz belə bir ideya üzərində duruş gətirir. Rusiyalıların bir çoxu bunun naminə həyat şəraitlərinin düşməsi və iqtisadi sıxıntılarla razılışır. Çünki belə insanlar "biz digərlərindən üstünük" kimi hissələrə mübtəla olublar. Axı, onlara Rusiyanın "böyüklüyündən" qürur duymaları mütləq lazımdır. Rusiya Federasiyasının sırası vətəndaşlarının kütləvi psixologiyasındakı öz "seçilmişliyi" ilə qürrelənmək istəyini yalnız imperiya ambisiyaları məmnun edə bilər.

teqrasiya prosesi başlayacaq.

Moskva Çeçenistanın, Tatarıstanın, Başqırdıstanın, İnquşetiyanın, Buryatiyanın, Yakutiyanın, Sibirin və Uzaq Şərqi Rusiya Federasiyasının tərkibindən çıxmaq istəkləri ilə üzleşəcək. Çünki bu xalqları Kremlin rəhbərliyi altında bir yerdə tuta biləcək çox az şey birləşdirir. Rusiyanın ayrı-ayrı milli ərazi vahidlərinə kimi parçalanması qaçılmazdır. Məsələ yalnız bunun nə zaman və necə baş verməsindədir.

**"Obozrevatel" - Ukrayna
Tərcümə: "AzPolitika.info"**

Redaksiyadan: Mövzunun aktuallığını və əhatəliyini nəzərə alıb «Azpolitika.info» saytında verilmiş bu yazını gələcək tarix üçün qəzetimizdə dərc etməyi məqsəduyğun hesab etdik.

Tahira Allahyarova,
professor

"Hər bir yerdə müasir menecment olmalıdır, idarəetmə olmalıdır. Son vaxtlar apardığım kadr islahatları onu göstərir. Harada ki, müasir menecment, müasir idarəetmə, dürüstlük, təmizlik, vicdan varsa, orada nəticə də olacaqdır".

Prezident İlham Əliyev

Haşiyyə: Elmimizlə bağlı bu yazı kimlərə ittiham etmək deyil. Yalnız tənqid və ittiham bizi elmdə daha neçə on illər geri ata bilər. Yazı hazırda XXI əsrdə inkişafın mühərriki, milli varlığın qurtuluş amili olan bir sahədəki vəziyyətlə bağlı düşündürmək cəhdi, Azərbaycan elmində necə dönüş yaratmalı, - sualına cavab axtarışıdır. Elmimizin vəziyyəti ilə narahat olan hər kəsin və bir xalq olaraq hamımızın elmi səfərbərlik üçün fikir mübadiləsinə dəvətdir..

(Əvvəli qəzetin ötən sayında)

Maliyyə yoxsa İdeyalar,təşəbbüs və fəallıq? Maddi yoxsa mənəvi -insan amili?

...hər ikisinin olması ideal vir vəziyyət ola bilərdi..Amma və lakin elm tarixi sübut edir ki,elmə təşnə olan tədqiqatçı fədakarlığı, kiçik yaşlardan elmə marağın yaradıldığı cəmiyyət,sosial mühit xariqələr yaratmağa qadirdir..

Elmin inkişaf etdirilməsində cəmiyyətdə elmə maraq oyadan, uşaqlardan böyüyə qədər bütün təbəqələr arasında elmin davamlı təbliği və təşviqinin aparıldığı, ictimai rəyde əmin nüfuzunu artıran sosial mühitin formalaşması alternativli olmayan şərtlərdəndir.

Elmin təkənverici şərtləri sırasında maddi-mənəvinin nisbəti, maliyyə və yaradıcı təşəbbüsün,fədakarlığın - hər ikisinin əhəmiyyətli resurs olmasına bir misal çəkək. Amerikada "Xalqın Elm Evi"-ABŞ-da Milli Elmlər Akademiyası 1863-cü ildə A.Lonkoln şəhərində ilə yaradılıb və tam 60 il onun binası olmayıb! Yalnız növbəti Akademiyanın 3 üzvü olan alim pul toplamaq təşəbbüsü elan edir, "qəpik-qəpik"(185,010.21) vəsait toplayıb,Lincoln Memorialı yanında torpaq sahəsi alır və akademiya bunasını tikirlər. Bütün bu illərdə akademiya fəaliyyətini bir an da olsa dayandırmayıb.. 5 ilə tikilən binanın 1922-ci ildə açılışını edən qurumun prezidenti Ç.Valkot deyib: "Biz buna Milli Elmlər Akademiyasının binası deyirik. Əslində isə bu Amerika xalqının " Elm Evi" olacaq və olmalıdır". Akademiya üzvləri isə rəsmi olaraq "millətin, dövlətin məsləhətçiləri" adlanır. (burada akademik rütbənin: pre bono,yeni ödənişsiz , ictimai əsaslı olması da məlumdur) ABŞ Milli EA-nın binasının bütün mənalarda yaranmasında maddi deyil, mənəvi- insan amilini bu misaldə gördük.

Dünya tarixində, xüsusilə də hazırkı dövrdə bütün dəyişikliklər başlıca olaraq inkaredilməz əsas-insan amili üzərində qərar tutub. Elm sahəsinə tətbiq edildikdə, bu həm düzgün,səmərəli idarəçiliyin təşkilini, həm də alim-tədqiqatçı fəallığı və fədakarlığını nəzərdə tutur.Bu baxımdan elmimizin inkişafı ilə bağlı maddi-maliyyə amilinin başqa strateji amillər

dən-insan və düzgün idarəçilik amilindən ayıraraq mütləqləşdirməyin əsası yoxdur.

Bill Gates-in "problemlərin həlli üçün bizə 100-lərlə Elon Musk-lar lazımdır"-fikrindən çıxış etsək, hər şeyi maliyyənin həll etmədiyi, yaxud insan amili olmadan "ÜDM-Elm Büdcəsi" və s. məsələlər mütləq yeganə yanaşma kimi qəbul edilməsinin yanlışlığı aydın olur. Qarşıya qoyulan missiya, məqsədlər, təşəbbüs və fəallıq da maddi olmayıb, XXI əsrin başlıca sosial kapitalı qismindədir. Elmin inkişafı yalnız yuxardan "maliyyə", "aşağıdan" isə "heç nə" yanaşması ilə mümkün deyil. Maliyyə amili qədər, insan amili mənasında başa düşülən düzgün elmi idarəçilik də həyati vacib məsələdir.

Buna Ruzveltin elm müşaviri Vannevar Buşun, 1 səhifəlik məktubla bu gündə ABŞ elm liderliyini təmin edən elm fədakarlığı və s. minlərlə nümunələr var. "Amerika arzusu"adlanan fenomenin ger-

nəçində ən ağır şərtlər altında hədəflərə çatmağa bilib. Elmi sosial mühiti yaratmaq-ictimai rəylə işləmək,cəmiyyətdə elmin etibar və nüfuzunu qaldırmaq, elmin idarəçiliyinə vətəndaşları cəlb etmək, elmlə bağlı bütün fəaliyyətin şəffaflığını,hesabatlılığını təmin etmək-deməkdir.

AMEA –Elmin inkişafında xalqın elmi potensialının aşkara çıxaran fundamental qüvvə - elmə maraq yaradan sosial mühitin yaradılması yönündə demək olar ki, yadda qalan hər hansı bir addım atmayıb. Dünyaya baxsaq, məs, NASA-nın son illərdə qırmızı planetə,Marsa eniş edən 5 kosmik gəminin hamısının adı (Sojourner (Gəlmə,Müsafir), Spirit (Ruh), Opportunity (İmkan) i Curiosity (Təəccüb), Perseverance(İnadkarlıq,Əzmkarlıq)-ABŞ-da uşaqlar tərəfindən verilib və dövlət miqyaslı müsabiqə əsasında seçilib. Bütün bunlar uşaqlıqdan elmə maraq oyadan elmi mühitin formalaşmasına, Amerikada "MIT mədəniyyəti" (Massaçuzets Texnologiya İnstitutu) deyilən ortamın yaradılmasına xidmət edir. "Hər uşağa noutbuk" - təşəbbüsü MIT-ə aiddir.

bu 1960-cı illərdə elmin köklü transformasiyası zamanı yaradılan, onun bu gün də drayverinə çevrilən "Amerika Elminin İnkişafı Assosiasiyası"dır(AAAS). Elmlə bağlı istənilən yaradıcı, kreativ təşəbbüsün ünvanına çatdırılması bu qurumların əsas məqsədidir. Dünyada əksər qabaqcıl ölkələrdə bu strukturlar daha da genişlənir yeni formalar yaradırlar.

Yaxud qaradaş ölkənin "beyin axını"ilə bağlı strateji "Türkiyəyə geri dön!" , Bayraqdar fenomeni ilə gündəmə gələn "Milli Texnoloji Həmlə(hücum)" adlı milli dövlət programına,yaxud da uşaqlar arasında görünməmiş elmi maraq siyasətini reallaşdıran 10-larla proqramı misal çəkək.

Elmi sosial mühiti yaratmaq-ictimai rəylə işləmək,cəmiyyətdə elmin etibar və nüfuzunu qaldırmaq, elmin idarəçiliyinə vətəndaşları cəlb etmək, elmlə bağlı bütün fəaliyyətin şəffaflığını,hesabatlılığını təmin etmək-deməkdir.

Məhz bu aspektdə,elmin inkişafı üçün ilk növbədə, səmərəli elmi idarəçilik və cəmiyyətdə elmə maraq oyadan sosial mühitin yaradılması öndə durur. Əsrin ən çətin

"NİZAMİ İLİ"nin "ELM GÜNÜ" VƏ ELMİMİZİN GÜNÜ İLƏ BAĞLI DÜŞÜNCƏLƏR

AMEA rəhbərliyinin "fəaliyyəti" elmimizə hansı zərbələr vurur?

çəkləşmə modelini təxminən belədir: "çox çalış-nəticədə mütləq uğur olacaq". İnsan amilinin vurğulandığı bu model elm sahəsində də keçərlidir. Elm yalnız maliyyə sayəsində inkişaf etmir. Dünyaca məşhur alimlərin - Lomonosovu, Laplas, Nyuton,Rezerford, Qalua - imkansız ailələrdən olması faktını da yadda sala bilərik. Elm yalnızca maliyyə-maddi amillə bağlı olmayıb, elmə qarşısızalmaz maraq,ınadkarlıq,fədakarlıq və s. kimi insani amillərlə sıx bağlıdır.

Öz növbəsində insan amili də müvafiq sosial mühitdə formalaşsın və özünü reallaşdırma bilər.

Siyasi və elmi elita ilə elmi ictimaiyyət, ümumilikdə cəmiyyət arasında qarşılıqlı fəaliyyət mexanizmlərinin qurulması bu mühitin yaradılmasında həlledici rol malikdir. Mövcud olan dövlət elm siyasətinin strategiya və taktikasının hazırlanması, tətbiqi və icma idarəetmə funksiyalarının əhəmiyyətli bir hissəsini elmi ictimaiyyətin öz üzərinə götürməsi, inkişaf proseslərinə təkən verən əsas amildir. Elmin inkişafı üçün mövcud bütün imkanların reallaşmasına şərait yaradan, təkən verən sosial mühit yaradılmadan heç bir ölkədə irəliləyiş mümkün deyil. Hazırda bütün dünyadan "beyin axınlarının" istiqamətləndiyi ölkələr məhz sosial mühitlə elmi cəlbədiçi "maqnita" çevirə bilib. Elmin inkişafında səfərbərlik, fədakarlıq, fəallıq, təşəbbüskarlıq-həlledici olub. Bütün inkişaf etmiş ölkələrdə elm sadəcə maliyyə hesabına inkişaf etməyib, xüsusilə onlar çıxdıqları yolun başla-

savaşını qazanan bir xalq üçün başqa sahələrdə zəfər hissi qazanmaq kimi yaxın nə hiss ola bilər? Elmdə də zəfər qazanmaq, rəqabətə davamlı ölkə olmaq, bir sinqapurlu yaxud amerikalıdan elmdə nəinki zəif,əksinə gülcü olmaq hissinə malik kadrları yetişdirmək-bu ab-havanı yalnız düzgün idarəçilik və uyğun sosial mühit yarada bilər və yaratmağa məkumdur. Əks təqdirdə nəticələrə qatlanacaq.

Buradan irəli gələn bütün məsələlər isə-elmi idarəçilikdə hər bir həlqə-strukturun öz missiyasını dərk etməkdən ibarətdir. Qənaətimizə görə son onilliklərdə akademik idarəçilikdə elmi sosial mühitin yaradılması yönündə idarəçiliyə məsul qurumların öz missiyasını dərk etmə təşəbbüskarlığı hələlik nə Azərbaycanda dövlət siyasətinə, nə də xüsusilə dünyadakı çağırışlara adekvat olmayıb.

Reallaşan inqilabi islahatlar fonunda elmimizdə idarəçilik

Prezident İlham Əliyev bildirib: "Biz istəyirik ki, inkişaf etmiş ölkələrin sırasına daxil olaq və imkanlarımız da var. Çünki kadr potensialı güclü, təhsil lazımı səviyyədədir. Savaadlılıq təqribən 100 faizdir. Bu, elmin inkişafı üçün əsas bazadır. Elmin inkişafına diqqət və qayğı var. Əsas məsələ ondan ibarətdir ki, strategiyamızı düzgün planlaşdırmaq və addımlarımızı düzgün atmaq ki, Azərbaycan bu sahədə də birincilər sırasında olsun".

Azərbaycan elminin inkişafına mane olan səbəblər hansılardır, alimlərimiz hansı problemlərlə üzləşir, bu sahənin nüfuzunu artırmaq, "beyin axını"dayandırmmaq, elmə gənclərin axınına motivasiya etmək üçün nə edək?

(Ardı var)

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Ayədəki “müttəqilər üçün hidayətdir” (“*hudən lil-muttəqin*”) ifadəsini hidayətə qovuşanlar üçün təqva qaynağıdır kimi anlamalıyıq: “... *İfadədə hidayət təqvanın deyil, təqva hidayətin alt yapısı (əsası, bünövrəsi) olaraq təqdim edilir, yəni təqva hidayətin səbəbi, hidayət təqvanın nəticəsidir... Hidayətdən öncəki təqva “məsuliyyət əxlaqı”dır. “Məsuliyyətli davranış” anlamına gələn saleh əməl də məhz belə bir əxlaqdan doğular.*”

BEYDAVİ yazır ki, Qurani-Kərim hidayəti müttəqilərə (təqva sahiblərinə) xas qılmışdır (aid etmişdir). Bunun səbəbi var: təqva sahibləri bu rəhbərlikdən istifadə etmiş, uca Allahın ayələrinə yararmışlar. Əslində, Qurani-Kərimin yol göstərməsi insanların hamısına aiddir: “*O, insanlara bir rəhbərdir*” (2/185). Quran hidayətindən özəlliklə təqva əhlinin istifadə etmiş bunu da göstərir: “*Ondan ağıldan doğru istifadə edənlər, düşüncələr faydalana bilər, çünki Quran sağlamlığı qorumaq üçün zəruri olan faydalı qida kimidir. Bədən sağlam deyilsə, o faydalı qidalar işə yaramaz...*”.

“**HÜDA**” / “**HİDAYƏT**” yol göstərmək, doğru yola yönəltmək, maarifləndirmək, uca Allahın razı olduğu həyat tərzinə, iman, ibadət, əxlaq yolunda ilahi rəhbərlik etməkdir. İlahi kitablar müttəqilərə (təqvalı olanlara) doğru yolu göstərmək üçün nazil edildi, bu kitablar qorunanlara ilahi rəhbərlikdir. Hüda/hidayət açıq olan, doğru yolu tapan, göstərən dəlildir. Elə bir dəlildir ki, insanı doğru yola qovuşdurur. Əl-Hüda insanı arzulangı məqsədə qovuşdurur, o, nurdur, qaranlıqları yox edər, o, bələdçidir, insanı azmaqdan qoruyar.

3-cü ayənin şərhli (Bəqərə, 2/185)

a) Qurani-Kərim insanlığa rəhbərdir – hidayətdir

QURANI-KƏRİM hidayətdir, hidayətin qaynağıdır, hidayət Onunla mümkündür. Hüda qəlbə yerləşən imandır, qul onu istəyər, uca Allah da yaradır.

ZƏMƏXŞƏRİ deyir ki, ayədə “müttəqilərə hidayət rəhbərdir” deyilir. Müttəqilər hidayətə qovuşmuş insanlardır. O halda, ayə niyə bu biçimdə nazil olmuşdur? (Yeni hidayətdə olanlara hidayət istəməyin anlamı nədir?): “*Bu, sənin hörmətli bir insana: “Allah səni əziz qılsın, sənə güc və qüvvət versin, sənə ikram etsin”, - tərindəki cümləyə bənzəyir. Sən bu cümlənlə o insanda var olan şeyin sabit olmasını, artmasını, davam etməsini istəyirsən. Eyni ölçü Fatihe surəsinin bu ayəsində də var: “Bizi doğru yola yönəlt!” (Doğru yolda olanlar doğru yol istəyirlər – doğru yolda olmaq önəmli, onu qorumaq da-*

ha önəmlidir”.

HİDAYƏTDƏ şüurlu, iradəli, hədəfli tələb/yönəlmə var. Hidayət arzu edilən şeylərə qovuşduran vasitələri qəti/dəqiq göstərmək, doğru yolu tanımaq, yol işarələrinin anlamını izah etməkdir, yəni maarifləndirmə işidir, həqiqəti açıqlamaqdır, elm, öyrənmə, oxuma, düşünmə yoxdursa, hidayət də yoxdur. Hidayətin ziddi dələlətdir (azmadır).

“**HİDAYƏT**” sözü ilə eyni kökdən olan sözlərdən biri də “*hədy*”dir, “*həyat tərzi*”, “*hal*”, “*gediş*” anlamları var. Allah Rəsulu buyurur: “*Sözün ən doğrusu Allahın kitabıdır, yolların ən gözəli də Məhəmmədin yoludur (hədyu Muhəmməd)*”.

Qurani-Kərimdə hüda/hidayət ilə vəhy arasında sıx bağ var: “*Ey insanlar, sizə Rəbbinizdən bir öyüd-nasihət, ürəklərdə olana (cəhalətə, şəkk-şübhəyə, niyyəyə) bir şəfa, möminlərə hidayət və mərhəmət (Quran) gəlmişdir*” (10/57).

“*Onu (İslamı) bütün dinlərdən üstün etmək üçün öz elçisini hidayət və haqq dinlə göndərən Odur...*” (9/33).

Böyük İslam alimi RAĞİB ƏL-İSFAHANİYƏ görə uca Allahın insanı hidayətə yönəltməsi dörd mərhələdə gerçək-

ediləcəkdir” (7/43).

ALİMİN DEDİYİ BUDUR: uca Allah insanın hidayətə qovuşması üçün ona AĞIL vermiş, **KİTABLAR, ELÇİLƏR** göndərmiş, lütf etmiş, bu imkanlardan doğru yararlanları da cənnətlə müjdələmişdir. **ALLAH RƏSULU** nur və hidayət olan Qurani-Kərimə sınıx sarılmağı tövsiyə etmiş, Ona sarılanın nicat tapacağı, Ondan ayrılanın da dələlətə düşəcəyini vurğulamışdır. O, uca Allahın hidayət istəmişdir: “*Allahım, məni bağışla, məna mərhəmət et, məna hidayət, afiyət, ruzi ver!*” “*Allahım, hidayət etdiklərinlə bərabər məna*

doğru yolda olsam, bu yalnız Rəbbimin məna göndərdiyi vəhy hesabına mümkündür olar. Şübhəsiz, O, hər şeyi eşidir, O, (quluna şah damarından) çox daha yaxındır” (34/50);

- *iman etməlidir, iman etsə, uca Allah ona rəhbər olar:* “*Əgər doğru yolda olsam, bu yalnız Rəbbimin məna göndərdiyi vəhylə mümkündür olar...*” (34/50);
- *uca Allaha (Onun kitabına) sınıx sarılmalıdır:* “*Hamınız birlikdə Allahın ipinə sarılın, birbirinizdən ayrılmayın...*” (3/103);
- *kimsənin arxasınca kor-koranə düşməməlidir:* “*Onlara: “Allahın endirdiklərinə uyun!” – deyildi zaman: “Xeyr, biz atala-*

AÇAR:

- *ənanəyə kor-koranə bağlılıq:* “*... Onlar: “Atalarımızın ənənəvi bir inanca bağlı olduğunu gördük, biz də onların izindən getsək, mütləq doğru yolu tapa bilərik”, - deyirlər*” (43/22);
- *doğru yolda olduğunu zənn etmək:* “*Onlara: “Allahın endirdiyinə və peyğəmbərə gəl!” - deyiləndə: “Atalarımızın ... inancı bizə yetər!” - deyirlər*” (5/104);
- *arzu və həvəsinin arxasınca getmək:* “*Ondan (Rəbbin ayələrindən) üz çevirən kimsədən daha zalım biri ola bilərmi?” (18/57);*
- *zülüm etmək:* “*Xeyr, (özlərində) zülüm edən kimsələr bilgisiz və şüursuzca öz arzusu və həvəsinə tabe olurlar. Artıq Allahın (bu şəkildə) azdırdıklarını kim doğru yola yönəldə bilər ki?” (30/29);*
- *uca Allahın ayəsini (ayələrini) bilmədən əhkam kəsmək (hökm vermək):* “*Onlara doğru yolun bilgisi gəlmiş zaman insanların ona inanmaqdan uzaqlaşdıraraq şey bu cür (bəla) düşüncələrdir: “Bu, necə ola bilər? İndi Allah fani bir insanı elçi göndərdi?” (17/94);*
- *şeytana uymaq:* “*... Şeytani dost seçənlər ola bilər, əlbəttə, (şeytan) o tipləri azdırır, yaxıbyandıran bir əzabə yönləndirər*”

ORUC UCA ALLAHIN TƏRBİYƏ PROQRAMIDIR

QURANI-KƏRİMDƏKİ ORUC AYƏLƏRİNİN ŞƏRHİ

leşir:

- *hidayət insana yol göstərən ağıl və biliyi ifadə edir. Bu hidayət insana verilmişdir: (Musa): “Rəbbimiz hər şeyə öz xilqətini verən, sonra da ona doğru yolu göstərəndir”, - dedi” (20/50).*

- *uca Allah Qurani-Kərimi nazil edərək, Elçi seçərək insanların hidayətə dəvət etmişdir: “Biz onları əmrimizlə (insanları) doğru yola gətirən imamlar eddik” (21/73).*

- *hidayət uca Allahın insana lütfüdür: “İman gətirib yaxşı işlər görənlərin Rəbbi (onları)... hidayətə qovuşdurur” (10/9). “Kim Allaha iman gətirsə, (Allah) onun qəlbini haqqa doğru yönəldər” (64/11).*

- *uca Allah hidayətə qovuşanları axirətdə cənnətə qoyar: “Biz onların (cənnət əhlinin) ürəklərindəki kin-küdurəti çəkib çıxardıq. Onların (qaldıqları yerin) altından çaylar axar. Onlar deyər: “Bizi buraya gətirib çıxaran Allaha həmd olsun! Əgər Allah bizi doğru yola yönəltməsəydi, biz doğru yolu tapa bilməzdik. Həqiqətən, Rəbbimizni elçiləri haqqı gətirmişlər!” Onlara: “Etdiyiniz əməllərə görə varis olduğunuz Cənnət budur!” – deyə müraciət*

də hidayət ver. Sağlamlıq və afiyət verdiklərinlə bərabər məna də sağlamlıq ver! Himayə etdiyiniz kimsələrlə bərabər məni də himayə et! Məna verdiyiniz nemətləri bəxətləndir!”.

UCA ALLAH buyurur ki, insan ağıllı, iradəli, vicdanlı varlıqdır, o, iradə etməli, istəməlidir ki, O da doğru yola yönəlsin. Hidayət tələb edilən, əmək verilən, seçilən bir nemətdir. Uca Allah istədiyinə hidayət verər, istədiyini də azdırar anlayışı yanlışdır, elə olsa idi, ilahi Kitablara, Elçilərə, ağıla, iradəyə, imtahanı, ibadətə, itaətə, əməyə, hesaba, yenidən dirilişə, cənnətə, cəhənnəmə ehtiyac olmazdı. Uca Allah buyurur ki, dində məcburiyyət yoxdur, istəyən iman etsin, istəyən küfür etsin, O, insanı azdırmaz, azmaq istəyənin azmasına izin verər.

QURANI-KƏRİM BUYURUR Kİ, İNSAN HİDAYƏT ÜÇÜN BU ADDIMLARI ATMALIDIR:

- *məsuliyyətli varlıq olduğunu qəbul etməli, üzərinə düşən işləri yerinə yetirməlidir: “De: Əgər mən əzsəm (dələlətə düşsəm), öz əleyhimə azmış olaram, yox əgər*

rımızın ənənəsinə tabe olarıq”, - deyər. Ataları ağıllarından heç istifadə etməmiş, doğru yolu tapmamışlarsa, necə olacaq?” (2/170);

- *cihad etməlidir: “(Biz) davamız uğrunda var gücünü xərcləyənləri, əlbəttə, Öz yollarımıza yönəldəcəyik, şübhəsiz, Allah yaxşı və ərdəmli olanların yanında” (29/69);*

- *hidayətə yönəlməyi istəməli, onun üçün dua etməli, çalışmalıdır: “Bizi doğru yola yönəlt!” (1/5);*

- *hidayətə tabe olmalıdır: “... Hər kim (ona çatana) rəhbərliyə tabe olsa, artıq onun üçün gələcək qorxusu yoxdur, keçmişdən dolayı hüznü də olmayacaq” (2/38);*

- *azmaq üçün çalışmalıdır: “... Rəbbimiz! Bizi doğru yola yönəltmədən sonra qəlblərimizi azdırma, bizə yanından bir rəhmət bəxş et...” (3/8);*

- *bilməlidir ki, O, azmayı azdırmaz: “Onlar nə zaman yoldan azdılsa, Allah da Onların qəlblərini azmasına izin verdi” (61/5);*

QURANI-KƏRİM BUYURUR Kİ, BU İŞLƏR İNSANIN AZMASINA YOL

(22/4);

- *axirətə inanmamaq: “... Doğrusu, Allahın hüzuruna çıxarılacaq hər şeyi itirmiş olacaqlar” (10/45);*

- *öncə iman edib, sonra inkara yönəlmək: “... Onu inkar etsəniz, unutmayın ki, göylərdə və yerdə olan hər şey Allaha aiddir”;*

- *ehtiyacsız olduğunu düşünmək: “Bəli, bəli, insan mütləq azar, ehtiyacsız olduğunu düşüncədə...” (96/6-7)*

(Ardı var)

Siraceddin Haci

"Həbslərlə gömrük sistemindəki problemlərin həllinə nail olmaq mümkün deyil. Hər il bir neçə gömrük işçisinin bu və ya digər formada, xırda rüşvətخورluq üstündə həbsi insanlarda sadəcə təbəssüm və ikrah oyadır. Elə zamanlar olub ki, gömrük müfəttişini 100 manat rüşvət aldığına görə həbs ediblər. Hamı yaxşı bilir ki, illərdir gömrük orqanları ən korrupsiyalaşmış, yerlibazlıq və qohumbazlığın ən yüksək səviyyədə konsentrasiya olunduğu bir dövlət qurumudur. Bu cür həbslərə ciddi yanaşmıram, bunu daxili hesablaşmanın bir əlaməti kimi qiymətləndirirəm. Hər zaman belə olub, gömrük orqanlarında kiminsə vurulması, gözdən salınması üçün əməliyyatlar keçirilib. Həmin adamlar ya ərizə yazmayıblar, ya da mübahisə yaradıblar və ona görə də cəzalandırılıblar".

Bu sözləri iqtisadçı ekspert, iş adamı Nazim Bəydemirli Gömrük Komitəsi üzvlərinin həbs olunmasını "presklub.az"-a şərh edərkən bildirib.

Xatırladaq ki, mayın 17-də Bakı

İqtisadçı qeyd edib ki, ikinci bir məsələ fiskal siyasətlə bağlı olan hissədir.

"Bildiyimiz kimi, ölkədə fiskal siyasəti Vergilər Xidməti aparır. Gömrük

N. Bəydemirli vuruladı.

İqtisadçı çıxış yolunu Gömrük Komitəsinin ləğv olunmasında görür: "Komitənin ləğv olunaraq xidmət kimi Vergilər Xidmətinə birləşdirilməsi və fiskal siyasətin eyni mərkəzdən idarə olunması zəruridir. Bütün dünyada belədir. Gömrük bir xidmət, prosedur orqanıdır. Bu prosedur orqanı, adından da məlum olduğu kimi, xidmət göstərməlidir. Təəssüf ki, bizimkilər vətəndaşa qarşı "bəy", "xan" kimi davranırlar. Buna son qoymağın zamanı çoxdan gəlib".

Bəs, gömrük sisteminin elektronlaşması korrupsiya hallarının qarşısını niyə ala bilmir?

olunmasına baxmayaraq, sərhəddən keçən maşın sahibkarın öz anbarına və yaxud özünün müəyyən etdiyi yerə getmək əvəzinə, gömrük terminallarında saxlanlarda saxlanılır. Həmin sahibkar da saxlanlara pul ödəmək məcburiyyətində qalır. Sahibkar bilir ki, malları nə qədər gömrükdə qalsa, daha çox vəsait ödəməli olacaq, ona görə də, gömrük orqanlarının qoyduğu şərtlərə boyun əyir.

Gürcüstanda isə mal ölkəyə daxil olmamış, sahibkar onu öz anbarına yönləndir, bəyannamə qiymətinə uyğun olaraq gömrüyün rüsumu varsa, rüsumunu, vergisi varsa, vergisini elektron qaydada ödəyir. Gömrük orqanları şübhəli məhsul olarsa, onu saxlan

Baş Gömrük İdarəsinin Xüsusi Gömrük prosedurları şöbəsinin rəisi Aydın Eylazov, həmin qurumun Gömrük prosedurları və ödənişləri şöbəsinin baş inspektorları Elmar Mirzəyev və Emin Xəlilov, "İpək Yolu" gömrük postunda inspektor işləyən Mirağa Ağayev, habelə "Global Broker" MMC-nin direktoru olmaqla "D2D Logistics" MMC-də gömrük işləri üzrə mütəxəssis işləyən Ceyhun Şabanov saxlanılıb. Baş Prokurorluğun məlumatına görə, onlar barəsində Cinayət Məcəlləsinin 311.3.2-ci (təkrar rüşvət alma) maddəsi ilə cinayət işi başlanıb. Toplanmış sübutlar əsasında Elmar Mirzəyev, Emin Xəlilov, Mirağa Ağayev, Ceyhun Şabanov və Aydın Eylazov şübhəli şəxs qismində tutulub.

N. Bəydemirli bildirir ki, bütün ölkələrdə gömrük siyasətinin əsas məqsədi fiskal siyasətlə bərabər, daxili bazarı stimullaşdırmaqdır: "Araşdırmalarıma istinadən dəfələrlə bunu mətbuata da açıqlamışam ki, iqtisadi inkişafın əsas göstəricisi ƏDV-dir. Bildiyimiz kimi, əlavə dəyər vergisi həm daxili istehsaldan, həm də idxaldan toplanır. İdxaldan olan ƏDV bu illər ərzində 2,5 dəfə artıb, ancaq ölkənin daxilində toplanan ƏDV təqribən 10 faiz azalıb. Hökumətin apardığı gömrük siyasəti daxili istehsalı qorumaq baxımından hədəfinə çatmayıb. Həm də, vətəndaşlar müxtəlif mallar aldıqda görürlər ki, həmin malların əksəriyyətinin 70-80 faizi daxildə deyil, xaricdə istehsal olunub. Bütün bunlar onu göstərir ki, gömrük orqanlarının əsas funksiyası olan daxili istehsalı stimullaşdırmaq, qorumaq hədəfi yerinə yetirilməyib".

Komitəsinin topladığı vəsaitlərin təqribən 78 faizi idxaldan olan ƏDV, aksiz vergisi və yol vergisidir. Adından da gördüyümüz kimi, bunlar hamısı vergilərdir və bu vergilər gömrük orqanlarının topladığı vəsaitlərin strukturunda təqribən 78 faizdir. Vergini iki qurum toplamamalıdır. Vergi və fiskal siyasət eyni mərkəzdən aparılmalıdır"-deyə,

N. Bəydemirli qeyd etdi ki, gömrük orqanları qanunsuz olaraq sahibkarları daxil olan malları gömrük terminallarına gətirməyə məcbur edir: "Gömrük terminallarının yanında olan anbarlar müxtəlif məmurlara məxsusdur. Bu, onlara pul qazandırmaq məqsədilə edilir. Sadələşdirilmiş bəyannamə formasının tətbiq

barına gətirə bilər. Sahibkarları heç bir şübhə olmadan buna məcbur edirlərsə, burada hansısa şəffaflıqdan söhbət belə gedə bilməz. Bunlar hamısı qeyri-şəffaf idarəetməyə gətirib çıxarır. Dövlətin vəzifəsi vətəndaşın daha yüksək rifahını təmin etməkdir. Ancaq gömrük siyasəti dövlətin bu siyasətini ciddi şəkildə zədələyir və zədələməkdə davam edir".

"Gömrük terminallarının yanında olan anbarlar müxtəlif məmurlara məxsusdur"

"GÖMRÜKDƏ VƏTƏNDAŞ QARŞI "XAN" KİMİ DAVRANIRLAR..."

"Komitənin ləğv olunaraq xidmət kimi Vergilər Xidmətinə birləşdirilməsi zəruridir"

Komitəsinin topladığı vəsaitlərin təqribən 78 faizi idxaldan olan ƏDV, aksiz vergisi və yol vergisidir. Adından da gördüyümüz kimi, bunlar hamısı vergilərdir və bu vergilər gömrük orqanlarının topladığı vəsaitlərin strukturunda təqribən 78 faizdir. Vergini iki qurum toplamamalıdır. Vergi və fiskal siyasət eyni mərkəzdən aparılmalıdır"-deyə,

N. Bəydemirli qeyd etdi ki, gömrük orqanları qanunsuz olaraq sahibkarları daxil olan malları gömrük terminallarına gətirməyə məcbur edir: "Gömrük terminallarının yanında olan anbarlar müxtəlif məmurlara məxsusdur. Bu, onlara pul qazandırmaq məqsədilə edilir. Sadələşdirilmiş bəyannamə formasının tətbiq

barına gətirə bilər. Sahibkarları heç bir şübhə olmadan buna məcbur edirlərsə, burada hansısa şəffaflıqdan söhbət belə gedə bilməz. Bunlar hamısı qeyri-şəffaf idarəetməyə gətirib çıxarır. Dövlətin vəzifəsi vətəndaşın daha yüksək rifahını təmin etməkdir. Ancaq gömrük siyasəti dövlətin bu siyasətini ciddi şəkildə zədələyir və zədələməkdə davam edir".

Bir neçə ildir böyük iqtisadiyyata malik ölkələr əsas rollardan birinin hidrogen yanacağına həvalə olunduğu "yaşıl enerji"yə keçid ideyasını güclü şəkildə təbliğ edirlər. Planetimizdəki mövcud şəraitdə hidrogen son dərəcə birmənalı olmayan enerji daşıyıcısıdır. Neft, kömür və ya odundan fərqli olaraq, Yer üzündə təmiz hidrogen yataqları yoxdur. Onun hasilatı kifayət qədər bahalı və resursutumlu "zövq"dür. Ancaq bu elementin yanacaq kimi istifadəsini genişləndirməyi dəstəkləyənlər infrastruktura investisiyanın və nəqliyyat, qaz şəbəkələri və sənayedə tələbatın artması ilə xərclərin aşağı düşəcəyini söyləyirlər.

İstənilən halda proses artıq başlayıb və bir çox ölkə bu istiqamətdə gələcək böyük investisiyalardan kənar qalmamaq üçün ən qısa müddətdə ona qoşulmağa çalışır.

Avropa liderdir

Hidrogen enerjisi bərpa olunan enerji mənbələri (BOEM) anlayışı ilə birlikdə artıq iqlim bitərəfliyi uğrunda mübarizədə dərman kimi qəbul olunub. Beynəlxalq Enerji Agentliyinin (BEA) proqnozlarına görə, 2040-cı ilədək dünyada istehsal olunan elektrik enerjisinin 20-35%-i günəş və külək elektrik stansiyalarının payına düşəcək. Bu cür inkişaf şəraitində enerjinin saxlanması və sürətli kompensasiyası texnologiyalarına tələbat da artacaq.

Hidrogen enerjisi uzunmüddətli enerji saxlanması üçün imkanlar yaratdan effektiv vasitədir. Eyni zamanda, günəş və külək elektrik stansiyalarının yaratdığı izafi enerjiden sudan hidrogen alınmasında istifadə etmək olar.

Məlumdur ki, bu gün dünyanın 50-dən çox korporasiyası və 20-dən çox ölkəsi müxtəlif güzəştlərdən istifadə edilməklə sürətlə həyata keçirilən hidrogen texnologiyalarının inkişafı üzrə uzunmüddətli strategiyalarını qəbul ediblər.

Məsələn, Yaponiya "hidrogenə əsaslanan cəmiyyət" qurmağı əsas məqsəd kimi qarşıya qoyur. ABŞ-da hidrogen proqramı müxtəlif adlar altında 1970-ci ildən bəri həyata keçirilir. 21-ci əsrdə o, intibah dövrünü yaşayır – "US DOE Hydrogen və Fuel Cells Program" proqramına hər il 120 milyon dollar ayrılır.

dən bu yana "The Fuel Cells and Hydrogen Joint Undertaking" (FCH JU) proqramı həyata keçirilir ki, buna əsasən, 2023-cü ilə qədər hidrogen texnologiyalarının inkişafına 1,8 milyard avro ayrılacaq.

Bundan əlavə, Aİ hidrogeni 2050-ci ilədək istixana qazı tullantılarının azaldılması məqsədinin əsas elementi halına gətirib və bu onillikdə ümumi gücü 40 GVt (hazırda bu göstərici 0,1 GVt təşkil edir) olan elektrolizatorlar buraxmağı planlaşdırır.

Dünyada elan edilən 228 hidrogen layihəsinin 55%-i Avropanın payına düşür, onların

milyard ABŞ dolları səviyyəsinə çatmaqla pik nöqtəyə çıxacaq ümumi dəyəri 15 trilyon ABŞ dolları olacaq sərmayə tələb olunacaq. Bu vəsait təkcə hidrogen istehsalı üçün deyil, həm də elektrik enerjisi sistemi, hidrogen istifadəsində kütləvi artımı dəstəkləmək üçün istifadə olunacaq. Həmçinin hidrogen enerjisinin inkişafındakı əsas əngəllərdən biri hidrogenin saxlanması və nəqli texnologiyalarıdır, çünki onun spesifik fiziki-kimyəvi xüsusiyyətləri var və bu proseslər son dərəcə enerji tələb edir. Bütün bu məsələlər "yaşıl" hidrogenin (bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə

nır və buna əsasən, əsas istiqamətlərdən biri də əsasında hidrogen enerjisi üçün yerli texnologiyaların hazırlanması, eləcə də hidrogenin istehsalı, nəqli və istifadəsi texnologiyaları təşkil olunacaq elmi-texnoloji infrastrukturun yaradılmasıdır.

Avropa bazarına neft və qaz tədarük edən Azərbaycana gəlincə, prinsipcə, ölkəmiz bərpa olunan enerji mənbələrinin inkişafını iqtisadi siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biri elan edib. Digər tərəfdən, Cənub Qaz Dəhlizi ilə Aİ-yə planlaşdırılan ixrac həcmi - ildə 10 milyard kubmetr - əlbəttə ki, Avropanın "mavi yanacaq"dan imtina etməsindən öncə tam həcmdə həyata keçiriləcək. Üstəlik, Azərbaycan qaz ixrac marşrutu Avropa üçün prioritet hesab olunur.

Ancaq Azərbaycan daha müdrikcəsinə davranıb infrastrukturunu gələcəkdə hidrogen tranzitine istiqamətləndirmək üçün hazırlamağı planlaşdırır. Uzunmüddətli perspektivə hesablanmış planlar da hazırlanır – Cənub Qaz Dəhlizinin "Hidrogen strategiya-

Hidrogen "bomba"sı - neft istehsal edən ölkələr üçün yeni imkanlar, yoxsa təhlükə?

da çoxu 300 milyard ABŞ dollarından çox sərmayə cəlb olunmaqla bu onillikdə istifadəyə verilməklə. Əsrin ortalarına qədər hidrogen istehlakının ildə 500-800 milyon tona qədər artacağı (hazırda 115 milyon ton təşkil edir) proqnozlaşdırılır ki, bu da ümumi ye-

edərək suyun elektrolizi ilə istehsal olunur) maya dəyərini "mavi" hidrogen (karbon tutma və saxlama texnologiyasından istifadə edərək metanın buxarda konversiyası ilə istehsal olunan hidrogen) səviyyəsinə endirmək üçün göstərilən müddətdə həll edilməlidir. Tədqiqatçılar Avropada buna yalnız 2040-cı illərin əvvəllərində nail olacağını qeyd edirlər.

Azərbaycan yeni trendlərə hazırdır

Eyni zamanda, Aİ-nin iqlimə və ekologiyaya mənfi təsirləri səbəbindən karbohidrogen enerjisindən imtina etməsinin Avropa bazarının enerji təchizatçıları üçün ciddi təhlükə olduğu aydın məsələdir. Bu, ilk növbədə "köhnə dünya"nın ən böyük enerji tərefdaşı olan Rusiyaya aiddir. Amma onlar da asanlıqla təslim olmayacaq kimi görünür və artıq müasir trendləri nəzərə alaraq özünün hidrogen enerjisinin inkişafı üzrə genişmiqyaslı proqramını başlandıqlar - "Gazprom" və "Rosatom" ilk hidrogen istehsalçıları olaraq təyin olunublar. Şirkətlər 2024-cü ildə atom elektrik stansiyalarında, qaz istehsalı obyektlərində və xammal emalı müəssisələrində pilot hidrogen stansiyalarını işə salacaqlar.

Hazırda Hidrogen Enerjisinin İnkişafı Konsepsiyasının layihəsi hazırla-

sı"nın həyata keçirilməsi üzrə planlara daxil olması nəzərə alınmaqla ondan hidrogen qarışığının Avropaya çatdırılmasında istifadəsi nəzərdən keçirilir.

"Neft-qaz şirkətlərinin dəyişən enerji mühitinə uyğunlaşmaları lazımdır. Bərpa oluna bilən mənbələrdən, nüvə və digər mənbələrdən istehsal edilə bilən hidrogeni təbii qaz kimi boru kəmərləri ilə nəql etmək olar. Artıq çox sürətli düşünməliyik. Hidrogen texnologiyalarını BP ilə, eləcə də Almaniya və Yaponiya şirkətləri ilə müzakirə edirik", - daha əvvəl SOCAR-ın investisiya və Marketing üzrə vitse-prezidenti Elşad Nəsirov deyib.

Onun sözlərinə görə, artıq aparılan araşdırmalara əsasən, Trans-Anadolu Qaz Boru Kəmərinin (TANAP) güclərinin 20%-dən əlavə sərmayə qoyulmadan bu marşrut boyunca hidrogenin Avropaya nəqli üçün istifadə etmək olar.

Hər bir halda Azərbaycanın Avropanın hidrogen enerjisinə genişmiqyaslı keçidində hazırlaşmaq üçün kifayət qədər vaxtı var və düşünürəm ki, ölkə yanacaq bazarındakı yeni trendləri layiqincə qarşılamağa hazır olacaq.

Gulu Nuriyev - ekspert

Amma dünyada planlaşdırılan hidrogen layihələrinin əksəriyyəti və müvafiq investisiyaların ən böyük hissesi bu onillikdə Avropada həyata keçiriləcək. Avropa İttifaqında 2017-ci il-

kun enerji tələbinin 15-20%-i deməkdir.

Ümumiyyətlə, ekspert hesablamalarına görə, bunun üçün əsrin 30-cu illərinin sonlarında ildə təxminən 800

"Tarix dərəsi" adlı layihəsinin davam etdiririk. Məlumat üçün bildirik ki, bu layihə çərçivəsində Azərbaycan tarixinin yaxın və ya uzaq dövəründə baş verən, haqqın-

miş nəsillərindən biridir. Bu soyun ulu babası Hacı Vəli bəy Kəbirlidir. Hacı Vəli bəy XVIII əsrin sonunda, XIX əsrin başlanğıcında yaşayıb, Qarabağ xanı İbrahimxəlil xana

K(b)P Borçalı Qəza Komitəsinin Katibi, Azərbaycan SSR Baş Prokuroru, SSRİ Elmlər Akademiyasının Azərbaycan filialının sədr müavini işləyən Vəlibəyovun adı repressiya"ya ilk cəlb edilənlərdən biri kimi keçir. O, 21 iyul 1937-ci ildə Azərbaycan SSR Xalq Daxili İşlər Komissarının (XDİK və ya məşhur təbirlə desək, "NKVD") Dövlət Təhlükəsizlik İdarəsi 4-cü şöbəsinin baş leytenantı Qriqoryanın imzaladığı qərarla həbs olunub.

Həbsinə səbəb kimi hazırlanan arayışda göstərilib ki, onun milli əksinqilabi təşkilata üzv olması elə həmin təşkilatın fəallarından biri Böyükağa Talıblının izahatı ilə təsdiqlənib.

B.Vəlibəyov istintaq müddətində 4 dəfə dindirilib. 3 nəfərlə (B.Talıblı, eləcə də tanınmış bolşeviklər Dadaş Bünyadzadə və Qəzənfər Sə-

idi. Mən bu nümayəndə heyətinin başçısı idim.

Qızıl Ordu hissələri və üsyan etmiş əhali qiyamçıları darmadağın etdi, onların başçıları qaçmağa üz qoydular. Kəndlilər gəriyə çəkilmə və darmadağın edilmiş müsavət hissələrini yol boyu tərksilah edirdilər.

Şuşada qayda-qanun bərpa ediddi, şəhər üzərində Sovet bayrağı yenidən ucaldı.

Bir sözlə, Azərbaycanda

Növbəti ilin 21 iyununda SSRİ XDİK-nin xüsusi müşavirəsi Vəlibəyovun işinə baxıb qərara alır: *"Bahadır Vəlibəyovun işi müzakirədən çıxarılсын və əlavə istintaqa verilsin. Məhbus Vəlibəyov SSRİ XDİK istintaq hissəsinin sərəncamına göndərilsin".*

Uzun-uzadı davam edən prosesə nəhayət ki, 16 fevral 1940-cı ildə SSRİ Ali Məhkəməsi Hərbi Kollegiyasının qə-

da geniş kütlələrin bir o qədər də məlumatı, yaxud təfərrüatlı bilgisi olmayan hadisələrə işiq tutacağıq.

"Tarix dərəsi" layihəsində bu dəfə 1930-cu illərdə Azərbaycan SSR-nin Baş prokuroru olmuş Bahadır Vəlibəyovun faciəli taleyindən danışacağıq.

Beləliklə, Bahadır Vəlibəyovun qurulmasında fəal iştirak etdiyi Sovet hakimiyyəti niyə güllələmişdi?

1937-ci il repressiyasının qurbanlarından danışarkən daha çox yaradıcı adamların güllələnməsindən və sürgün olunmasından danışılır. Lakin unutmayaq ki, "qırmızı terror"a qurban gedənlər arasında həmin dövrdə yüksək vəzifə tutanlar da az deyildi.

Bu yazımızda onlardan biri - Azərbaycan SSR-nin Baş prokuroru Bahadır Vəlibəyovdan danışacağıq. O, "vətəne xəyanət"də günahlandırılaraq "milli əksinqilabi təşkilatın üzvü" kimi istintaqa cəlb ediləndə 7 il idi ki, həmin vəzifədə çalışırdı.

Vəlibəyov bundan əvvəl - 1922-1926-cı illərdə də Baş prokuror postunu tutmuş, aradakı dörd ildə isə həmin vəzifəni tutanlar arasında sonradan onun güllələnməsinə yol açan ifadənin müəllifi Böyükağa Talıblı da olmuşdur.

"Qırmızı terror" zamanı ümumilikdə 21 prokurorluq işçisi mühakimə edilmiş, onların arasında isə Vəlibəyovla bərabər B.Talıblı, eləcə də Baş prokurorun müavini Ə.Babaxanov, Şamaxı rayon prokuroru Ə.Əmirov və digərləri vardı.

Bahadır Qasım oğlu Vəlibəyov 1894-cü il yanvar ayının 12-də Şuşa qəzasının Çəmənli kəndində dünyaya gəlib.

Onun mənsub olduğu Vəlibəyovlar Azərbaycanın tanın-

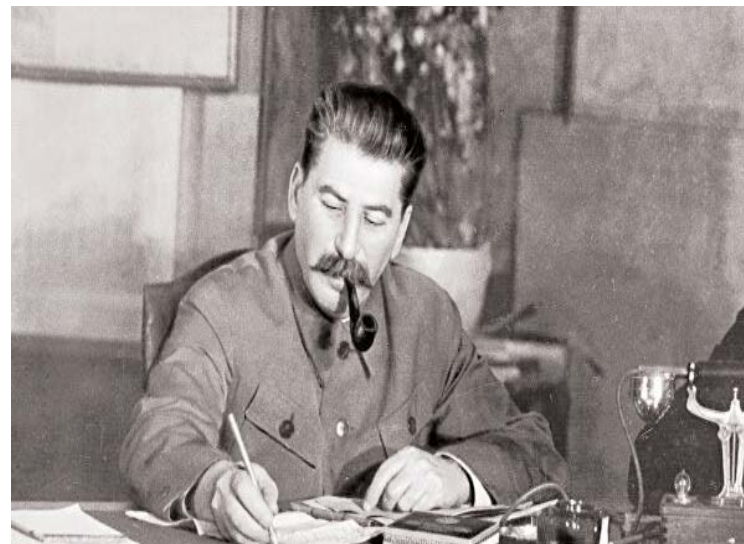
xidmət edib. O, öz adı ilə adlanan Hacıvəlilər obasını idarə edirdi. Sonradan Hacı Vəli bəyin törəmələri Vəlibəyov

soyadını daşımağa başlayırlar.

Bahadır Vəlibəyov 1912-ci ildə Bakıda gimnaziyanı bitirdikdən sonra Kiyev Universitetinin hüquq fakültəsinə daxil olub, inqilabi fəaliyyətə də elə həmin vaxtdan orada başlayıb. Ona görə də 1913-cü ildə universitetdən xaric edilib, sonradan Rusiya sosial-demokratlarının 3-cü Dumasının tələbinə əsasən hüquq fakültəsinə bərpa edilib. 1918-ci ildə, Azərbaycan Cümhuriyyətin elan edildiyi ərəfələrdə Rusiya Kommunist (bolşeviklər) Partiyasının (sonradan Sov.İKP) sıralarına qoşulub.

Oktyabr inqilabından sonra Minsk quberniyasının millis kommissarı, Minsk Vilayət Soveti İcraiyyə Komitəsinin üzvü, Smolensk Qızıl qvardiya qərargahı hərbi-təsərrüfat idarəsinin komissarı işləyən Vəlibəyov Tambov quberniyasında bolşeviklər tərəfindən "qolçomaq" adlandırılan qiyamçılara qarşı vuruşub, 1919-cu ildə RK(b)P Qafqaz Ölkə Komitəsinin tapşırığı ilə Batum, Gəncə və Qarabağda partiya işi aparıb.

1920-1937-ci illərdə AK(B)P Naxçıvan Ölkə Komitəsinin katibi, Azərbaycan SSR Maarif Komissarının müavini, Ədliyyə komissarı, Naxçıvan MSSR Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin (MİK) sədri, Vilayət Partiya Komitəsinin Birinci Katibi, Gürcüstan

fərov idi) üzleşdirilən Vəlibəyov bütün bu sorğu-sual zamanı haqqında irəli sürülən ittihamı qəti şəkildə rədd etmişdir.

Bu yerdə xeyli əvvələ - Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qurulduğu ilk aylara qayıdaq.

Sov.İKP-nin üzvlərindən biri Mirsuca Ağamirov vaxtilə yazırdı: *"1920-ci ilin iyulunda, müsavətçilər Şuşada hakimiyyəti ələ aldılar, ... Bahadır Vəlibəyov, Hüsü Hacıyev, Lyusya Baqdatyeva, ümumiyyətlə İnkilab komitəsinin bütün heyəti, fəal kommunistlər və Sovet hakimiyyətinin tərəfdarları həbs olunmuşdular... Qiyamı yatırmaq üçün tezliklə Bakıdan XI Qızıl Ordunun hissələri gəldi. Ordunu qarşılamağa bizim gizli təşkilatın nümayəndələri gətmişdilər. Bu nümayəndə heyətinə İldırım Vəlibəyov, Zülfüqar Haqverdiyev və başqaları daxil*

işğalçı rus-bolşevik hakimiyyətinin qurulmasında xeyli zəhməti olan, həbs görən Vəlibəyov indi elə həmin hakimiyyətin özü tərəfindən həbs olunur, ciddi ittihamla üz-üzə qalırdı, üstəlik, bu dəfə canını salamat qurtaracağına heç bir ümid də yox idi.

Bahadır Vəlibəyovun istintaqı iliyarım davam edib.

8 dekabr 1938-ci ildə ona istintaqın başa çatdığı elan olunur. Lakin Vəlibəyov bu dəfə də ısrarla bildirib ki, bərəsindəki ittihamlar əsassızdır və özünü günahkar saymır.

Bundan sonra istintaq bir az da uzanır və 25 dekabr 1938-ci ildə bitir.

Atakişiyev və Markaryan tərəfindən imzalanmış ittihamla və Azərbaycan SSR Baş prokurorunun müavini Seliverstovun qərarı ilə SSRİ XDİK-nin nəzdindəki xüsusi müşavirəyə göndərilir.

palı iclasında Vəlibəyov bərəsində çıxarılan qərarla son nöqtə qoyuldu. Onun bərəsində ən ağır cəza - ölüm hökmü çıxarıldı.

Hökm bir il sonra - 1941-cı il fevralın 17-də icra edildi.

Repressiya B.Vəlibəyovun ailəsindən də yan ötmədi. Belə ki, onun heyat yoldaşı Xədicə Vəlibəyova da təzyiqlərə məruz qaldı.

1904-cü ildə Həştərxan şəhərində anadan olan Xədicə xanımın bacısı Arifə xanım Sovet Azərbaycanının qurucularından və aparıcı xadimlərindən biri Qəzənfər Musabəyovla evli idi; maraqlıdır ki, onun özü kimi bacısının da əri 1937-ci il repressiyasından sağ çıxa bilmədi.

Vəlibəyov güllələndikdən sonra Xədicə xanım SSRİ XDİK-nin xüsusi müşavirəsinin 11 iyun 1940-cı il qərarı ilə *"təhlükəli ünsür" kimi* məsuliyyətə cəlb olundu, axırda da cəzasını islah-əmək düşərgəsində çəkməklə 5 il müddətinə azadlıqdan məhrum edildi. O, yalnız Stalinin ölümündən sonra, Azərbaycan SSR Ali Məhkəməsi Cinayət İşləri üzrə Məhkəmə Kollegiyasının 7 yanvar 1956-cı il qərarı ilə bəraət aldı.

Elə B.Vəlibəyova da həmin il bəraət verildi, baxmayaraq ki, ölümünün üzərindən artıq 27 il keçirdi...

Elçin ŞAHMURAD,
Azmarka.az

Dondurmanı alarkən onu yoxlamaq qaydası və istehlak etməyin faydası

Havaların isinməsi ilə əlaqədar dondurmaya olan tələbat artır. Ona görə də marketlərlə yanaşı, parklarda və yol kənarlarında dondurma satışı ilə məşğul olanlara rast gəlinir. Dondurma alarkən mütləq şəkildə qablaşdırmanın üzərində olan etiket məlumatlarını oxumaq lazımdır. Məhsulun istehsal tarixi, istifadə üçün yararlılıq müddəti, qida dəyəri göstəriciləri, xüsusilə yağ tərkibinə diqqət yetirmək lazımdır. Kūçə və parklarda açıq şəraitdə gillərdə – qablaşdırılmamış silindr qablarda satılan dondurmaları alarkən məhsulun

saxlanılma şəraitinə fikir vermək xüsusilə vacibdir. Qeyri-sanitar şəraitdə satılan dondurmalar asanlıqla təhlükəli məhsula çevrilə bilər. Bu cür dondurmaların istehlakı qida zəhərlənmələrinə, bağırsağ çöplərinin yaranmasına və digər xəstəliklərə səbəb ola bilər.

Bu barədə Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin dondurma haqqında olan maarifləndirici materialda xəbər verilir.

Dondurmaların digər qida məhsulları ilə bir yerdə saxlanması tövsiyə edilmir, çünki digər qidalarla eyni soyuducuda

saxlanması məhsulun orqano-leptik göstəricilərinə (iyi, dadı), keyfiyyətinə təsir etməklə yanaşı, onun tərkibində mikroorqanizmlərin inkişafına da səbəb olur. Nəzərə almaq lazımdır ki, dondurma istehsalında xammal olaraq istifadə olunan süd mikroorqanizmlərin inkişafı üçün əlverişli mühitdir. Bunun üçün də dondurma pasteurizasiya olunmuş süddən hazırlanmalı və istehsal olunduqdan sonra soyuq zəncir prinsipinə uyğun olaraq saxlanılmalı və daşınmalıdır.

Dondurma homogen şəkildə olmalıdır. Əgər dondurmanın tamlığı pozularsa və ya istehlak edərkən içərisində buz kristalları müşahidə edilərsə, bu, dondurmanın donunun açıldıqdan sonra təkrar dondurulduğunu göstərir. Həmin məhsulların istehsal tarixi bitməsə də, istehlakı tövsiyə edilmir. Saxlanma temperaturunun sabitliyi dondurmanın keyfiyyətini təmin edən əsas səbəblərdəndir. Saxlanma temperaturuna riayət etmədikdə həmin məhsullarda mikrobioloji proseslər başlayır və bu, insan orqanizmi üçün təhlükələrə səbəb olur.

Xüsusilə də mədə-bağırsağ sistemi həssas olan, mədə xo-

rası və xroniki gastrit, diabet xəstəliyi, qaraciyər problemi olanlar dondurma istehlak edərkən diqqətli olmalıdırlar. Sutka ərzində 300-400 qramdan çox dondurma yemək tövsiyə edilmir, çünki normadan artıq istehlak yuxarı tənəffüs yollarının iltihabına, piylənməyə, qan təzyiqinin yüksəlməsinə səbəb ola bilər.

Bütün bunlarla yanaşı, dondurmanın bir sıra faydalı cəhətləri var. Dondurma yüksək qidalılıq dəyərinə malik, orqanizm tərəfindən asan həzm olunan qida məhsuludur. Onun tərkibi orqanizm üçün faydalı olan süd yağları, proteinlər, karbohidratlar, mineral maddələr və vitaminlərlə zəngindir. Tərkibində kalsiumun miqdarının yüksək olması sümüklərin möhkəmləndirilməsinə faydalı təsir göstərir. Keyfiyyətli dondurma istehlakı orqanizmdə sevinc hormonu kimi tanınan serotoninin artmasına səbəb olur.

Dondurma təzə qaymaq dadı verməlidir. Hazırlanma texnologiyasında onun yağlılığını artırmaq üçün standartlara uyğun olaraq yalnız kərə yağından istifadə olunmalıdır. İstehlak zamanı dondurmanın boğazda acı dad verməsi tərkibinə marqarin və ya bitki mənşəli yağların qatıldığını göstərir. Dondurma məhsulunun keyfiyyəti onun tərkibindən və saxlanma şəraitindən asılıdır.

Uşağınızın allergik rinit olduğunu oyandıqı zaman anlama bilərsiniz

Uşaqlarda ən çox rastlanılan problemlərdən biri də allergiyadır.

Türkiyəli həkim Timur Batmaz bununla bağlı məsləhətlər verib: "Valideynlərdə allergik rinit varlığı uşaqlar üçün risk faktorudur. Bununla bərabər, gənc yaşda ana olmaq, çox hamiləlik, düşük doğum ağırlığı və inkişaf geriliyi kimi faktorlar da allergik rinitin yaranmasına təsirlidir. Erkən yaşlarda ekzema varlığı da allergik rinit baxımından risk faktorudur.

Uşağınızda xüsusən səhər oyandıqı zaman asırma, gözlərdə yaşarma, sulu burun axıntısı kimi şikayətlər varsa bu ev tozu allergiyasına işarə edir. Eyni şikayətlərin ilin müəyyən zamanlarında ortaya çıxması da mövsümi bir allergik rinit ola bilər".

Təsisçi və baş redaktor:

Tapdıq Abbas

Birinci müavin:

Akif Nəsirli

Baş redaktorun müavini:

Şahnaz Salehqızı

Sosial-siyasət şöbəsinin müdiri:

Mahir Abbaszadə

İnformasiya şöbəsinin müdiri:

Röyal Əsədli

Qarabağ bürosunun redaktoru:

Elman İsrailoğlu

www.paralel.az saytının

operatoru

Murtuza Sudeyifoğlu

Bölgə müxbirləri:

Vaqif Cəmiləoğlu

Rəşid Nəcəfli

Əlizadə Nəhmədağaoğlu

İlkin Əsədzadə

Qəzet 16 fevral 2002-ci ildən çıxır.

Ünvan: AZ 1073, Azərbaycan, Bakı şəhəri, Mətbuat prospekti, 529-cu məhəllə, 6-cı mərtəbə "Azərbaycan" nəşriyyatı

Tel: 510 15 07, Fax: 510 15 06

E-mail: paralel_qazeta@mail.ru

Qəzet "Son Dakika" MMC-nin mətbəəsində çap olunub.

Əlyazmalara rəy verilmir və geri qaytarılmır.

Qeydiyyat №257

Sifariş: 2185 Tiraj: 2050

Boyat yeməklərdən istifadə edilməsinin ziyanı

Bəzən süfrədə yeyilməyən və istifadə edilməyən xörəkləri israf olunmaması üçün sonrakı günə saxlayırlar. Əslində bu, ta qədimdən belədir. Əvvəllər qidaların köhnəlməməsi üçün sərini yer seçilirdisə, indi müasir soyuduculardan istifadə olunur. Mütəxəssislər bildirirlər ki, yeməkləri düzgün saxlamamaq, onları hətta ikinci dəfə qızdırıb boyat şəkildə istehlak etmək orqanizmdə ciddi fəsadlara səbəb olur. Bişirilən yeməklərin tərkibi emal prosesindən çıxmış məhsullardır. Həmin məhsullar bir müddət saxlanılanda hansı proseslər baş verir?

Bakı Şəhər Kliniki Tibbi Mərkəzin yoluxucu xəstəliklər şöbəsinin müdiri Gülnarə Babayeva bu sualın cavabında belə deyib: "Termiki emal olunmuş yemək nə qədər sərində saxlanılsa da, onun tərkibində olan bitki və ya heyvani mənşəli hüceyrələrin dağılması nəticəsində maddələr öz-özünə parçalanmağa başlayır. Bunun nəticəsində əvvəlcədən toksiki olmayan maddələr zəhərli parçalara bölünməyə başlayır. Boyat yeməyin dadında dəyişiklik hiss olunmasa da, həmin proses gedir".

Onun dediyinə görə, bir neçə gün qalmış qidaların dadı pozulmasa da, onları qətiyyənlə yemək

düzgün deyil: "Əslində dad o zaman pozulur ki, qida maddəsinin tərkibinin çox hissəsi sıradan çıxmış olsun. Həmin maddələr orqanizmə daxil olan kimi qaraciyəri yükə salır. Tərkibində parçalanmış radikallar olan, zülalların, amin turşularının və yağların oksidləşmə nəticəsində konserogen maddələr əmələ gəlmiş qida məhsulları ortaya çıxır. Ondan istifadə edəndə dadındakı dəyişiklik aşkar hiss olunmasa da, zəhərli maddələrin əmələ gəlməsi demək olar ki, həyatımızı da qısaldır".

Yeməklərin boyatılmaması üçün ilk olaraq onları qədərində hazırlamaq lazımdır. Yumurta, balıq, ət, toyuq, göbələk kimi riskli məhsullar iki saatdan artıq süfrədə qalmamalıdır. Əgər həmin məhsullar iki saatdan artıq soyuducuya qoyulmadan ev temperaturunda və açıq şəkildə qalıbsa, ikinci dəfə qızdırıb istehlak edilməsi məqsədəuyğun deyil. Bir gün sonraya qalib rəngini dəyişən çörəyin də istehlakına diqqət yetirmək lazımdır. Şöbə müdiri deyib: "Təcrübə gö-

stərir ki, iki-üç gündən sonra hətta soyuducuda saxlanılan çörəyin üstündə kif, göbələk əmələ gəlir. Təzə vaxtı biz onu görmürük. Onda görürük ki, göbələk kaloniyası çörəyin üzərinə toplaşır. Bəzən onu təmizləyib, üzünü kəsəndən sonra qalan hissəsindən istifadə edirlər. Bu, qətiyyənlə düzgün deyil, çünki üzərində göbələk varsa, deməli, həmin çörək parçası, yaxud hansısa qida məhsulu bütövlükdə göbələk infeksiyasına məruz qalıb. Onun istifadəsi zamanı orqanizm

göbələk hücumu ilə üzləşir".

Mütəxəssislərin fikrincə, soyuducuda saxlanılan bəzi yeməklərin tərkibində də müəyyən dəyişikliklər baş verir və ziyanlı maddələr əmələ gəlir. Həmin qidaların orqanizmdə mənimsənilməsi çətinləşir və tədricən xoşagəlməz fəsadlara səbəb olur. Ona görə də gündəlik qida rasionu düzgün seçilərək qəbul olunmalıdır ki, orqanizmə lazım olan vitamin və minerallar təzə halda istehlak edilsin.